

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Навчально-науковий інститут нафти і газу

Кафедра прикладної екології та природокористування

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної роботи

магістра

на тему: **«Оцінка впливу на довкілля при спеціальному використанні лісових
ресурсів у порядку проведення рубок**

(на прикладі регіонального ландшафтного парку «Диканський»)»

601-мТЗ 9599250 ПЗ

Виконала студентка групи 601-мТЗ
спеціальності 183 Технології захисту
навколишнього середовища

Л. О. Мандич

Керівник:
к.б.н., доцент

Н. О. Смоляр

Рецензент:
к. б. н., ст. викл.

Я. М. Макаренко

ЗМІСТ

ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1. ОЦІНКА ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРИРОДООХОРОННОЇ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА	13
1.1. Оцінка впливу на довкілля в Україні	13
1.2. Відмінності екологічної експертизи та процедури оцінки впливу на довкілля	14
1.3. Розгляд оцінки впливу на довкілля як процедури	16
1.4. Процедура оцінки впливу на довкілля в управлінні лісовими ресурсами та її проблемні положення	19
1.5. Зміст і завдання моніторингу та контролю щодо впливу на довкілля.....	24
Висновки до першого розділу.....	27
РОЗДІЛ 2. УМОВИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ НА ТЕРИТОРІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО ЛАНДШАФТНОГО ПАРКУ «ДИКАНСЬКИЙ».....	29
2.1. Загальна характеристика природно-заповідного об'єкту	29
2.1.1. Місцезнаходження та загальна інформація.....	30
2.1.2. Природні умови.....	33
2.1.3. Характеристика біорізноманіття	36
2.2. Організація РЛП «Диканський» за функціональними зонами	50
2.3. Ліси в структурі РЛП «Диканський».....	56
2.4. ДП «Диканське дослідне лісомисливське господарство» в структурі РЛП «Диканський»	57
2.5. Особливості проведення ОВД для об'єктів та територій природно-заповідного фонду з лісами	60
Висновки до другого розділу	62
РОЗДІЛ 3. ЕКОЛОГО-ТЕХНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДП «ДИКАНСЬКЕ ДОСВІДНЕ ЛІСОМИСЛИВСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО» ЯК ОБ'ЄКТА ПЛАНОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ТЕРИТОРІЇ РЛП «ДИКАНСЬКИЙ».....	64
3.1. Опис діяльності ДП ДЛМГ	64
3.2. Сертифікація лісів та поділ їх на категорії та частини.....	66
3.3. Спеціальне використання лісових ресурсів в порядку проведення рубок на території ДЛМГ	70
Висновки до третього розділу.....	76

				КРМ	601-МТЗ	9599250
	П. І. Б.	Підпис	Дата	Оцінка впливу на довкілля при спеціальному використанні лісових ресурсів у порядку проведення рубок (на прикладі регіонального ландшафтного парку «Диканський»		
Розроб.	Мандич Л.О					
Перевір.	Смоляр Н.О					
Керівник	Смоляр Н.О					
Затверд.	Степова О. В					
				Літ.	Арк.	Акрушів
				Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра прикладної екології та природокористування		

РОЗДІЛ 4. ОЦІНКА ВИКОНАННЯ ПІДГОТОВЧИХ І ЛІСОВПОРЯДНИХ РОБІТ НА ТЕРИТОРІЇ РЛП «ДИКАНСЬКИЙ».....	79
4.1. Методи та методики оцінки впливу на довкілля	79
4.2. Результати оцінки впливу на довкілля при організації планованої діяльності	81
4.2.1. Оцінка впливу за видами та кількістю очікуваних викидів та забруднення повітря	81
4.2.2. Оцінка впливу планованої діяльності на клімат	83
4.2.3. Оцінка за видами та кількістю очікуваних відходів	87
4.2.4. Оцінка впливу світлового забруднення.....	88
4.2.5. Оцінка впливу за видами та кількістю очікуваного шумового навантаження.....	89
4.2.6. Оцінка впливу за видами та кількістю очікуваного вібраційного впливу	91
4.2.7. Оцінка впливу за видами та кількістю очікуваного забруднення води ..	94
4.2.8. Оцінка впливу на біорізноманіття.....	94
4.2.9. Оцінка впливу за видами та кількістю очікуваного забруднення ґрунтів та надр.....	96
Висновки до четвертого розділу.....	97
РОЗДІЛ 5. ПРОГНОЗУВАННЯ ЙМОВІРНИХ ЗМІН ПРИРОДНИХ ТА ЕКОЛОГО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ УМОВ БЕЗ ЗДІЙСНЕННЯ ПЛАНОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	99
Висновки до п'ятого розділу.....	103
РОЗДІЛ 6. ОПИС ПРОПОНОВАНИХ ЗАХОДІВ, СПРЯМОВАНИХ НА ЗАПОБІГАННЯ, ВІДВЕРНЕННЯ, УНИКНЕННЯ, ЗМЕНШЕННЯ, УСУНЕННЯ ЗНАЧНОГО НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ	105
Висновки до шостого розділу	129
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	131
ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:	134
ДОДАТОК А. Картографічні матеріали	143
ДОДАТОК Б. Табличні матеріали.....	146
ДОДАТОК В. Результати розрахунків розсіювання забруднюючих речовин у приземному шарі атмосферного повітря	153
ДОДАТОК Г. Фотоілюстративні матеріали	159
ДОДАТОК Д. Публікації автора.....	163

				КРМ 601-мТЗ 9599250			
	П. І. Б.	Підпис	Дата				
Розроб.	Мандич Л.О			Оцінка впливу на довкілля при спеціальному використанні лісових ресурсів у порядку проведення рубок (на прикладі регіонального ландшафтного парку «Диканський»	Літ.	Арк.	Акрушів
Перевір.	Смоляр Н.О						
Керівник	Смоляр Н.О				Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра прикладної екології та природокористування		
Затверд.	Степова О. В						

АНОТАЦІЯ

Мандич Л.О. Оцінка впливу на довкілля при спеціальному використанні лісових ресурсів у порядку проведення рубок (на прикладі регіонального ландшафтного парку «Диканський») Рукопис. Магістерська робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 601-мТЗ «Технології захисту навколишнього середовища» за освітньо-професійною програмою «Технології захисту навколишнього середовища», Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2022.

Робота містить 175 сторінок, 22 таблиць, 3 рисунки, список використаних інформаційних джерел (88 джерела) та 5 додатків.

Ключові слова: оцінка впливу на довкілля, спеціальне використанні лісових ресурсів, лісотехнічні заходи, рубки, екологічні ризики та загрози, прогнози змін лісових ресурсів, регіональний ландшафтний парк «Диканський».

Тема магістерської роботи є досить актуальною в контексті організації екологічного моніторингу та забезпечення сталого розвитку ведення лісового господарства. На початку планованої господарської діяльності згідно чинного природоохоронного законодавства України здійснюється процедура оцінки впливу на довкілля, яка має свої особливості для лісових ресурсів, зокрема на об'єктах природно-заповідного фонду. В кваліфікаційній роботі ці питання напрацьовані для регіонального ландшафтного парку «Диканський».

Мета наукового дослідження – обґрунтувати доцільність та визначити особливості проведення оцінки впливу на довкілля при спеціальному використанні лісових ресурсів в порядку проведення рубок на території регіонального ландшафтного парку «Диканський» – об'єкті природно-заповідного фонду України.

Об'єкт дослідження – оцінка впливу на довкілля при спеціальному використанні лісових ресурсів у порядку проведення рубок.

Предмет дослідження – обґрунтування доцільності проведення такої оцінки для території регіонального ландшафтного парку «Диканський» для підвищення ефективності збереження й відновлення його лісових ресурсів.

У теоретичній частині роботи розглянуто наукові та організаційні підходи до визначення поняття «оцінка впливу на довкілля», особливостей процедури її проведення. Розглянуто умови її проведення на базі одного з лісогосподарчих підприємств, яке функціонує в межах регіонального ландшафтного парку «Диканський» – поліфункціонального об'єкту природно-заповідного фонду України.

У розрахунково-аналітичній частині роботи наведено розрахунки показників впливу на довкілля при організації планованої діяльності та прогнозування ймовірних змін природних та еколого-технічних умов з та без планованої діяльності щодо рубок.

Визначені підходи щодо проведення оцінки впливу на довкілля в порядку проведення рубок на території регіонального ландшафтного парку «Диканський» можуть апробуватися як заходи екологічного менеджменту для цього природно-заповідного об'єкту, так і для інших категорій об'єктів із наявними лісовими ресурсами.

В основу досліджень покладено методи системного аналізу, аналітичного огляду, практичного дослідження в природних умовах, описові, прогнозування. Як базові при проведенні досліджень прийняті вимоги проведення оцінки впливу на довкілля.

SUMMARY

Mandych L.O. Assessment of the impact on the environment during the special use of forest resources in the order of felling (on the example of the regional landscape park "Dykansky") Manuscript. Master's thesis for obtaining the second (master's) level of higher education in the specialty 601-mTZ "Environmental protection technologies" under the educational and professional program "Environmental protection technologies", National University "Poltava Polytechnic named after Yury Kondratyuk", Poltava, 2022.

The work contains 175 pages, 22 tables, 3 figures, a list of used information sources (88 sources) and 5 appendices.

Keywords: environmental impact assessment, special use of forest resources, forestry measures, felling, environmental risks and threats, forecasts of changes in forest resources, regional landscape park "Dykansky".

The topic of the master's thesis is quite relevant in the context of the organization of environmental monitoring and ensuring the sustainable development of forestry management. At the beginning of the planned economic activity, according to the current nature protection legislation of Ukraine, an environmental impact assessment procedure is carried out, which has its own characteristics for forest resources, in particular, on the objects of the nature reserve fund. In the qualifying work, these questions were worked out for the regional landscape park "Dykansky".

The purpose of the scientific research is to substantiate the expediency and determine the features of conducting an environmental impact assessment during the special use of forest resources in the order of felling on the territory of the regional landscape park "Dykansky" - an object of the Nature Reserve Fund of Ukraine.

The object of the study is the assessment of the impact on the environment during the special use of forest resources in the order of felling.

The subject of the study is the justification of the expediency of conducting such an assessment for the territory of the regional landscape park "Dykansky" in order to increase the efficiency of conservation and restoration of its forest resources.

In the theoretical part of the work, scientific and organizational approaches to the definition of the concept of "environmental impact assessment" and the features of its

procedure are considered. The conditions for its implementation on the basis of one of the forestry enterprises, which operates within the regional landscape park "Dykansky" - a multifunctional object of the Nature Reserve Fund of Ukraine, were considered.

In the calculation and analytical part of the work, calculations of environmental impact indicators during the organization of the planned activity and forecasting of probable changes in natural and ecological and technical conditions with and without the planned activity regarding felling are given.

The identified approaches to conducting an environmental impact assessment in the order of felling on the territory of the regional landscape park "Dykansky" can be tested as environmental management measures for this nature reserve object, as well as for other categories of objects with available forest resources.

The research is based on the methods of system analysis, analytical review, practical research in natural conditions, descriptive, forecasting. Environmental impact assessment requirements are accepted as the basic requirements for conducting research.

Форма № Н-9.01

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Навчально-науковий інститут нафти і газу

Кафедра прикладної екології та природокористування

Рівень вищої освіти магістр

Спеціальність 183 «Технології захисту навколишнього середовища»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ (Степова О.В.)

(підпис) (ПІБ)

_____ 20__ року

(дата)

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

МАНДИЧ ЛЮБОВІ ОЛЕКСАНДРІВНИ

1. Тема роботи **«Оцінка впливу на довкілля при спеціальному використанні лісових ресурсів у порядку проведення рубок (на прикладі регіонального ландшафтного парку «Диканський»)»**.

2. Керівник роботи **Смоляр Наталія Олексіївна, к.б.н., доцент,**

затверджені наказом ректора Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка від «__» _____ 2022 року №

3. Строк подання студентом роботи _____
(дата)

4. Вихідні дані до роботи: Закони України: «Про природно-заповідний фонд», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про проведення оцінки впливу на довкілля», «Лісовий кодекс» а також Урядовими постановами і наказами, державними законодавчими нормами.

5. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): Оцінка впливу на довкілля (ОВД) як інструмент природоохоронної політики в галузі лісового господарства; умови та особливості проведення ОВД на території регіонального ландшафтного парку «Диканський» (РЛП); Еколого-технологічна характеристика ДЛМГ як об'єкта планованої діяльності на території РЛП; Оцінка виконання підготовчих і лісовпорядних робіт на території РЛП; прогнозування ймовірних змін природних та еколого-технологічних умов без здійснення планованої діяльності ДЛМГ; Пропоновані заходи, спрямовані на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на довкілля при організації лісотехнічних заходів.

6. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): рисунки, картографічний матеріал, ілюстрації, електронна презентація, десять аркушів формату А3, титульний та заключний аркуш.

7. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

8. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Обґрунтування теми і мети дослідження.		
2	Робота із інформаційними джерелами (підбір, аналіз, узагальнення).		
3	Опрацювання статистичних даних та матеріалів на території ДЛМГ.		
4	Проведення натурних обстежень деяких лісових масивів на території РЛП «Диканський».		
5	Узагальнення інформації та законодавчих документів щодо процедури оцінки вплив на довкілля в Україні.		
6	Збір, аналіз та узагальнення матеріалів щодо природних умов та біорізноманіття лісів на території РЛП «Диканський».		
7	Проведення досліджень біорізноманіття Парасоцького лісу та камеральна обробка матеріалів		
8	Проведення оцінки впливу на довкілля за визначеними показниками при проведенні лісотехнічних заходів щодо рубок.		
9	Розробка прогнозів ймовірних змін природних та еколого-технологічних умов лісів РЛП «Диканський» без здійснення планованої діяльності.		
10	Визначення та характеристика заходів, спрямованих на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на довкілля при проведенні лісотехнічних заходів підприємством ДЛМГ на території РЛП «Диканський».		
11	Укладання та оформлення пояснювальної записки кваліфікаційної роботи.		
12	Укладання та оформлення додатків до пояснювальної записки кваліфікаційної роботи.		
13	Захист кваліфікаційної роботи		

Студентка _____

(підпис)

Мандич Л. М.

Керівник роботи _____

(підпис)

Смоляр Н.О.

ВСТУП

Сфера управління лісами в Україні характерна низкою системних проблем, що роблять її вкрай неефективною, що може призвести до деградації лісів. Так, Державне агентство лісових ресурсів концентрує в собі надмірні та суперечливі повноваження, що сприяє виключно економічній орієнтованості, як регуляторної, так і контролюючої діяльності, без належного врахування екологічних та соціальних функцій лісів. Суперечливі та недосконалі правила проведення рубок сприяють поступовому знищенню цінних в екологічному та природоохоронному відношенні лісів шляхом їх рубки та перетворення на бідні монокультури. Водночас лісовпорядквальні заходи, зокрема рубки, є важливими заходами догляду за лісами в умовах зміни клімату та антропогенної діяльності в контексті їх збереження та відновлення. Однак, при організації й провадженні такої діяльності обов'язковим є моніторинг лісів, який полягає в збиранні, передаванні, збереженні та аналізі інформації про стан лісів, прогнозування змін у лісах і розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для інформаційно-аналітичного забезпечення управління лісами, прийняття рішень щодо запобігання негативним змінам стану лісів, дотримання вимог екологічної безпеки та принципів ведення лісового господарства на засадах сталого розвитку. Він важливий на всіх етапах здійснення лісогосподарської діяльності.

На початку планованої господарської діяльності згідно чинного природоохоронного законодавства України здійснюється процедура оцінки впливу на довкілля (далі – ОВД), що передбачає підготовку суб'єктами господарювання, органами державної влади та органами місцевого самоврядування звіту з ОВД, проведення громадських слухань, аналіз наведеної у звітах інформації та формування висновку з ОВД уповноваженим органом. Всі ці моменти регламентуються спеціальним законодавчим актом – Законом України «Про оцінку впливу на довкілля» [27] та проводяться за відповідними методиками [54].

У контексті важливості моніторингу лісів як системи регулярного спостереження, оцінки й прогнозу динаміки кількісного і якісного їх стану лісів нами

виконана дана кваліфікаційна робота. З цією метою нами вивчено досвід планованої діяльності Державного підприємства «Диканське досвідне лісомисливське господарство» (далі – ДЛМГ) щодо доцільності лісовпорядних заходів у вигляді рубок на території регіонального ландшафтного парку «Диканський» у Полтавській області та розроблена щодо цього оцінка впливу на довкілля (далі – ОВД).

Мета наукового дослідження за темою кваліфікаційної роботи – обґрунтувати доцільність та визначити особливості проведення оцінки впливу на довкілля при спеціальному використанні лісових ресурсів в порядку проведення рубок на території регіонального ландшафтного парку «Диканський» – об'єкті природно-заповідного фонду України.

Основні завдання дослідження:

- охарактеризувати оцінку впливу на довкілля в Україні як інструменту природоохоронної політики в галузі лісового господарства;

- обґрунтувати оцінку впливу на довкілля при спеціальному використанні лісових ресурсів в порядку проведення рубок;

- з'ясувати особливості проведення оцінки впливу на довкілля в умовах заповідного режиму на території регіонального ландшафтного парку «Диканський»;

- порівняти процедурні та технологічні підходи при проведенні оцінки впливу на довкілля в порядку проведення рубок у різних умовах господарювання й за умов заповідного режиму ;

- здійснити апробаційну процедуру ОВД в частині застосування лісотехнічних заходів щодо рубок на території РЛП «Диканський» за рядом показників;

- запропонувати заходи екологічного менеджменту щодо порядку проведення рубок в умовах заповідного режиму для регіонального ландшафтного парку «Диканський» й обґрунтувати їх доцільність

Об'єкт дослідження – оцінка впливу на довкілля при спеціальному використанні лісових ресурсів у порядку проведення рубок.

Предмет дослідження – обґрунтування доцільності проведення такої оцінки для території регіонального ландшафтного парку «Диканський» для підвищення ефективності збереження й відновлення його лісових ресурсів.

Методи та матеріали дослідження. В основу досліджень покладено методи системного аналізу, аналітичного огляду, практичного дослідження в природних умовах, описові, прогнозування. Як базові при проведенні досліджень прийняті вимоги проведення оцінки впливу на довкілля.

Зв'язок із науковими темами та програмами кафедри. Кваліфікаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри прикладної екології та природокористування Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» за напрямом «біорізноманіття та заповідна справа».

Наукова новизна одержаних результатів. У роботі набуло подальшого розвитку застосування процедури оцінки впливу на довкілля в сфері лісового господарства щодо порядку проведення рубок. На основі визначених особливостей обґрунтовується доцільність проведення такої процедури для регіонального ландшафтного парку «Диканський» – поліфункціонального об'єкту природно-заповідного фонду України. Запропонований підхід підсилює в науковому відношенні ідею неабсолютного заповідання як концепції ефективного збереження й відновлення біорізноманіття, в тому числі й лісових ресурсів.

Практичне значення одержаних результатів. Визначені автором підходи щодо проведення оцінки впливу на довкілля в порядку проведення рубок на території регіонального ландшафтного парку «Диканський» можуть апробуватися як заходи екологічного менеджменту для цього природно-заповідного об'єкту, так і для інших категорій об'єктів із наявними лісовими ресурсами.

Апробація результатів досліджень. Деякі результати досліджень автором апробовані на двох міжнародних науково-практичних конференціях (I Міжнародній науково-практичній конференції «Подолання екологічних ризиків та загроз для довкілля в умовах надзвичайних ситуацій – 2022», (26–27 травня 2022 року, Полтава – Львів, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Національний університет «Львівська політехніка») й опубліковані в їх збірник матеріалів (отримано сертифікати учасника цих конференцій)

Особистий внесок магістранта. Кваліфікаційна робота становить самостійну наукову працю. Усі концептуальні положення, результати, розрахунки й висновки, що виносяться на захист, отримано автором особисто.

Робота виконана на кафедрі прикладної екології та природокористування Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» впродовж 2021-2022 років на основі даних, отриманих у ході накопичувального аналізу друкованих матеріалів, присвячених оцінці впливу на довкілля на об'єктах лісового фонду, а також наявних статистичних даних, аналітичних довідок та технічної документації Комунальної установи природно-заповідного фонду «Регіональний ландшафтний парк «Диканський» та Державного підприємства «Диканське досвідне лісомисливське господарство». Деякі матеріали зібрані нами в ході оригінальних натурних досліджень загальноприйнятими в екології, лісовій та заповідній справі методиками та апробовані на базі вище наведених установ. При визначенні оцінки впливу на ліси РЛП «Диканський» та ДЛМГ використана чинна законодавча база [25-40, 42] та загальноприйняті методики проведення оцінки впливу на довкілля [27].

Структура роботи. Зміст магістерської кваліфікаційної роботи включає вступ, шість основних розділів з підрозділами, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних інформаційних джерел, додатки (табличні матеріали, фотоілюстративні матеріали, картосхеми). Основний текст роботи висвітлений на 140 сторінках машинописного тексту, загальний обсяг роботи – 175 сторінок. Текст роботи ілюстрований таблицями та рисунками.

РОЗДІЛ 1.

ОЦІНКА ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРИРОДООХОРОННОЇ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

1.1. Оцінка впливу на довкілля в Україні

Спочатку в Україні функцію контролю за впливом на довкілля відіграла екологічна експертиза, відповідно до законів «Про охорону навколишнього природного середовища» від 26. 06. 1991 р., «Про екологічну експертизу» від 09. 02. 1995 р., та Державних будівельних норм України ДБН А.2.2-1-95 «Склад і зміст матеріалів оцінки впливу на навколишнє середовище при проектуванні і будівництві підприємств, будівель і споруд».

Метою екологічної експертизи було запобігання негативному впливу антропогенної діяльності на стан навколишнього природного середовища та здоров'я людей, а також оцінка ступеня екологічної безпеки господарської діяльності та екологічної ситуації на окремих територіях і об'єктах.

У зв'язку з зобов'язаннями, передбаченими Угодою про асоціацію з Європейським Союзом, зокрема Директива 2011/92 про оцінку впливу окремих державних і приватних проєктів на довкілля, а також відповідні дотичні положення Директиви № 2003/4 про доступ до екологічної інформації [27]. З 18 грудня 2017 року набрав чинності Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» (далі – Закон) від 23.05.2017 р. № 2059-VII та прийняті відповідні підзаконні акти Кабінету Міністрів України, спрямовані на його впровадження (Порядок проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля, Порядок передачі документації для надання висновку з оцінки впливу на довкілля та фінансування оцінки впливу на довкілля, Критерії визначення планованої діяльності, яка не підлягає оцінці впливу на довкілля, та критеріїв визначення розширень і змін діяльності та об'єктів, які не підлягають оцінці впливу на довкілля. Розмір плати за проведення громадського обговорення в процесі здійснення оцінки впливу на довкілля тощо) є значним кроком

України у переході до європейських вимог та стандартів у галузі охорони довкілля і забезпеченні прозорості процесу надання дозвільних документів для об'єктів господарської діяльності та врахування інтересів усіх заінтересованих сторін.

1.2. Відмінності екологічної експертизи та процедури оцінки впливу на довкілля

Оцінка впливу на довкілля (далі – ОВД) є процедурою, і вона значно подовжила процес оцінки екологічних ризиків. Раніше строки проведення коливалися від 1,5 до 4 місяців, залежно від складності екологічної експертизи та від суб'єкта, який її проводив. Процедура ОВД, виходячи з кількості її стадій та строків їх проходження, займає близько 4-8 місяців, що дозволяє краще оцінити вплив планованої діяльності, та розглянути можливі наслідки більш детально. Висновок з ОВД дійсний п'ять років, а висновок про екологічну експертизу встановлювався на три роки.

Екологічна експертиза проводилася для запланованої, або вже здійсненої діяльності, натомість ОВД проводиться тільки на етапі планування. Це надає можливість попередження шкоди, а не усунення наслідків, внесення змін в проект будівництва і пошуку екологічних альтернатив. Це є позитивний момент, як для інвесторів, які можуть оцінити проект перед вкладенням коштів, так і для громадськості є можливість ознайомитися з планованою діяльністю та можливість вносити корективи. Та важливо, що значно розширилась кількість видів діяльності та об'єктів для яких проводиться процедура ОВД.

Законом ОВД також введено процедуру післяпроектного моніторингу [27]. Яка застосовується, якщо це передбачено висновком із оцінки впливу на довкілля з метою виявлення будь-яких розбіжностей і відхилень у прогнозованих рівнях впливу та ефективності заходів із запобігання забрудненню довкілля або його зменшення.

Крім того, Закон поділив об'єкти ОВД залежно від здійснюваного ними транскордонного впливу на довкілля, що теж є новим. Варто зазначити, що транскордонний вплив, відповідно до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті, означає будь-який вплив, і не лише

глобального характеру, в районі, який перебуває під юрисдикцією тієї чи іншої сторони, викликаний запланованою діяльністю, фізичне джерело якої розташоване повністю чи частково в межах району, який підпадає під юрисдикцію іншої сторони [27].

Одна з головних новацій Закону ОВД – проведення відкритих громадських слухань. Раніше під час проведення екологічної експертизи публічно коментувати могли лише представники громади, в якій відбувалася подія. Сьогодні ж громадськість має повний та всебічний доступ до інформації. Після видачі повідомлення кожен громадянин України може висловити свої зауваження та пропозиції до умов діяльності підприємства, рівня вивчення та надання інформації, які мають бути включені до Звіту ОВД.

Громадськість може внести зауваження чи пропозиції, які, на їх думку, стосуються запланованої діяльності, без необхідності обґрунтування. Зауваження та пропозиції можуть бути подані в письмовій (у тому числі в електронній) та усній формі під час громадських слухань із занесенням до протоколу.

Громадські слухання тривають від 25 до 35 днів і фінансуються за рахунок замовника. Законом передбачено створення спеціального рахунку для внесення плати за проведення слухань. Відкрите обговорення з громадськістю наслідків анонсованої події може розпочатися лише після отримання відповідної квитанції. Крім того, саме слухання має проводити спеціально уповноважена особа – організатор слухань, який є третьою особою.

Усі пропозиції та зауваження громадськості, що надійшли у зазначені строки, підлягають обов'язковому розгляду уповноваженим територіальним або центральним органом. Пропозиції, подані після закінчення встановленого терміну, не розглядаються. У разі відсутності зауважень та пропозицій у встановлений строк вважається, що зауваження та пропозиції відсутні.

За результатами таких слухань місцева державна адміністрація або Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів готує звіт про громадське обговорення, у який включається інформація про «повне врахування, часткове врахування або обґрунтоване відхилення» зауважень громади. «Безпідставне та необґрунтоване

неврахування чи неналежне врахування» в подальшому може бути підставою для скасування висновку в суді. Будь-яка фізична особа може оскаржити висновок на тій підставі, що її зауваження не було враховане.

Виникає логічний дисонанс. Якщо висновок щодо ОВД, а отже, громадські слухання, необхідний усім, хто експлуатує підприємства реальної економіки, включаючи, наприклад, нафто- та газопереробні заводи, теплоелектростанції, виробництво чи збагачення ядерного палива, викликає питання кваліфікації представників громади, яким закон делегує такі широкі повноваження.

Водночас цей процес участі громадськості у прийнятті висновків оцінки впливу на довкілля відповідає вимогам Директив №2003/4/ЄС та №2011/92/ЄС, та забезпечує виконання Україною міжнародних зобов'язань у рамках Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті та Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля.

Важливою відмінністю екологічної експертизи та процедури ОВД, є те що останнє здійснюється виключно через Єдиний реєстр з ОВД – це є інтернет ресурс та всі матеріали доступні громадськості. Цей підхід мінімізує, навіть взагалі виключає контакт суб'єкту господарювання з чиновником.

1.3. Розгляд оцінки впливу на довкілля як процедури

ОВД – це процедура перед початком планованої господарської діяльності, що передбачає підготовку суб'єктами господарювання, органами державної влади та органами місцевого самоврядування звіту з ОВД, проведення громадських слухань, аналіз наведеної у звітах інформації та формування висновку з ОВД уповноваженим органом.

ОВД проходять не усі проекти, а лише ті, які є в переліку видів планованої діяльності Закону. Види планованої діяльності поділено на дві категорії. Перша категорія є більш небезпечною і потребує підвищеної уваги. Проведення процедури і надання висновку належить до компетенції Міністерства захисту довкілля та

природних ресурсів. Проекти з першої категорії підлягають обов'язковому розгляду щодо наявності підстав для здійснення оцінки транскордонного впливу на довкілля згідно з міжнародними зобов'язаннями України [5].

Проекти з другої категорії, як правило, проходять процедуру ОВД у департаментах екології за місцем провадження планової діяльності.

Закон забороняє здійснення планованої діяльності, без ОВД та отриманого рішення про провадження планованої діяльності.

ОВД проводиться обов'язково перед прийняттям рішення про провадження планованої діяльності. Проведення її після такого рішення позбавлене будь-якого змісту, адже у такому разі результати ОВД не можуть бути враховані органом, що дозволив реалізацію проекту. ОВД проводиться для діяльності, яка лише планується. Як правило, ОВД не проводиться щодо діяльності, яка вже реалізується. Винятками із цього правила є розширення та зміни, включаючи поправки або оновлення умов провадження планованої діяльності, встановлених (затверджених) рішенням про провадження планованої діяльності або подовження строків її провадження, реконструкцію, технічне переоснащення, капітальний ремонт, перепрофілювання діяльності та об'єктів, щодо яких проведення ОВД є обов'язковим.

Обов'язкові елементи процедури ОВД, є результатом майже п'ятдесятирічного досвіду країн Америки та ЄС, які дозволяють досягнути позитивного екологічного результату, включають, серед іншого, розгляд альтернатив планованої діяльності, прозорість процедури, участь громадськості, в тому числі на ранніх етапах процесу ОВД. Рішення про наслідки містять обов'язкові екологічні умови для провадження планованої діяльності, можливість судового оскарження адміністративних рішень, що приймаються в результаті проведення процедури.

На відміну від висновку державної екологічної експертизи, який міг лише погодитися чи не погодитися із проектними рішенням замовника, процедура оцінки впливу на довкілля дозволяє компетентному природоохоронному органу сформулювати обов'язкові для суб'єкта господарювання екологічні умови реалізації планованої діяльності, які фактично стають частиною рішення, яке дозволяє йому реалізовувати діяльність [6]. Згідно Закону ОВД категорично заборонено

провадження планованої діяльності без виконання в повному обсязі екологічних умов, вказаних у висновку з оцінки впливу на довкілля.

Основними суб'єктами будь-якої процедури оцінки впливу на довкілля є:

1. Особа, яка планує проваджувати плановану діяльність (термінологією закону – суб'єкт господарювання).
2. Органи, уповноважені проводити процедуру ОВД щодо планованої діяльності, тобто Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів та відповідні структурні підрозділи обласних державних адміністрацій.
3. Органи, уповноважені прийняти рішення, яке дозволяє реалізацію планованої діяльності.
4. Громадськість (фізичні або юридичні особи, їх об'єднання, організації або групи).

Відповідно до закону ОВД – це процедура, яка має чітко визначені етапи, а саме:

- 1) підготовку суб'єктом господарювання звіту з оцінки впливу на довкілля;
- 2) проведення громадського обговорення;
- 3) аналіз уповноваженим органом інформації, наданої у звіті з оцінки впливу на довкілля, будь-якої додаткової інформації, яку надає суб'єкт господарювання, а також інформації, отриманої від громадськості під час громадського обговорення, під час здійснення процедури оцінки транскордонного впливу, іншої інформації;
- 4) надання уповноваженим органом мотивованого висновку з оцінки впливу на довкілля, що враховує результати аналізу, передбаченого пунктом 3 цієї частини;
- 5) врахування висновку з оцінки впливу на довкілля у рішенні про провадження планованої діяльності [27].

Закон передбачає доступність для громадськості усіх документів, що створюються у процедурі ОВД. Своєчасне, адекватне та ефективне інформування громадськості у процесі забезпечується таким чином:

– по-перше, повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля (далі – Повідомлення), оголошення про початок громадського обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля (далі – Оголошення), інформація про висновок з оцінки впливу на довкілля та рішення про провадження планованої

діяльності (із зазначенням органу, номера та дати їх прийняття) розміщуються на офіційному веб-сайті в мережі Інтернет уповноваженого органу, із зазначенням дати офіційного оприлюднення документа. Цей обов'язок реалізується через Єдиний реєстру із ОВД. Реєстр веде Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів.

– по-друге, ефективне інформування громадськості досягається шляхом закріплення суб'єктами господарювання обов'язку оприлюднення Повідомлення, Оголошення та інформації про висновок із ОВД та рішення про провадження планованої діяльності у друкованих засобах масової інформації (не менше двох), територія поширення яких включає адміністративно-територіальні одиниці, на які може впливу планована діяльність, та їх розміщення на дошках оголошень органів місцевого самоврядування чи інших громадських місцях, де планується провадження планованої діяльності. Такі положення закону спрямовані для того, щоб забезпечити доведення відповідної інформації до мешканців за місцем розміщення об'єкта та територіальних громад, які можуть зазнати впливу планованої діяльності.

Щодо звіту із ОВД, враховуючи об'єм цього документу, правила дещо інші. Згідно вимог закону звіт із ОВД розміщується загальнодоступному місці для громадськості у приміщеннях відповідної адміністративно-територіальної одиниці, яка може зазнати впливу планованої діяльності, у приміщенні суб'єкта господарювання та, додатково, може розміщуватися в інших загальнодоступних місцях, визначених суб'єктом господарювання.

1.4. Процедура оцінки впливу на довкілля в управлінні лісовими ресурсами та її проблемні положення

В ОВД лісових ресурсів використовують науково достовірні та економічно ефективні методи і методики збору та аналізу даних, зачепленим факторам довкілля. Інформацію у Звіті представляють в такому обсязі і у такий спосіб, що дозволять громадськості та органам влади прийняти усвідомлене рішення.

Для ОВД та розробки Звіту повинні проводити консультації з фахівцями в галузях біології, екології, ґрунтознавства, гідрології, лісового господарства,

картографії і топографії тощо, залучають їх до досліджень, експертних оцінок і наукового прогнозування, розробки програми моніторингу і здійснення моніторингу [27].

Відповідно до статті 69 Лісового кодексу України [49], спеціальним дозволом на заготівлю деревини в порядку рубок головного користування на виділеній лісовій ділянці є лісорубний квиток. Видача лісорубного квитка здійснюється відповідно до Порядку №761 щодо спеціального використання лісових ресурсів та як документ дозвільного характеру – відповідно до Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності». Передумовою для видачі лісорубного квитка на види планованої діяльності, є висновок з ОВД, що визначає допустимість провадження такої діяльності. Результати ОВД мають бути враховані при прийнятті рішення, і можуть бути підставою для прийняття рішення про відмову у видачі спеціального дозволу, як передбачено статтею 69 Лісового кодексу України.

Прийняття рішення про затвердження матеріалів лісовпорядкування, якими запроектовано суцільні та поступові рубки головного користування та суцільні санітарні рубки на площі понад 1 гектар. При цьому рекомендується подавати повідомлення про плановану діяльність перед першою лісовпорядною нарадою (рис.1). Отримані зауваження і пропозиції до обсягу досліджень та рівня деталізації інформації враховують під час планування і проведення польових лісовпорядних робіт. Пізніше матеріали лісовпорядкування призводять у відповідність з отриманим висновком з ОВД і затверджують другою лісовпорядною нарадою. Таким чином, можна попередити розбіжності і конфлікти між висновком з ОВД та планованою діяльністю, передбаченою матеріалами лісовпорядкування.

Рисунок – 1. Схема здійснення процедури ОВД та прийняття рішень про затвердження матеріалів лісовпорядкування

Процедуру ОВД в галузі лісового господарства можна умовно розділити на декілька етапів (рис.2):

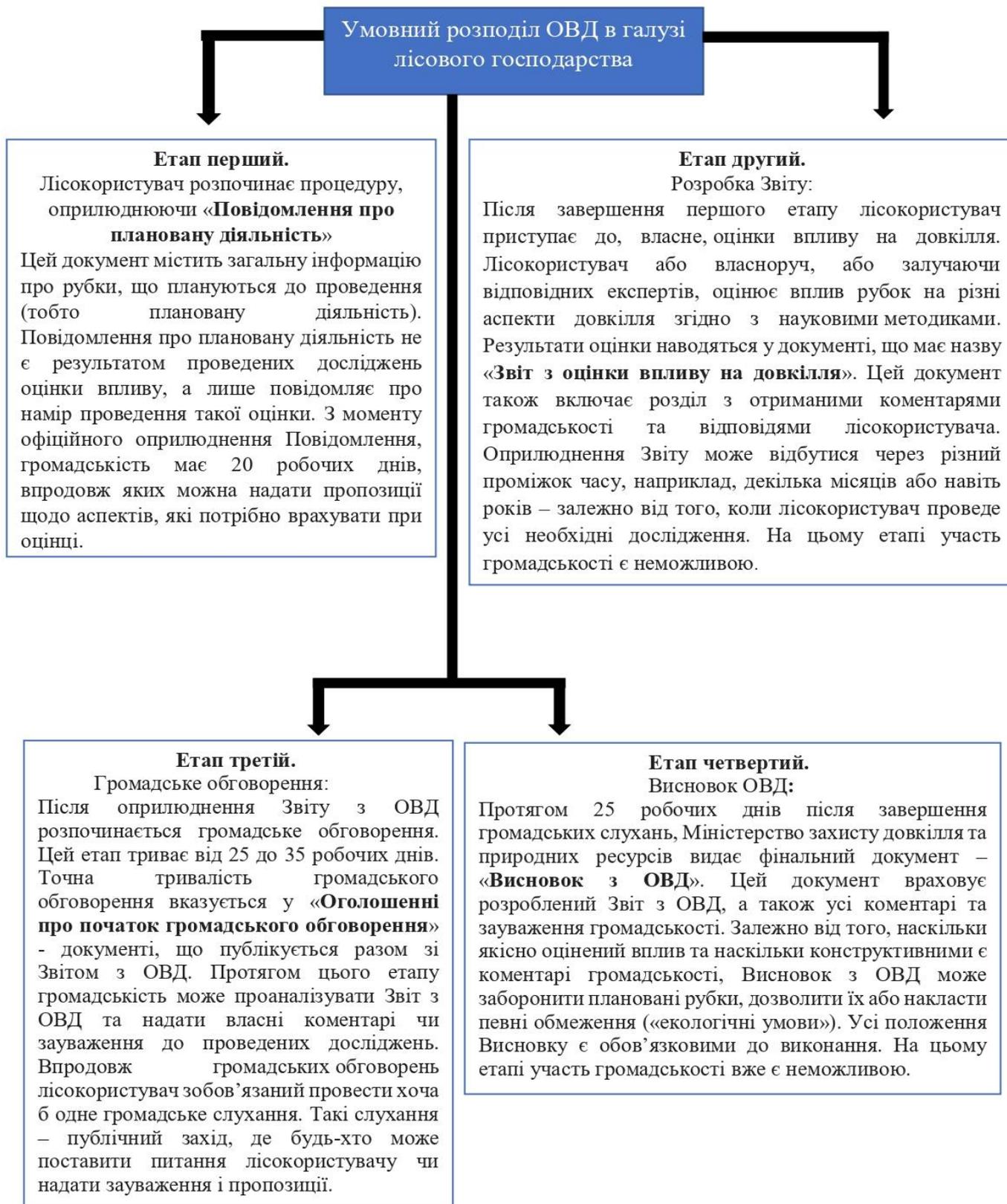

Рисунок – 2. Етапи процедури ОВД в галузі лісового господарства

Досліджуючи та аналізуючи інформацію про положення Закону ОВД та його процедуру проведення в управлінні лісовими ресурсами нами було виокремлено ряд проблемних питань, а саме:

1. Ознайомившись із звітами ОВД лісогосподарських підприємств, можемо зробити висновок, що інформація про стан довкілля застарілий, не достовірний та переходить із одного звіту до іншого, а це напряду пов'язано з проблемою інформаційної бази поточного стану довкілля. Повнота і якість доступної екологічної інформації є нагальною проблемою. Наявна інформація у відкритих джерелах є поверхневою та немає змоги проглянути багаторічні динаміки екосистем. Відсутність даної інформації ускладнює вірне моделювання варіантів ймовірної зміни довкілля, як того вимагає норма закону. У зв'язку з відсутністю інформаційної бази підвищується ймовірність проведення не якісної подальшої оцінки складових довкілля та хибне визначення опосередкованого, побічного та кумулятивного впливу із визначенням його величини та масштабів.

2. У Законі ОВД не визначено хто саме повинен відслідковувати обов'язковість проведення процедури. Рішення щодо обов'язковості здійснення ОВД приймається суб'єктом господарювання, але якщо суб'єкт приймає рішення, що діяльність не підлягає під перелік видів планованої діяльності та об'єктів, то в вище зазначеному законі не вказано хто уповноважений та зобов'язаний перевіряти відповідність прийнятих рішень.

3. У жодному з проаналізованих нами звітів з ОВД не залучалися фахівці-біологи і не проводилися польові дослідження. Тільки в деяких випадках вказані дослідження минулих років, що є застарілими та їх результати жодним чином не враховувалися в планах рубок.

4. Вирубка українських лісів безпосередньо регулюється 5-ма різними постановами Кабінету Міністрів України (Правила рубок головного користування, Правила рубок головного користування в гірських лісах Карпат, Санітарні правила в лісах України, Правила поліпшення якісного складу лісів, а також Порядок спеціального використання лісових ресурсів, які затверджені окремими постановами Кабінетом Міністрів), які відображені в різних нормативних актах щодо

лісозаготівель. Наприклад, трелювання деревини по руслах водотоків офіційно заборонено лише під час рубок головного користування в гірських лісах Карпат. Хоча вплив трелювання на річкові екосистеми жодним чином не залежить від виду рубки. Водночас, жодна зі зазначених постанов не встановлює окремих правил для здійснення рубок у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Як наслідок, рубки в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду проектуються і проводяться за тими ж принципами, що і в експлуатаційних лісах, лише з урахуванням встановлених законодавством обмежень. Тобто, економічні інтереси лісокористувачів стоять вище за екологічну доцільність, навіть під час призначення рубок у межах об'єктів природно-заповідного фонду (далі – ПЗФ).

5. Управління лісовим господарством в Україні є застарілим, унаслідок чого цінні природні ліси суцільно вирубуються, а на їх місці переважно створюються монокультури, а переваги захисту лісового біорізноманіття та екосистеми залишаються другорядними. Незважаючи на те, що безперервна вирубка лісів має набагато більший негативний вплив на навколишнє середовище, ніж вибіркова та поетапна вирубка, вона залишається основою комерційної заготівлі деревини. Водночас після вирубки монокультурні насадження створюються переважно в місцях, де раніше були змішані природні ліси. Через популярність цього методу управління лісами відбувається збіднення лісового біорізноманіття. Крім того, монокультурні насадження хвойних порід вразливі до пожеж, які здатні швидко поширюватися в цих лісах.

1.5. Зміст і завдання моніторингу та контролю щодо впливу на довкілля

Ліс – найважливіша природотвірна частина навколишнього природного середовища. Він позитивно впливає на клімат, очищення атмосфери. Надзвичайно велика оздоровча і культурно-естетична роль лісу.

Для поширення практики управління лісами та лісокористування на засадах сталого розвитку започатковано систему добровільної лісової сертифікації. Сертифіковані ліси забезпечуватимуть економічне, екологічне і соціально збалансоване ведення лісового господарства. Лісова продукція надходитиме з лісових

ділянок, ведення господарства в яких здійснюється на принципах невиснажливого, постійного і неперервного лісокористування, з врахуванням охорони довкілля, збереження біорізноманіття, інтересів працівників лісу та місцевого населення.

Здійснення екологічного моніторингу лісів передбачене Лісовим кодексом України.

Моніторинг лісів – система регулярного спостереження, оцінки і прогнозу динаміки кількісного і якісного стану лісів. Моніторинг лісів проводиться шляхом збирання, передавання, збереження та аналізу інформації про стан лісів, прогнозування змін у лісах і розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для інформаційно-аналітичного забезпечення управління лісами, прийняття рішень щодо запобігання негативним змінам стану лісів, дотримання вимог екологічної безпеки та принципів ведення лісового господарства на засадах сталого розвитку.

Моніторинг лісів є складовою частиною державної системи моніторингу навколишнього природного середовища.

Результати моніторингу систематизуються в цілому по лісах України і надсилаються в міжнародні установи згідно конвенції про транскордонне забруднення повітря. Моніторинг лісів є складовою частиною державної системи моніторингу навколишнього природного середовища.

Починаючи з 1990 року на території ДЛМГ проводиться моніторинг лісів першого рівня. Щорічно спеціалістами лісгоспу ведеться спостереження за станом лісів на 14 ділянках моніторингу, місця яких визначені згідно розрахунків за спеціальними програмами, проведених спеціалістами УкрНДІЛГА. Згідно «Методичних рекомендацій з моніторингу лісів України першого рівня» (Харків, 2001) на кожній ділянці визначалися ряд показників, найголовніші з яких дефоліація крони, дехромація крони, пошкодження облікових дерев. Зібрана інформація надсилалася в лабораторію моніторингу і сертифікації лісів УкрНДІЛГА для систематизації, оцінки та аналізу. Місця їх розташування вказані в пояснювальних записках по лісництвах.

Результати моніторингу систематизуються в цілому по лісах України і надсилаються в міжнародні установи згідно конвенції про транскордонне

забруднення повітря. Моніторинг лісів є складовою частиною державної системи моніторингу навколишнього природного середовища.

Моніторинг у ДП «Диканське досвідне лісомисливське господарство» охоплює всі види діяльності і проводиться на різних рівнях. Індикатори моніторингу встановлені та охоплюють соціальні, економічні та екологічні аспекти.

Соціальні аспекти включають:

- охорону та підтримання місць особливого історичного, соціального та культурного значення;
- підтримку місцевої інфраструктури;
- навчання та підвищення кваліфікації працівників;
- створення та підтримка об'єктів рекреації та зон масового відпочинку;
- забезпечення робочими місцями місцевого населення;
- створення нових робочих місць.

Економічні аспекти включають:

- ріст виробництва продукції и продуктивності праці;
- ріст прибутку в довгостроковому періоді;
- ріст балансової вартості підприємства;
- стабільність поставок деревини, для забезпечення енергетичних потреб.

Екологічні аспекти включають:

- підтримання та підвищення якості об'єктів природозаповідного фонду та лісів особливого значення;
- ідентифікацію та охорону рідкісних та зникаючих видів;
- підтримання захисних функцій лісів і, зокрема, водорегулюючого режиму;
- заготівля деревини в рамках встановленої розрахункової лісосіки;
- планування заходів мінімізації впливу на довкілля в процесі підготовки ділянок під проведення рубок та внесення їх до технологічних карт розробки лісосік;
- моніторинг діяльності лісозаготівельних бригад;
- освідчення місць заготівлі деревних ресурсів;
- відновлення лісових ділянок після проведення рубок;
- переведення не вкритих лісовою рослинністю у вкриті лісовою рослинністю землі;

– моніторинг рідкісних та зникаючих видів флори і фауни. Внутрішній моніторинг здійснюється у відповідності з прийнятими програмами моніторингу та чинним законодавством.

Відповідні програми визначають процедуру моніторингу та відповідальних осіб. Частота, інтенсивність та обсяги моніторингу залежать від інтенсивності та обсягів робіт, які здійснюються підприємством. Моніторинг охоплює період від одного дня (поточний моніторинг за виконанням денних норм виробітку, кількості заготовленої чи переробленої продукції) до одного року (моніторинг планових показників діяльності за кожен рік). Моніторинг може здійснюватися також помісячно чи поквартально.

Моніторинг діяльності підприємства та відповідності вимогам національного законодавства здійснюється всіма працівниками. Моніторинг також враховує чутливість та стан навколишнього середовища. Так, для видів діяльності, які мають значний вплив на навколишнє середовище (лісозаготівлі, лісовідновлення) частота та інтенсивність моніторингу зростають. Найбільш детальний моніторинг складу насаджень, вікового розподілу, повноти, запасу та інших таксаційних показників, а також рівня біорізноманіття, включаючи наявність рослинного покриву та недеревної продукції, тощо проводиться під час базового лісовпорядкування, яке здійснюється як складова процесу планування ведення лісового господарства.

Висновки до першого розділу: У зв'язку із зобов'язаннями, передбаченими Угодою про асоціацію з Європейським Союзом, набрав чинності Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» та підзаконні акти спрямовані на його впровадження, що є значним кроком України у переході до європейських вимог та стандартів у галузі охорони довкілля і забезпеченні прозорості процесу надання дозвільних документів для об'єктів господарської діяльності та врахування інтересів усіх заінтересованих сторін.

ОВД замінила екологічну експертизу, при порівнянні ми бачимо кардинальні відмінності двох природоохоронних процедур:

1. Строки проведення процедури збільшилися від 1,5 до 4 місяців до 4-8 місяців, що дозволяє більш детально розглянути можливі наслідки.

2. Екологічна експертиза проводилася для запланованої, або вже здійсненої діяльності, натомість ОВД проводиться тільки на етапі планування. Це надає можливість попередження шкоди, а не усунення наслідків.

3. Закон поділив об'єкти ОВД залежно від здійснюваного ними транскордонного впливу на довкілля, що теж є новим.

4. Одна з головних новацій Закону ОВД – проведення відкритих громадських слухань. Раніше коментувати могли лише представники громади, в якій відбувалася подія, а зараз кожен громадянин України може висловити свої зауваження та пропозиції.

5. Важливою відмінністю екологічної експертизи та процедури ОВД, є те що останнє здійснюється виключно через Єдиний реєстр з ОВД – це є інтернет ресурс та всі матеріали доступні громадськості, що робить процедуру прозорою, та виключає суб'єкту господарювання з чиновником.

Процедура ОВД в галузі лісового господарства передбачає чотири етапи:

1. Лісокористувач оприлюднює повідомлення про плановану діяльність;
2. Розроблення звіту. 3. Громадське обговорення. 4. Висновок ОВД.

Визначено основні проблемні питання при проведенні ОВД: Повнота і якість доступної екологічної інформації є нагальною проблемою, що підвищує ймовірність проведення не якісної подальшої оцінки складових довкілля; у Законі ОВД не визначено хто саме повинен відслідковувати обов'язковість проведення процедури; у жодному з проаналізованих нами звітів з ОВД не залучалися фахівці-біологи і не проводилися польові дослідження; вирубування українських лісів безпосередньо регулюється п'ятьма різними постановами Кабінету Міністрів України, які іноді суперечать одна одній.

В Україні організований їх моніторинг як регулярне спостереження за ними для оцінки й прогнозу їх стану, динаміки кількісного і якісного стану лісів, зясування проблем їх раціонального використання, відновлення та збереження, що передбачене Лісовим кодексом України. Моніторинг лісів є складовою частиною державної системи моніторингу навколишнього природного середовища.

РОЗДІЛ 2.

УМОВИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ НА ТЕРИТОРІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО ЛАНДШАФТНОГО ПАРКУ «ДИКАНСЬКИЙ»

2.1. Загальна характеристика природно-заповідного об'єкту

Особливе місце у складі природно-заповідної мережі Полтавської області й України займає регіональний ландшафтний парк «Диканський» (далі – РЛП) [76]. На його території збереглися зональні для Лівобережного Лісостепу природні комплекси, а саме – широколистяні ліси на вододілах (діброви) та лучні степи. Природні комплекси цієї території відзначаються високим рівнем збереженості, а біорізноманіття – високими показниками репрезентативності та унікальності: ландшафтної, ботанічної (флористичної, ценотичної), зоологічної та ін.

У цілому, за своїми природними комплексами ДРЛП «Диканський» є цінним об'єктом природно-заповідної мережі Полтавської області, Лівобережного Лісостепу, України. Він уособлює добре збережену природу Лівобережного Лісостепу – найбільш окультуреного регіону на теренах України, і займає чільне місце як біоцентр і ключова територія Ворсклянського регіонального екокоридору регіональної екомережі. Територія ДРЛП є загально визнаним рефугіумом реліктової теплолюбної флори.

РЛП був першим зі створених на Лівобережжі України регіональним ландшафтним парком (1994 р.), що забезпечив охороною цінні природні комплекси, пам'ятки природи (Кочубеївські дуби, Фесенкові горби, Бузковий гай, Ялиновий гай, Виходи пісковиків та ін.), історії та культури [23].

Дана територія, її біорізноманітність, історія привертала у різні часи дослідників природи.

У 90-х роках ХХ ст. дана територія вивчалася комплексно у відношенні біорізноманітності з метою створення РЛП «Диканський».

Після створення Диканського РЛП подальші дослідження проводилися також за участю співробітників парку та науковців кафедри екології та охорони довкілля Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка до 2014 року, після – членами Полтавської обласної організації Українського товариства охорони природи на чолі з кандидатом біологічних наук Н. О. Смоляр.

2.1.1. Місцезнаходження та загальна інформація

В адміністративному відношенні ДРЛП розташований на території Диканського району Полтавської області. Його територія знаходиться в центральній частині Полтавської області та Лівобережного Лісостепу України.

РЛП «Диканський» створений у 1994 році рішенням другої сесії 22 скликання Полтавської обласної ради народних депутатів від 27.10.1994 року на площі 11945,0 га, який знаходиться на території Диканського району Полтавської області. Територіально у межі ДРЛП входить комплексна пам'ятка природи загальнодержавного значення «Парасоцький ліс» (145 га) [77].

Парк заснований на території Диканської селищної, Великобудищанської, Стасівської, Водянобалківської сільських рад та охоплює територію 11945 га (рис.А. 3).

Східна межа РЛП «Диканський» майже скрізь проходить по річці Ворскла, подекуди переходячи на її лівий берег. Західна – просувається долиною річки Кратова Говтва. Із північного боку парк обмежований річкою Добришин та південним краєм Опішнянської лісової дачі. Далі межа просувається на північ від балки Кандзюби. Південна межа проходить південніше Диканьки краєм Диканської лісової дачі до села Слинків Яр.

Землі парку знаходяться у користуванні Полтавського держлісгоспу, державного підприємства «Диканське досвідне лісомисливське господарство», Диканської селищної та Стасівської, Водянобалківської, Великобудищанської сільських рад, Писарівщанського СПТУ-51, ТОВ «Інтерагросервіс», ТОВ «Нива»,

ТОВ «Україна», ТОВ «Колос», ПОСП «Світанок» та декількох селянських (фермерських) господарств.

Розподіл угідь території існуючого ДРЛП за основними категоріями земель наведений у таблиці 1.

Таблиця 1 – Розподіл території ДРЛП за основними категоріями земель

№ з/п	Категорії земель	Площа
		га
1	Лісові площі	3343,0
2	Рілля (сільськогосподарські угіддя)	3031,0
3	Сінокоси і пасовища (сільськогосподарські)	2853,0
4	Лісосмуги	29,0
5	Сади (сільськогосподарські)	59,0
6	Вода	231,0
7	Болота	125,0
8	Населені пункти, дороги	1919,0
9	Інші землі	355,0
	Всього:	11945,0

Як бачимо за даними таблиці, лісові ресурси в складі земель РЛП «Диканський» складають близько третини, відповідно – 3343,0 га. Однак, зональні вододільні діброви природного походження – найцінніший ресурси регіону – збереглися на незначних площах. Найстаріший лісовий масив, який знаходиться в межах парку – це Парасоцький ліс – комплексна пам'ятка природи загальнодержавного значення (рис. Г. 1).

До складу регіонального ландшафтного парку «Диканський» при його створенні увійшло сім природно-заповідних об'єктів (рис. 3), із яких комплексна пам'ятка природи «Урочище Парасоцьке» (загальноновживана назва «Парасоцький ліс») – зі збереженням свого загальнодержавного природоохоронного статусу.

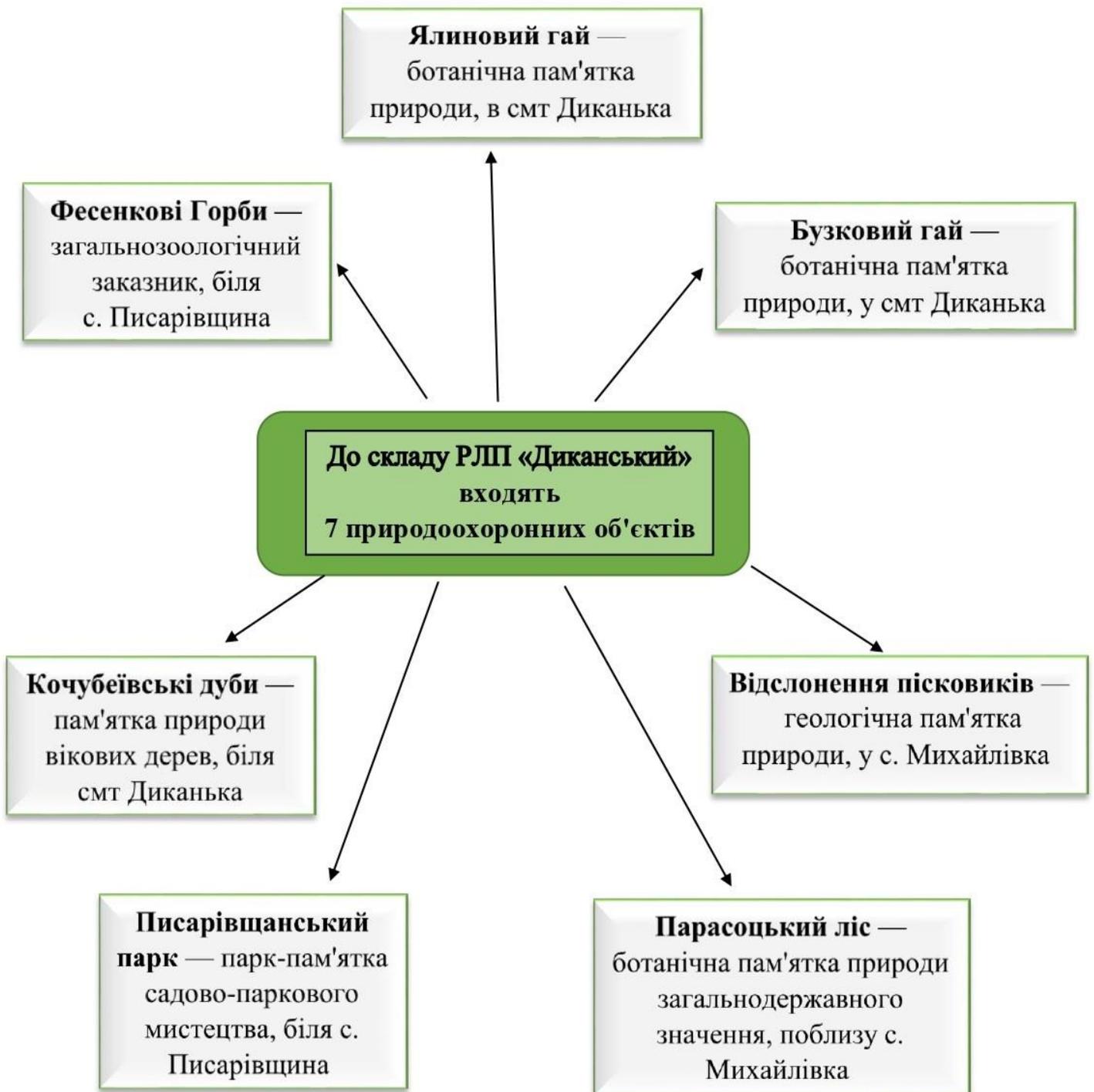

Рисунок – 3. Природоохоронні об'єкти Диканського району, які увійшли до складу РЛП «Диканський»

РЛП «Диканський» став першим на Лівобережжі України та має статус місцевого значення. Саме Диканський парк як найкраще демонструє привабливість та придатність територій для різних видів рекреації, високий ступінь господарської освоєності ландшафтів, наявність об'єктів культурної та історичної спадщини і має освітню та виховну цінність.

2.1.2. Природні умови

За фізико-географічним районуванням України територія знаходиться в Лівобережно-Дніпровській Лісостеповій провінції Лісостепової зони. Згідно [82] регіон належить до Псельсько-Ворсклянського району Північної Лісостепової області Полтавської рівнини. Невелика смуга на схід від правого високого берега р. Ворскли входить до Ворсклянського району Південної Лісостепової області Полтавської рівнини. За районуванням розробленим О.Мариничем, територія цілком знаходиться в межах Східно-Полтавської Лісостепової області.

Клімат території помірно-континентальний з помірно-холодною зимою і теплим літом. Середня температура січня $-7\text{ }^{\circ}\text{C}$, липня – $+20,5\text{ }^{\circ}\text{C}$. Тривалість безморозного періоду 162–187 дні, з температурою понад $+10\text{ }^{\circ}\text{C}$ – 157-172 дні. Сума активних температур 3040–3465 $^{\circ}\text{C}$. Опадів від 475 до 500 мм на рік, переважно в теплий період року (за період вегетації 330-370 мм). Висота снігового покриву 15-18 см, тривалість його збереження 90-95 днів. З несприятливих кліматичних явищ спостерігаються суховії, ожеледь, промерзання ґрунту на 70-90 см. Територія належить до недостатньо вологої, теплої агрокліматичної зони [10].

У геоструктурному відношенні територія належить до осьової (рифтової) частини і південно-західного борту Дніпровсько-Донецької западини. Поверхня кристалічного фундаменту утворює Псельсько-Ворсклянську сідловину – підняття фундаменту яке оточене Лохвицькою і Карлівською депресіями. Верхній поверх осадового чохла перекриває рифтову і бортову зони. До його складу входять карбонові й пермські аргіліти, глини, пісковики, кам'яна сіль; юрські піски, вапняки, глини; крейдові піски, крейда; палеогенові мергелі, піски, глини; неогенові піски й суглинки. Осадова товща завершується антропогеновими піщаними утвореннями дніпровських терас, перекритими лесоподібними суглинками [8].

Територія виділяється значними висотами плато (до 193,3 м), великою кількістю вододільних улоговин, горбастим «шишаковим» рельєфом високих схилів долини р. Ворскли. Ландшафтно-типологічна структура характеризується

переважанням вододільних місцевостей, що займають приблизно 60-65% загальної площі. З плакорним типом поєднується прирічковий тип місцевості, що облямовує вузькою смугою центральну частину парку по високому правому берегу р. Ворскли. Заплавний тип місцевості зустрічається по долинах рік Ворскли (на сході) та Кратової Говтви (на заході).

Вододільний тип місцевості займає третинне Полтавське плато, перекрите потужною лесовою товщею. Згідно вищезгаданого фізико-географічного районування [60], в структурі плакорного типу виділяються три групи урочищ:

1) група урочищ рівних вододілів із потужними ґрунтами. До них належать найцінніші із господарського погляду урочища рівного розораного степу з потужними малогумусними чорноземами, що займають центральні частини вододілів з ухилом 0° - 2° ;

2) група урочищ нахилоного розораного степу (ухил $2,5^{\circ}$ - 5°) із слабозмитими вилуженими та опідзоленими чорноземами і сірими лісовими ґрунтами та урочища із вододільних дібров на сірих лісових ґрунтах;

3) решту територій займають улоговинні та горбисто-западинні урочища із глибиною 10-40 м, завширшки до 0,5 км та крутизною схилів 7° - 8° . Більшість улоговин нині є розораною.

Прирічковий тип місцевості включає в себе правобережжя р. Ворскли із крутизною схилів більше 6° і висотою над річкою 50-60 м. На берегах дрібніших річок прирічковий тип розвинений дещо слабше і крутизна схилів менша (4° - 6°). В межах парку своєрідність прирічкового типу полягає у великій кількості зсувних цирків, балок та останцевих увалів і горбів-«шишаків» (140-160 м), формування яких пов'язане з ерозійно-зсувними процесами, що активні й нині.

Територія, що належить до Ворсклянського фізико-географічного району (заплава р. Ворскли), відрізняється підвищеною вологістю і більш м'яким кліматом (безморозний період тут збільшується на 10 днів в порівнянні із сусідніми вододільними районами), високим рівнем ґрунтових вод (0-4 м), великою кількістю лучних та солонцюватих чорноземних ґрунтів, наявністю заплавних дібров. У ландшафті заплави чітко розрізняються прируслова, центральна та притерасна

частини. В прирусловій частині виділяються урочища піщаних пляжів, заплавних лук, вербняків та тополівників, озер. У центральній смузі заплави виділяються урочища заплавних дібров, злаково-бобових лук, розораних підвищень (більшість центральної частини заплави на території парку розорана). В притерасній частині заплави є урочища лучно-болотних знижень із вільшняками і урочища злаково-осокових лук.

У ландшафтній структурі парку переважають лучно-степові ландшафти, що представлені почленованими підвищеними рівнинами із типовими малогумусними чорноземами. На високому правобережжі Ворскли на межиріччі Псел-Ворскла розвинені широколистяно-лісові ландшафти – сильно почленовані горбисті підвищені рівнини і схили із сірими і темно-сірими лісовими ґрунтами, зайняті нагірними дібровами з давньозсувними останцями (шишаками). В перерізі знизу-вгору залягають полтавські піски, строкаті і червонобурі глини, водно-льодовикові та моренні утворення, лесові породи.

Основою гідрографічної мережі є р. Ворскла, що має річище із середньою шириною (в межах парку) 25 м. Середня глибина – 1,5 м. Похил річки – 0,3 м/км. Впадає вона в р. Дніпро (Дніпродзержинське водосховище). Добришин, що є правою притокою р. Ворскли, має невелику заплаву 0,2-0,5 км завширшки. Ще однією з малих річок є Кратова Говтва – ліва притока р. Вільхова Говтва (басейн Псла). Але в останні десятиріччя її річище перетворилося на систему боліт і місцями пересихає. На річці створено водосховище (місцева назва – БАМ), в якому розводять рибу.

За агроґрунтовим районуванням України [1] територія парку знаходиться в Лівобережній високій провінції на межі північно-західної та східної підпровінцій Лісостепової зони чорноземів типових та сірих лісових ґрунтів Центральної лісостепової та степової області. Тут розвинені середньо суглинисті лесовидні породи, досить часто великої потужності (18-25 м). У ґрунтовому покриві домінують типові малогумусні чорноземи на середньосуглинистих породах. Значна площа вкрита сірими лісовими ґрунтами, що належать частіше до підтипу темно-сірих. Це свідчить про значне поширення в минулому лісових масивів, зокрема дубових лісів. На масивах чорноземів поєднуються чорноземи типові, їх карбонатні та вилужені

відмінності. Типові чорноземи займають виположені плато. Вміст гумусу в них може доходити до 6,5-7%. Серед них по невеликим підвищенням залягають карбонатні відмінності, а в зниженнях по передбалковим улоговинам – вилужені.

Згідно геоботанічного районування України [20] територія парку знаходиться в Дикансько-Котельвівському (Ворсклянському) районі Роменсько-Полтавського округу Лівобережно-придніпровської підпровінції Східноєвропейської провінції Європейсько-Сибірської лісостепової області. Це геоботанічний район кленово-липово-дубових і частково грабово-дубових та дубово-соснових (на піщаній терасі) лісів. У минулому правобережне, розчленоване балками приворсклянське плато було суцільно вкрите широколистяними лісами, про що свідчить ґрунтовий покрив. Територія парку характеризується наявністю грабово-дубових лісів, які збереглися в балках у межах Диканського та Опішнянського лісових масивів. На заплаві р.Ворскли зустрічаються незначними за площею ділянками вільшняки, а в прирусловій частині – вербняки та осокірники.

Степова рослинність збереглася лише на схилах балок і представлена ценозами лучних степів та остепнених лук. Лучна рослинність формується на заплавах річок і репрезентована здебільшого угрупованнями справжніх лук, але зустрічаються ділянки із галофітною рослинністю. Водні та прибережно-водні угруповання здебільшого приурочені до численних старорічищ р. Ворскли та виявлені на заплавах малих річок.

2.1.3. Характеристика біорізноманіття

Як зазначалося вище, РЛП «Диканський» займає правобережну частину долини р. Ворскла та смугу заплави лівого берега в її середній течії. Територія репрезентує гармонійне поєднання ландшафтів правого корінного берега р. Ворскла з яружно-балковими системами і заплавних, які диференціюються в напрямку до річища.

На території парку добре збереглась природна рослинність, яка складає близько 50% від загальної площі парку. Флора вищих судинних рослин нараховує понад 600 видів, серед яких біля 50 є рідкісними [80].

Найбільш цінними у межах проектного парку є масиви вікових широколистяних лісів. Із одного боку вони є типовими для Лівобережного Лісостепу України, з іншого – цікавими у ботаніко-географічному відношенні, оскільки саме тут знаходяться відомі реліктові центри [17]. До того ж, ці ліси є останніми форпостами лісових ценозів із домінуванням центральноєвропейського виду – граба звичайного [24, 44]. Під кронами цих дерев зустрічаються його правобережні супутники. Цінність диканських лісів відмічав ще свого часу В. В. Докучаєв. Диканські ліси на початку ХХ століття зберігались у статусі заповідника. Багатими є бріофлора, ліхенофлора та мікобіота парку (рис. Г. 4). Деякі види їстівних грибів мають значні запаси.

На території РЛП «Диканський» сформувався типовий і багатий фауністичний комплекс, який нараховує близько 250 видів. Переважають птахи, видове різноманіття яких становить 75 видів, із яких 57 проводять тут гніздовий період [23].

На території парку добре збереглась природна рослинність, яка складає біля 50% від загальної площі парку. Найбільш цінними є масиви зональних для Лівобережного Лісостепу широколистяних лісів – дібров, які збереглись на вододілі. Диканський лісовий масив площею 1680 га розташований на правому корінному березі р. Ворскла між селищем Диканькою і с. Михайлівкою. У різних частинах парку ліс має свої особливості, які відбиваються на структурі та флористичному складі ценозів. Північна частина Диканського масиву має дуже розсічений рельєф із складною системою балок. По ярах однією із домінуючих порід є граб звичайний, серед інших – дуб звичайний і клен гостролистий. Ліси ці темніші. На плакорних ділянках по схилах балок збільшується в деревостані участь ясена звичайного – такі ліси є світлішими. У східній частині парку на стрімких схилах долини р. Ворскла переважають дуже сухі ліси із значною участю граба у деревостані. Південно-західна та центральна частина лісу розташовані на вирівняній, злегка хвилястій місцевості. Разом із дубом та липою серцелистою тут переважають клени гостролистий та польовий, звичайними є груша дика, яблуня лісова, в'яз гладенкький, тополі чорна, біла, осика. Ближче до річки поширені смуги із вільхи клейкої. Трав'яний покрив утворюють типові види широколистяних лісів. Домінантами є: осока волосиста, зірочник ланцетовидний, у зниженнях – яглиця звичайна, рідше – конвалія звичайна.

Флористичне ядро утворюють копитняк європейський, фіалка дивна, переліска багаторічна, чина весняна, купина багатоквіткова, просянка розлога, куцоніжка лісова та ін., нерідко – барвінок малий, шоломниця висока. Навесні трав'яний покрив утворений синузіями ранньовесняних ефемероїдів, домінантами яких є: проліска сибірська, ряст ущільнений, анемона жовтецева, пшінка весняна, рідше – рястом порожнистим та Маршалла, пізніше – зубниці бульбистої та п'ятилистої. Ліси парку, зокрема Парасоцький ліс – відомий реліктовий центр (гронянки півмісяцевої, барвінку малого, шоломниці високої) та місцезнаходження багатьох рідкісних рослин (булатки великоквіткової, коручки морозниковидної, зозулиних сліз яйцевидних, гніздівки звичайної, тюльпану дібровного та ін.) (рис. Г. 3).

Степова рослинність – зональна для Лівобережного Лісостепу – збереглася фрагментарно на схилах балок та корінного берега р. Ворскла і репрезентована ценозами різнотравно-злакових степів. Одна з найцінніших ділянок знаходиться поблизу с. Слинків Яр. Тут збереглися угруповання костриці валіської та осоки ранньої. Основне флористичне ядро формують шавлія дібровна, материнка звичайна, залізняк бульбистий, скабіоза блідо-жовта, різак звичайний та ін. Значні запаси лікарських рослин: звіробою звичайного, материнки звичайної, суниць зелених, чебрецю Маршалла, підмаренника справжнього та ін. На горбах Фесенкових горбів теж представлені угруповання різнотравно-злакових степів. Звичайними у складі флори є чаполоч степова, келерія гребінчаста, люцерна румунська, шавлія дібровна, чебрець Маршалла, гадючник звичайний, конюшина гірська та ін. У складі флори степових ділянок парку виявлені рідкісні рослини: сон чорніючий, анемона лісова, горлиця весняний та ін. На ділянках, що заселені байбаками на Фесенкових горбах, виявлена рослинність пісків, що перебувають на різних стадіях заростання (незначні за площею ділянки). Заплавні природні комплекси збереглися між селами Кардашівка та Слинків Яр із чисельними заболоченими зниженнями та старичними комплексами. У притерасній частині заплави розміщуються смугами вільшняки та інші вологі ліси. На знижених елементах рельєфу формуються заболочені луки із осок загостреної, омської, лисячої, чорної. По периферії гідрофільних екоотопів оселяються верби: попеляста, вушката, тритичинкова та ін. У таких ценозах типовими є паслін

солодко-гіркий, плетуха звичайна, дудник лісовий. Найбільша площа на заплаві зайнята справжніми та заболоченим луками з ознаками галофітизації. Характерними є ценози костриці східної з участю типових гігрофільних галофітних видів: осоки розставленої, ситника Жерарда, кульбаби бессарабської, тризубця морського, алтеї лікарської та ін. Водні і прибережно-водні угруповання приурочені до річища Ворскли, чисельних стариць та заток і є типовими з домінуванням очерету звичайного, рогозів вузьколистого та широколистого, куги озерної, осок побережної та омської, а на водних плесах та мілководдях – спіродели багатокореневої, рясок малої та триборозенчастої, глечиків жовтих, латаття білого, куширу темно-зеленого та рдестів. На території парку представлена також синантропна рослинність – рудеральна та сегетальна, що пов'язане із наявністю сільськогосподарських угідь та населених пунктів у його межах.

За даними флористичного аналізу з'ясовано, що флора ДРЛП має перехідний характер від лісових неморально-середньоевропейських до аридних лісостепових давньосередземноморських флор. Майже 30% відсотків загальної кількості видів репрезентують три родини: *Asteraceae*, *Poaceae* і *Fabaceae*.

Усі виявлені види флори РЛП віднесені до 19 еколого-ценотичних груп. Переважають за кількістю видів групи, які формують зональні для Лісостепу типи рослинності – неморально-лісової (86 видів; 13,9%) та лучних степів (114 видів; 18,5%). Привертає увагу незначна кількість видів у еколого-ценотичній групі справжніх степів (12 видів; 1,9%), що пояснюється особливостями кліматичних умов Лісостепу, де справжні степи зустрічаються фрагментарно. Досить значною кількістю є група видів узлісь та галявин, яка нараховує 56 видів (9,1%). Третє місце за кількістю видів посідає група незасолених лук (65 видів; 10,5%).

Досить добре представлена лучно-болотна група, що охоплює 35 видів (5,7%), які приурочені, в основному, до заболочених лук заплави Ворскли. На деяких ділянках заплави р. Ворскли, а особливо р. Кратова Говтва підвищується засоленість ґрунту. В таких умовах з'являються види галофітно-лучної групи (16 видів, 2,6%). З наявністю в заплавах піщаних екотопів пов'язана група псамофітних видів, що

представлена 28 видами (4,5%). Це, перш за все, види, що мають свій екологічний оптимум в умовах прируслового піщаного валу.

Незначною кількістю видів представлені прибережно-водна та водна групи, які охоплюють відповідно 17 (2,8%) і 13 (2,1%) видів, що пов'язане із видовою бідністю цих специфічних типів рослинності.

Болотну еколого-ценотичну групу формують види евтрофних боліт (20 видів; 3,2%). 17 видів (2,8%) флори виявляють чітку приуроченість до заболочених лісів і формують відповідну «альнетальну» групу. Виявленість цієї групи пов'язана з наявністю масивів вологих вільшняків, що в умовах парку добре розвиваються у притерасній частині заплави.

Кількість видів, що утворюють бореально-лісову групу дуже незначна – всього 4 види (0,65%), що пояснюється відсутністю відповідних екоотопів (на території ДРЛП майже повністю відсутні соснові ліси та їх природні похідні мішані ліси).

Наявність в межах парку великих площ сільськогосподарських угідь позначається на структурі флори, в складі якої виділяється значна кількість бур'янових видів. Вони формують рудеральну (57 видів; 9,2%) та сегетальну (18 видів; 2,9%) групи. Рудеральна група об'єднує види, що приурочені до засмічених місць, або зустрічаються на садибах та вздовж доріг. За кількістю видів вона посідає серед інших еколого-ценотичних груп досить високе четверте місце, що свідчить про значний антропогенний вплив на території парку.

У цілому, враховуючи специфіку екоотопів та фітоценозів парку в складі флори вищих судинних рослин, яку представляють понад 600 видів (близько 650) можна очікувати такі показники за основними відділами: покритонасінні – 630-640 видів, плауновидні – 0, хвоцевидні – 4, папоротеподібні – 4-5, голонасінні – 1.

Для території парку за даними Гапон С.В. наводиться понад 60 видів мохоподібних, з яких 8 – печіночники, решта – листяні мохи. Найкраще розвинена епіфітна бріофлора. Серед типових видів найчастіше трапляються лескея багатоплідна та жилкувата, гіпн блідий, радула сплющена та ін. Спорадично на стовбурах листяних дерев зростають аномодон довголистий, левкодон білячий. На

гнилій деревині поширені: гіпн блідий, платігерій повзучий, брій волосконосний та ін. [14, 15].

Із нижчих рослин на території ДРЛП (за даними досліджень О.М. Байрак [3]) виявлені місцезнаходження більше 76 видів лишайників та понад 100 видів грибів-макроміцетів (дані Р.В. Ганжі, І.С. Беседіної [7]).

Найбільш поширеною із групи кущистих лишайників є евернія сливова, яка зростає на стовбурах дубів, із листуватих – пармелії борозенчаста та дубова.

На різних ділянках лісу трапляються трухляві стовбури дерев, на яких оселяються представники сапротрофних грибів із родів плітей, плеврот, коріол, фоліота, схізофіл та ін. На опаді зростають гумусові сапротрофи – маразмій колесовидний та часничник дубовий і представники родів лепіста, ентолома, клітосцибе. Також зустрічаються у значній кількості зонтик великий, лепіота червоніюча та гребінчаста, печериця лісова, моховики, сиріжки, мухомор. Серед трутовиків варто відмітити печіночницю звичайну, трутовики сірчано-жовтий та лакований, дубову губку.

У Парасоцькому лісі у різні роки виявлені рідкісні види грибів: печериці серпнева та жовтіюча, лепіота Фриза, феолепіота золотиста. Останній вид занесений до Червоної книги України [84, 85].

У складі флори території ДРЛП виявлено біля 50 рідкісних видів:

- види, включені до Європейського Червоного списку (МСОП, 1991) [52];
- види, що охороняються державою, занесені до Червоної книги України [84, 85];
- регіонально-рідкісні види (ті, що охороняються згідно з рішенням обласної Ради народних депутатів 2005 р. [4]).

У групі рідкісних видів парку занесених до списку МСОП два види (*Crataegus ucrainica* Pojark., *Tragopogon ucrainicus* Artemcz.), 15 видів – до Червоної книги України, 28 належать до регіонально рідкісних і 15 доцільно охороняти в регіоні.

Серед видів цих категорій за мотивами охорони можна виділити такі групи:

- релікти;
- погранично-ареальні;
- малопоширені з природних причин;

- види, що зменшують чисельність внаслідок порушення природних екотопів, в яких вони зростають, та масового знищення (лікарські, декоративні).

До групи реліктів належать 4 види (*Gladiolus tenuis*, *Cephalanthera damasonium*, *Nymphaea candida*, *Scrophularia vernalis*). Поширення цих видів в цілому на Україні і на території парку пов'язане, за думкою ботаніків [24], з дніпровсько-валдайським (рис-вюрмським) інтергляціалом, а скорочення і диз'юнкція ареалів – з валдайським (вюрмським) зледенінням. Територія парку є частиною системи лісостепових та степових рефугіумів, пов'язаних на лівобережжі України з високими і розчленованими берегами річок [8].

Серед групи погранично-ареальних видів, які добре представлені у складі флори, виділяються чотири основні підгрупи. До першої належать види, що знаходяться на південній межі свого суцільного ареалу, або в локалітетах біля неї. Серед них слід відмітити *Equisetum hyemale*, *Nymphaea candida*, *Platanthera bifolia*, *Dactylorhiza incarnata*. Другу групу складають види, що перебувають на північній межі ареалу. Серед них найбільш цікавими є *Asyneuma canescens*, *Thymus tschernjajevii* та ін. До третьої групи віднесено східноєвропейські види на північно-західній межі ареалу (*Tulipa quercetorum*, *Corydalis marschalliana*, *Scilla sibirica*, *Viola tanaitica*). Останню групу репрезентують центрально-європейські види, що знаходяться на південно-східній та східній межах загальних ареалів: *Carpinus betulus*, *Cerasus avium*. Серед видів флори ДРЛП виділяється група диз'юнктивно-ареальних видів, до якої в першу чергу належать *Botrychium lunaria*, *Allium ursinum*, *Cephalanthera damasonium*.

Групу малопоширених видів із природних причин складають представники родини *Orchidaceae*, комахоїдна рослина *Utricularia vulgaris* та деякі інші.

До групи рідкісних видів, що скорочують площі своїх популяцій, належать декоративні види (*Nymphaea candida*, *Pulsatilla nigricans*, *P. latifolia*, *Clematis integrifolia*, *Tulipa quercetorum*, *Gladiolus tenuis*), серед них окремо можна виділити лісові та степові ефемероїди (*Scilla sibirica*, *Corydalis marschalliana*, *Iris hungarica*, *Hyacinthella leucophaea*, *Muscari neglectum*), лікарські рослини (*Valeriana exaltata*, *Adonis vernalis*, *Inula helenium*), та рослини, що потерпають від знищення екотопів внаслідок господарської діяльності людини (види роду *Stipa* та ін.).

Важливою созологічною характеристикою є утворення деякими рідкісними видами на території парку чисельних популяцій. На території ДРЛП такими є: *Pulsatilla nigricans*, *Gladiolus tenuis*, *Epipactis helleborine*, *Dactylorhiza incarnata*, види роду *Stipa*, *Muscari neglectum*, *Hyacinthella leucophaea*, *Tulipa quercetorum* [64].

Цікавим явищем є виявлення на території РЛП як центрально-європейських, так і субсередземноморських та бореальних елементів флори, які для регіону є погранично-ареальними.

Рослинний покрив території РЛП «Диканській» відзначається переважанням у його складі лісової рослинності. Значно менші площі займають лучно-стєпова та стєпова рослинність. На незначних ділянках представлені лучна, псамофітна, болотна та водна рослинність. На території парку до 50% загальної площі займають сільськогосподарські угіддя та населені пункти.

У цілому, у складі рослинного покриву парку виділяють такі основні фітоценози:

Лісові. Корінні угруповання: широколистяні ліси – діброви (кленово-липово-дубові, ясенєво-липово-кленово-дубові, грабово-дубові), білотополєві, осичники, осокірники, біловербові. Похідні угруповання: культури тополі, сосни звичайної, берези звичайної, дуба червоного.

Чагарники. Корінні угруповання: терну звичайного, гльодів ср., шипшини ср., вільшнякові, верби попелястої, верби тритичинкової, верби вушкатої.

Стєпи. Корінні угруповання: лучні (різнотравно-типчаково-ковилові, різнотравно-злакові).

Луки. Корінні угруповання: справжні (костриці лучної, грястиці збірної, тонконогу лучного), болотисті (бекманії звичайної, тонконогу болотного, осоки омської, осоки лисячої, осоки загостреної, осоки чорної), засолені (костриці східної, ситника Жерарда, осоки розставленої).

Болота. Корінні угруповання: евтрофні високотравні: очерету звичайного, рогозу вузьколистого, рогозу широколистого, куги озерної; евтрофні низькотравні: осоки омської, осоки побережної; вільшнякові (з вільхи клейкої).

Водна та прибережно-водна рослинність. Корінні угруповання: прибережно-водні: очерету звичайного, рогозу вузьколистого, рогозу широколистого, куги

озерної, лепешняка великого, осоки побережної, осоки омської, айру звичайного; водні: глечиків жовтих, латаття чистобілого, спіродели багатокореневої, ряски малої, ряски триборозенчастої, жабурника звичайного, водяного жовтецю фенхелевидного, кушира темно-зеленого, рдеста пронизанолистого, рдеста кучерявого, рдеста злаковидного, рдеста плаваючого

Рослинність заростаючих пісків. корінні угруповання: келерії сизої, костриці Беккера

Таким чином, за характером розміщення рослинний покрив ДРЛП є досить диференційованим, що обумовлюється в значній мірі мезорельєфом території.

У складі рослинного покриву території парку виділено 10 синтаксонів, що потребують охорони на державному рівні. З них 4 репрезентують лісовий тип рослинності, 4 – степовий, 2 – водний. Серед синтаксонів представлені одиниці різного обсягу, що пов'язане з особливостями еколого-фітоценотичної класифікації рослинності України. Охорона вищих синтаксонів передбачає також охорону всіх нижчих одиниць [43].

Такими серед лісових фітоценозів є:

Синтаксон: асоціації, що належать до субформацій *Tilieto-Quercetum* та *Acereto(platanoidis)-Tilieto-Quercetum*, з домінуванням в трав'яному ярусі *Carex pilosa* або *Aegopodium podagraria*. Ділянки таких вікових, добре збережених лісів охороняються як типові для Лівобережжя України.

Синтаксон: асоціації, що належать до субформації *Carpineto-Querceta* із домінуванням в трав'яному ярусі *Carex pilosa* та *Aegopodium podagraria*. В Україні охороняються з огляду на їх типовість. На території проєктованого парку вони є на східній межі свого поширення і тому мають охоронятися як погранично-ареальні. В умовах парку займають схили ярів та корінного берега Ворскли. Мають збіднений флористичний склад порівняно із лісами, що формуються в умовах оптимуму внаслідок випадання типових супутників *Carpinus betulus*: *Acer pseudoplatanus*, *Scopolia carniolica*, *Hedera helix* та ін. (доходить лише *Cerasus avium*).

Синтаксон: група асоціацій, що відноситься до субформації *Querceta acerosa (tatarici)*, з домінуванням в трав'яному ярусі субсередземноморських видів:

Aegonychon purpureo-caeruleum та *Carex rhizina*. На території парку ділянки таких лісів розташовані на південних та південно-східних схилах ярів та на схилах тієї ж експозиції «шишаків»-останців (у верхній їх третині) корінного берега Ворскли і охороняються як рідкісні на північно-східній межі ареалу.

Синтаксон: асоціації *Mixeto-Quercetum alliosum (ursini)*. Дві ділянки із фрагментами таких асоціацій розташовані в Опішнянській лісовій дачі. Це рідкісні для території України угруповання, що знаходяться на східній межі поширення. Одна ділянка розташована в нижній частині корінного берега Ворскли, інша – на ділянці заплавного лісу поряд із попередньою.

На території РЛП «Диканський» сформувався типовий і багатий фауністичний комплекс. У різні сезони можна зустріти 236 видів наземних хребетних, які об'єднані у 27 рядів, 70 родин та 162 роди. Серед них відмічено 21 вид, занесений до Червоної книги України (далі – ЧКУ), 6 видів, занесених до Європейського червоного списку (далі – ЄЧС) та 36 регіонально рідкісних (далі – РР). Фауну наземних хребетних парку можна розподілити між чотирма фауністичними комплексами: деревно-чагарниковим, прибережно-водним, лучно-степовим та синантропним [24].

Переважають птахи, видове різноманіття яких становить 171 вид, із яких 121 проводять тут гніздовий період. Птахи належать до 16 рядів, 44 родин та 112 родів. Це складає 55,3% від загальної кількості видів птахів, будь-коли зафіксованих на території Полтавської області. Серед них відмічено 15 видів, занесених до Червоної книги України, 2 види, занесені до Європейського Червоного списку та 24 регіонально рідкісних.

Серед гніздуючих птахів відмічені такі види, як журавель сірий (ЧКУ), зміїд (ЧКУ), осоїд (РР), дятел білоспинний (РР), дрізд білобровий (РР), голуб-синяк (РР) та вівчарик весняний (РР) і ряд інших.

Для орнітофауни ДРЛП характерне збільшення видового різноманіття птахів під час весняної та осінньої міграцій. Саме в періоди міграцій була відмічена переважна більшість видів, занесених до ЧКУ, ЄЧС та регіонально рідкісних.

Найбільша кількість видів птахів парку належить до деревно-чагарникового фауністичного комплексу (сюди входять лісовий, узлісно-галявинний та

чагарниковий екологічні типи птахів) – 87 видів, або 50,9% видового списку парку.

У гніздовий сезон зустрічається 53 види.

Прибережно-водний фауністичний комплекс (включає водно-болотний та біляводний екологічні типи птахів) є слідуєчим за ступенем насиченості видами – сюди входить 52 види (30,4%). У гніздовий сезон зустрічається 29 видів.

Лучно-степовий комплекс (лучний, лучно-степовий та степовий екотипи) представлений 19 видами (11,1%). У гніздовий сезон зустрічається 13 видів.

До складу синантропного фауністичного комплексу входить 13 видів (7,6%), причому, майже всі вони (12 видів) зустрічаються і на гніздуванні.

Серед найбільш чисельних гніздових птахів лісових ділянок ДРЛП відмічені синиця велика, зяблик, малинівка, а поблизу узлісь та галявин – вівсянка звичайна. Звичайними є значна група видів, серед яких припутень, горлиця звичайна, зозуля, дрімлюга, дятли – сивий, малий та великий строкаті, іволга, сойка, повзик, дрозди – співочий, чорний та чикотень, славки – чорноголова, садова, сіра та прудка, мухоловки – сіра, мала, білошийка і строката та ще з півтора десятка видів. Звичайними серед хижаків можна вважати яструба великого, канюка звичайного, серед сов – сіру та вухату. Нечисельними в гніздовий період бувають яструб малий, крутиголовка, дятел середній строкатий (РР), крук, кропивник (РР), дрізд білобровий (РР), берестянка, вівчарик весняний (РР). Зрідка на заповідній території гніздяться чеглик, осоїд (РР), змієїд (ЧКУ), дятел білоспинний (РР) та фазан, чисельність якого періодичні несприятливі зимові умови доводять до критичного рівня. Є значною вірогідністю гніздування тут і підорлика малого (ЧКУ) – пара дорослих птахів цього виду з молодим були відмічені на території РЛП наприкінці гніздового сезону 2002 р. Зрідка тут можна зустріти на гніздуванні вальдшнепа (РР), можливим є гніздування голуба-синяка (РР). Пугача (ЧКУ) востаннє відмічали взимку 1987 р. в урочищі «Яхнів ліс».

Ссавців на території паку нараховують близько 48 видів (це становить майже 69,6% від фауністичного списку ссавців Полтавщини). Ссавці парку належать до 6 рядів, 14 родин та 36 родів. Це складає 69,6 % від загальної кількості видів звірів

Полтавської області. Серед них відмічено 5 видів, занесених до Червоної книги України, 4 – до Європейського Червоного списку та 8 регіонально рідкісних.

До деревно-чагарникового фауністичного комплексу (сюди входять лісовий та лісо-лучний екологічні типи звірів) належить 14 видів, або 29,2% теріофауни парку (Мал. 2).

Прибережно-водний фауністичний комплекс (включає біляводний екологічний тип ссавців) містить 6 видів (12,5%).

Лучно-степовий комплекс (лучний, лучно-степовий та степовий екотипи) представлений 7 видами (14,6%).

Синантропний фауністичний комплекс репрезентують чотири види (8,3%).

Найбільшу за кількістю видів групу представляють ссавці, що належать до євритопного екологічного типу (17 видів, або 35,4%). Вони значною мірою посилюють репрезентативність ссавців у всіх фауністичних комплексах.

Періодично високою чисельністю вирізняється лише полівка руда. Пересічними видами на території РЛП є бурозубки звичайна та мала, нічниця водяна, куниця лісова, тхір лісовий, козуля, лось та олень європейський; нечисленними – білка звичайна та вухань звичайний (ЄЧС); рідкісними – нетопир Натузіуса (РР), нічниця ставкова (ЧКУ) та вовчок лісовий (РР). Можливо, ще зустрічається в урочищах і вовчок горішниковий (ЄЧС).

Земноводні в лісових біотопах представлені 6 видами. Найбільш звичайними серед яких є жаби гостроморда, трав'яна і квакша. Значно рідше тут можна знайти ропуху сіру та обидва види тритонів – гребінчастого і звичайного.

У цілому, для парку відмічені всі 10 видів Полтавщини, що належать до 2 рядів, 6 родин та 6 родів.

Хоча всі амфібії в період розмноження пов'язані з водним середовищем, справжніми водно-болотними формами, які належать до прибережно-водного фауністичного комплексу, серед наших земноводних є тільки 2 – джерелянка червоночерева (*Bombina bombina* L.) та жаба озерна (*Rana ridibunda* Pall.). Крім того, чисельним у наших водоймах буває гібрид між жабою озерною та жабою ставковою

(*R. lessonae* Cam.). Цікаво, що при цьому одну з батьківських форм, а саме – жабу ставкову, знайти до сих пір не вдалося .

До лучно-степового комплексу входить лише ропуха зелена (*Bufo viridis* Laur.).

Найбільше амфібій парку представлено у деревно-чагарниковому фауністичному комплексі – 7 видів: квакша звичайна (*Hyla arborea* L.) жаба гостроморда (*Rana arvalis* Nilss.) та трав'яна (*R. temporaria* L.), ропуха сіра (*Bufo bufo* L.) та обидва тритони – гребінчастий (*Triturus cristatus* Laur.) і звичайний (*T. vulgaris* L.). Часничниця звичайна (*Pelobates fuscus* Laur.) може входити до деревно-чагарникового, лучно-степового та синантропного комплексів.

Фауна плазунів представлена крім досить звичайних тут ящірки живородячої та гадюки звичайної (PP), також веретільницею ламкою (PP) та мідянкою (ЧКУ). На території парку відмічено 7 із 11 видів Полтавщини, що належать до 2 рядів, 5 родин та 6 родів.

Вони входять до складу лише трьох фауністичних комплексів: 4 до деревно-чагарникового – ящірка живородяча (*Lacerta vivipara* Jacq.), веретільниця ламка (PP), мідянка (ЧКУ) та гадюка звичайна (*Vipera berus* L.); 2 до прибережно-водного – черепаха болотна (*Emys orbicularis* L.) та вуж звичайний (*Natrix natrix* L.) і один до лучно-степового – ящірка прудка (*Lacerta agilis* L.).

Фауна узлісних ділянок багатша за рахунок появи тут лучно-степових видів. Зокрема таких, як куріпка сіра (*Perdix perdix* L.) (PP), заєць-русак (*Lepus europaeus* Pall.), полівка східно-європейська (*Microtus subarvalis* Meyer), ящірка прудка (*Lacerta agilis* L.), а на узліссях заплавлених частин Диканьської лісової дачі – синьошийка (*Cyanosylvia svecica* L.), деркач (*Crex crex* L.) (ЄЧС) та миша-крихітка (*Micromys minutus* Pall.). У заплавлій частині лісу зрідка можна зустріти на гніздуванні шуліку чорного (*Milvus korschun* Gm.) (PP), чорниша (*Tringa ochropus* L.). Досить звичайним на території ДРЛП є єнотовидний собака (*Nyctereutes procyonoides* Gray.) та журавель сирій (*Grus grus* L.) (ЧКУ).

Значною мірою збагачують видове різноманіття хребетних лісових масивів євритопні та синантропні тварини (до 23 видів), серед яких можна зустріти такі види, як кожанок північний (*Vespertilio nilssoni* Keys. et Blas.) (PP), нетопир-карлик

(*Vespertilio pipistrellus* Schr.) (PP), горностаї (*Mustela erminea* L.) (ЧКУ), борсук (*Meles meles* L.) (ЧКУ), вухань звичайний (*Plecotus auritus* L.) (ЄЧС) та вовк (*Canis lupus* L.) (ЄЧС), причому, останні чотири види є тут досить звичайними.

Міграційні сезони поповнюють орнітофауну рядом інших видів, які в гніздовий час тут не зустрічалися. Серед мігрантів слід відмітити, перш за все, види, що належать до категорії рідкісних. Це, зокрема, кібчик (*Erythropus vespertinus* L.) (PP), дрізд-омелюх (*Turdus viscivorus* L.) (PP), лелека чорний (*Ciconia nigra* L.) (ЧКУ), орлан-білохвіст (*Haliaeetus albicilla* L.) (ЄЧС та ЧКУ), орел-карлик (*Hieraaetus pennatus* Gm.) (ЧКУ), підорлики великий (*Aquila clanga* Pall.) та малий (*A. pomarina* Ch. L. Brehm.) (обидва в ЧКУ), балабан (*Falco cherrug* I. E. Gray.) (ЧКУ), сапсан (*Falco peregrinus* Tunst.) (ЧКУ) та сорокопуд сирій (*Lanius excubitor* L.) (ЧКУ).

У цілому, на території Диканської (у межах парку) та Опішнянської (перспективна територія для включення до складу парку при розширенні його площі) лісових дач відмічено майже 160 видів хребетних, з них 97 птахів, 42 ссавців, 10 земноводних та 7 видів плазунів.

Заболочені незагущені вільшняки є найбільш привабливими в умовах Полтавщини гніздовими біотопами для журавля сірого (ЧКУ). У цих стаціях на території парку гніздує близько 3-5 пар журавлів. Звичайною на гніздуванні в цих угіддях буває гаїчка болотяна (*Parus palustris* L.).

На березі р. Ворскла в 1985 р. був відмічений на гніздуванні поручайник (*Tringa stagnatilis* Bechst.) (ЧКУ). З інших куликів досить звичайними тут є перевізник (*Actitis hypoleucos* L.), бекас (*Gallinago gallinago* L.) та чорниш, зрідка трапляється зуйок малий (*Charadrius dubius* Scop.). У високотравних болотах досить чисельними бувають курочки водяна (*Gallinula chloropus* L.) та мала (*Porzana parva* Scop.), погонич (*P. porzana* L.), пастушок (*Rallus aquaticus* L.), крижень (*Anas platyrhynchos* L.), чирок-тріскунок (*Anas querquedula* L.), очеретянка лучна (*Acrocephalus schoenobaenus* L.) та вівсянка очеретяна (*Emberiza schoeniclus* L.). Значно рідше тут гніздує лиска (*Fulica atra* L.).

Із ссавців у заплавах водоймах постійно мешкають видра (*Lutra lutra* L.) (ЄЧС та ЧКУ), ондатра (*Ondatra zibethicus* L.), бобер (*Castor fiber* L.) (PP), полівка водяна

(*Arvicola terrestris* L.) та кутора звичайна (*Neomys fodiens* Penn.), а на берегах цих водойм часто трапляється єнотовидний собака.

Досить чисельними у водно-болотних угіддях парку є черепаха болотна та вуж звичайний, жаби – озерна, трав'яна та гостроморда.

Луки населяють у значній кількості жайворонки польовий (*Alauda arvensis* L.), плиска жовта (*Motacilla citreola* Pall.) та чекан луговий (*Saxicola ruberta* L.). Досить пересіченими у гніздовий період є бджолоїдка звичайна (*Merops apiaster* L.), куріпка сіра (РР), перепел (*Coturnix coturnix* L.), деркач (ЄЧС), чайка (*Vanellus vanellus* L.), травник (*Tringa totanus* L.), синьошийка та вівсянка очеретяна. Малочисельними є поселення сови болотної (*Asio flammeus* Pontopp.), жайворонка чубатого (*Galerida cristata* L.), чекана чорноголового (*Saxicola torquata* L.), камінки звичайної (*Oenanthe oenanthe* L.), кобилочки річкової (*Locustella fluviatilis* Wolf.), плиски жовтоголової (*Motacilla citreola* Pall.), щеврика польового (*Anthus campestris* L.) (РР) та просянки (*Emberiza calandra* L.) (РР).

2.2. Організація РЛП «Диканський» за функціональними зонами

РЛП «Диканський» організовано без вилучення земельних ділянок у землевласників та землекористувачів: Диканської селищної, Великобудищанської, Стасівської, Водянобалківської сільських рад, ДП «Диканське досвідне лісомисливське господарство», Борівського лісництва, Служби автомобільних доріг, Диканського ЛВУМГ, фермерських господарств, сільськогосподарських та промислових підприємств, домогосподарств тощо. Це означає, що власної землі парк не має і господарюють на цих територіях власники та користувачі цих земельних ділянок. Тобто ведеться традиційне землекористування, лісокористування, водокористування, живуть, працюють і відпочивають люди, діють промислові об'єкти та інше

РЛП є природоохоронними, рекреаційними, культурно-освітніми, науково-дослідними установами загальнодержавного значення, що створюються з метою збереження, відтворення і ефективного використання природних комплексів та

об'єктів, які мають особливу природоохоронну, оздоровчу, історико-культурну, наукову, освітню та естетичну цінність.

У цілому, на регіональні ландшафтні парки покладається виконання таких основних завдань:

- збереження цінних природних та історико-культурних комплексів і об'єктів;
- створення умов для організованого туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму охорони заповідних природних комплексів та об'єктів;
- проведення наукових досліджень природних комплексів та їх змін в умовах рекреаційного використання, розробка наукових рекомендацій з питань охорони навколишнього природного середовища та ефективного використання природних ресурсів;
- проведення екологічної освітньо-виховної роботи.

Для організації та узгодження дій по землекористуванню і охороні природи саме на території парку при його проектуванні було проведено зонування, виділено такі функціональні зони: заповідну, нестационарної (регульованої) рекреації, стаціонарної рекреації, господарську зону.

Охарактеризуємо умови заповідного режиму та обмежень у кожній із них:

Заповідна зона – призначена для охорони та відновлення найбільш цінних природних комплексів, режим якої визначається відповідно до вимог, встановлених для природних заповідників;

У заповідній зоні забороняється будь-яка господарська та інша діяльність, що суперечить цільовому призначенню цієї зони, порушує природний розвиток процесів та явищ, або створює загрозу шкідливого впливу на її природні комплекси та об'єкти, а саме:

- будівництво споруд, шляхів, лінійних та інших об'єктів транспорту і зв'язку, не пов'язаних з діяльністю Парку;

- туризм та влаштування місць відпочинку населення (встановлення наметів, розведення вогнищ, облаштування бівуаків та стоянок, засмічення території тощо);

- меліоративні, геологорозвідувальні роботи, розробка та добування корисних копалин, порушення ґрунтового покриву та інші види робіт, що можуть призвести до зміни гідрологічного режиму заповідної зони;

- проліт літаків та вертольотів нижче 2000 м над землею, їх приземлення;

- зберігання та використання всіх видів отрутохімікатів;

- пересування, зупинка та стоянка наземних механічних транспортних засобів за межами існуючих шляхів загального користування, крім механічних транспортних засобів;

- пересування, зупинка та стоянка водних механічних та немеханічних транспортних засобів (водних мотоциклів (гідроциклів), катерів, барж, аеросаней, лодок, плотів тощо) акваторією річок Ворскла та Коломак поза фарватером, а в зимовий період (від початку льодоставу до скресання криги) поза спеціально обладнаними льодовими трасами, крім механічних транспортних засобів;

- випасання худоби та сінокосіння на невизначених ділянках, без спеціальних дозволів та встановлених лімітів;

- заготівля лісової підстилки, деревних соків, буреломної, вітровальної та сухостійної деревини, очерету, лікарської та технічної сировини, лікарських та інших рослин, їх частин і плодів, квітів, насіння тощо, інші види користування рослинним і тваринним світом, що може призвести або (та) призводить до порушення природних комплексів;

- збирання рослин (їх частин) і грибів, занесених до Червоної книги України та до списків регіонально рідкісних видів;

- промислове рибальство, мисливство (в тому числі перебування зі зброєю та мисливськими собаками), інтродукція нових видів тварин і рослин, проведення заходів з метою збільшення чисельності окремих видів тварин понад допустиму науково обґрунтовану ємкість угідь;

- рубки головного користування;

- збирання колекційних та інших матеріалів, за винятком матеріалів, необхідних для виконання наукових досліджень;

- перебування фізичних осіб, без письмового погодження, яке видається Парком;

- інші види діяльності, визначені законодавством, які негативно впливають або (та) можуть негативно впливати на природні комплекси заповідної зони.

Для збереження і відтворення корінних природних комплексів, проведення науково-дослідних робіт та виконання інших завдань, покладених на Парк, у заповідній зоні допускається:

- виконання відновлювальних робіт на землях із порушеними корінними природними комплексами, а також здійснення заходів щодо запобігання змінам природних комплексів заповідної зони внаслідок антропогенного впливу – відновлення гідрологічного режиму, збереження та відновлення рослинних угруповань, що історично склалися, видів рослин і тварин, які зникають, тощо;

здійснення протипожежних і санітарних заходів, що не порушують режиму заповідної зони;

- збір колекційних та інших матеріалів, виконання робіт, передбачених планами стаціонарних наукових досліджень, проведення екологічної освітньо-виховної роботи;

- у виняткових випадках на підставі наукового обґрунтування, за погодженням з територіальним органом Мінприроди України і Парком та на підставі документів дозвільного характеру, в заповідній зоні можуть проводитись рубки формування і оздоровлення лісів;

- за клопотанням Парку, на підставі відповідних документів дозвільного характеру і за погодженням з територіальним органом Мінприроди України, в заповідній зоні можуть проводитися невідкладні заходи, які спрямовані на попередження знищення природних комплексів, аварій, стихійного лиха тощо і в результаті яких може виникнути пряма загроза життю людей чи знищення природних комплексів заповідної зони;

- для ліквідації наслідків аварій, стихійного лиха тощо, в результаті яких виникла пряма загроза життю людей чи знищення природних комплексів заповідної зони, особливо невідкладні заходи здійснюються за рішенням адміністрації Парку з подальшим одержанням відповідних документів дозвільного характеру.

Зона регульованої рекреації – в її межах проводяться короткостроковий відпочинок та оздоровлення населення, огляд особливо мальовничих і пам'ятних місць; у цій зоні дозволяється влаштування та відповідне обладнання туристських маршрутів і екологічних стежок; тут забороняються рубки лісу головного користування, промислове рибальство, мисливство, інша діяльність, яка може негативно вплинути на стан природних комплексів та об'єктів заповідної зони;

Забороняється:

- рубки головного користування, пошкодження рослинного і земельного покриву;
- збір і знищення рідкісних і зникаючих видів рослин та тварин;
- забруднення і засмічення території, в тому числі його водних об'єктів;
- порушення правил аматорського і спортивного рибальства та полювання;
- руйнування гнізд, збір яєць диких птахів, руйнування нір та інших місць мешкання диких тварин;
- вилов риби забороненими знаряддями лову;
- спалювання сухої трави, очерету тощо;
- використання моторних човнів у нерестовий період;
- порушення режиму прибережних смуг та водоохоронних зон;
- інші види господарської діяльності, які можуть порушити природні комплекси.

У зоні регульованої рекреації **дозволяється:**

- короткостроковий відпочинок (загальнооздоровчий, культурно-пізнавальний, розбиття наметів і розкладання вогнищ у спеціально відведених місцях);
- екскурсійна діяльність (екскурсії або прогулянки екологічними маршрутами та стежками);
- оздоровлення (любительське і спортивне рибальство);
- туристична діяльність (науково-пізнавальний піший, лижний, велосипедний, кінний та водний туризм);
- інша діяльність, види якої не заборонені законодавством.

Зона стаціонарної рекреації – призначена для розміщення готелів, мотелів, кемпінгів, інших об'єктів обслуговування відвідувачів парку;

У цій зоні **забороняється** будь-яка господарська діяльність, що не пов'язана з цільовим призначенням цієї функціональної зони або може шкідливо вплинути на стан природних комплексів та об'єктів заповідної зони і зони регульованої рекреації;

Господарська зона – в її межах забороняються рубки головного користування і проводиться господарська діяльність, спрямована на виконання покладених на парк завдань, знаходяться населені пункти, об'єкти комунального призначення парку, а також землі інших землевласників та землекористувачів, включені до складу парку, на яких господарська та інша діяльність здійснюється з додержанням вимог та обмежень, встановлених для зон антропогенних ландшафтів біосферних заповідників.

Забороняється:

- проведення меліоративних та інших гідротехнічних робіт, крім запланованих та тих, що проводяться;
- збір і знищення рідкісних і зникаючих видів рослин та тварин;
- забруднення і засмічення території;
- руйнування гнізд, збір яєць диких птахів, руйнування нір та інших місць мешкання диких тварин;
- вилов риби забороненими знаряддями лову;
- спалювання сухої трави, очерету тощо;
- використання моторних човнів у нерестовий період;
- порушення режиму прибережних смуг та водоохоронних зон.

На території зони регульованої рекреації, стаціонарної рекреації та господарської зони забороняється будь-яка діяльність, яка призводить або може призвести до погіршення стану навколишнього природного середовища та зниження рекреаційної цінності території РЛП.

Суттєві обмеження існують тільки в заповідній зоні, якої 6% (654,0 га) від усієї території парку, але в разі необхідності допускаються невідкладні заходи, які спрямовані на попередження знищення природних комплексів, аварій, стихійного лиха тощо і в результаті яких може виникнути пряма загроза життю людей чи знищення природних комплексів заповідної зони. В інших зонах такі суворі заборони

не діють. Але, що стосується заповідної, то вони повинні бути для того, щоб зберегти рідкісні та традиційні види рослин і тварин, які ростуть і мешкають і на території РЛП, а також захистити від людської дії природні процеси і екологічні зв'язки.

2.3. Ліси в структурі РЛП «Диканський»

Лісова рослинність займає близько 20% території РЛП і представлена в основному Диканською та Опішнянською лісовою дачею, що займають правий корінний берег р. Ворскли. В складі лісів переважають типові для Лівобережного Лісостепу липово-дубові (на схилах ярів) та липово-кленово-дубові (на більш виположених ділянках) ліси із деревостаном складної будови (значну роль в деревостані відіграє також *Fraxinus excelsior*, який часто співдомінує із основними породами). В яружно-балкових системах і на схилах корінного берега підвищується (до едифікаторної) роль *Carpinus betulus*, який утворює ліси із співдомінуванням *Quercus robur* або *Fraxinus excelsior*. Територія парку знаходиться на природній південно-східній межі поширення *Carpinus betulus*. Трав'яний ярус утворений переважно трьома основними домінантами: *Carex pilosa*, *Stellaria holostea* та *Aegopodium podagraria*, що змінюють своє значення відповідно до умов зволоження та особливостей мезорельєфу [64].

Заплавні ліси утворюють у східній частині парку масив Михайлівщина і, крім того, представлені острівними ділянками вздовж русла Ворскли. Масив Михайлівщина репрезентований липово-кленово-дубовим лісом із значною участю *Fraxinus excelsior* (участь його у напрямі до центру масиву збільшується). В трав'янистому покриві домінують *Aegopodium podagraria*, *Stellaria holostea* та *Convallaria majalis*. На деяких знижених ділянках досить суттєво зростає участь в трав'янистому покриві *Impatiens noli-tangere* та *Urtica dioica* (інколи ці види можуть домінувати). Невеликі ділянки заплавних лісів представлені в основному фрагментами асоціації *Quercetum evonimoso (europei) convallarioso-stellariosum* та її похідними.

Несуцільною смугою вздовж русла Ворскли та її приток і заплавних водойм тягнуться прирусліві ліси, що утворені переважно *Populus alba* та *Populus nigra*. Вони мають розріджений трав'янистий покрив, досить часто зачагарниковані. Для них є характерною значна участь рудеральних видів.

Ліси в структурі земель парку складають близько третини, однак найбільш цінні – вододільні діброви – збереглися на незначних площах.

2.4. ДП «Диканське досвідне лісомисливське господарство» в структурі РЛП «Диканський»

За даними Державного агентства лісових ресурсів України, до складу РЛП «Диканський» включено частини територій земельних ділянок, які перебувають у складі лісового фонду, що наведено в таблиці 2.

Таблиця 2 – Території земельних ділянок ДЛМГ, які включено до структури земель РЛП «Диканський»

Ділянка 2, площею 16,3709 га:				
№ п/п	Лісокористувач	Лісництво	Квартал	Виділи
1	ДП «Диканське досвідне лісомисливське господарство»	Опішнянське лісництво	69	7, 9
2			75	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15.1, 16, 17, 18, 19, 20, 21.1, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33
3			70	25, 32, 38
4			77	1, 2, 3, 4, 5, 21
Ділянка 1, площею 85,6491 га:				
№ п/п	Лісокористувач	Лісництво	Квартал	Виділи
1	ДП «Диканське досвідне лісомисливське господарство»	Опішнянське лісництво	69	7, 9
2			75	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15.1, 16, 17, 18, 19, 20, 21.1, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33
3			70	10, 11, 12, 13, 14, 18, 19, 20, 21, 22, 24.1, 27, 28.1, 29, 30.1, 31, 36, 37

**Продовження таблиці 2 – Території земельних ділянок ДЛМГ, які
включено до структури земель РЛП «Диканський»**

Ділянка 3, площею 646,3203 га:				
№ п/п	Лісокористувач	Лісництво	Квартал	Виділи
1	ДП «Диканське досвідне лісомисливське господарство»	Опішнянське лісництво	69	10, 11, 14
2			76	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29
3			77	10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17,
4			78	1, 2, 3, 4, 5, 21, 22, 23, 24, 25, 26
5			79	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24
6			80	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20
7			81	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22
8			82	1, 2, 3, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 24, 25, 26, 27, 28, 29
9			83	1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17
10			84	1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12
11			85	1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11
12			86	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32
13			87	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36
14			88	4, 5, 6, 7
15			89	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 29
16			90	2, 5, 6
17			93	1
18			96	9

Ділянка 4, площею 818,7068 га:				
№ п/п	Лісокористувач	Лісництво	Квартал	Виділи
1	ДП «Диканське досвідне лісомисливське господарство»	Диканське лісництво	17	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24
2			18	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14
3			21	1, 2, 5, 6, 8, 10
4			22	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13
5			23	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14
6			24	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14
7			25	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7
8			26	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8
9			27	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18
10			28	1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14
11			29	1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9
12			30	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10
13			31	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14
14			32	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27
15			33	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31
16			34	1, 2, 3, 4, 5, 6, 8
17			35	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 17, 18, 19
18			36	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12
19			37	1, 2, 3, 4, 5, 6, 8
20			117	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16

За даними таблиці 2 у межі РЛП «Диканський» влючені земельні ділянки ДЛМГ двох лісництв – Опішнянського (три ділянки) та Диканського (одна ділянка) з відповідними площами – 748, 3403 га та 818,7068 га.

Ціллю планованої діяльності ДЛМГ є спеціальне використання лісових ресурсів в порядку проведення суцільних рубок головного користування та суцільних санітарних рубок. Заготівля деревини при використанні лісових ресурсів під час здійснення рубок головного користування, що проводяться в стиглих і перестійних

деревостанах в обсягах, відповідно до розрахункової лісосіки. Поліпшення санітарного стану лісів шляхом проведення суцільних санітарних рубок з метою збереження стійкості насаджень, запобігання розвитку патологічних процесів у лісі, мінімізації шкоди, що завдається шкідниками та хворобами.

Для заготівлі деревини під час рубок головного користування в першу чергу призначаються пошкоджені, ті, що усихають, інші деревоستاني, що потребують термінової рубки за своїм станом, і деревоستاني, які вийшли з підсочування.

Залежно від категорій лісів, природних лісорослинних умов, біологічних особливостей деревних порід та інших особливостей застосування такі системи рубок головного користування: суцільні, поступові або вибіркові, комбіновані рубки.

Під час проведення заготівлі деревини не дозволяються вирубування та пошкодження: цінних і рідкісних дерев та чагарників, занесених до Червоної книги України; насінників і плюсових дерев, а також дерев з гніздами рідкісних видів птахів, занесених до Червоної книги України (чорний лелека, скопа, орлан-білохвіст та інші), дуплястих та найстаріших дерев. Вирубування дерев та чагарників, занесених до Червоної книги України, здійснюється у встановленому порядку лише з дозволу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Заготівля деревини в порядку проведення рубок головного користування, а також інших рубок пов'язаних із веденням лісового господарства, проводиться власниками лісів і постійними лісокористувачами, яким у встановленому порядку надано це право.

Планована діяльність у вигляді спеціального використання лісових ресурсів носить позитивний характер. Найбільш важливим із соціально-економічних факторів є забезпечення сировиною деревообробну промисловість, поповнення та надходження доходів державного та місцевих бюджетів за рахунок податків та зборів (зокрема й рентна плата), створення нових робочих місць при заготівлі лісопродукції, а в подальшому зайнятості працівників при залісненні лісових ділянок (створенні лісових культур), догляду за ними, забезпечення паливною деревиною місцеве населення та заклади соціальної сфери.

2.5. Особливості проведення ОВД для об'єктів та територій природно-заповідного фонду з лісами

Згідно Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» [24] усі суцільні та поступові рубки головного користування та суцільні санітарні рубки на площі понад 1 гектар та усі суцільні санітарні рубки на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду підпадають під процедуру ОВД.

Але ж з іншого боку, керуючись Постановою Про затвердження Санітарних правил в лісах України, де вказано що у межах об'єктиві територій природно-заповідного фонду, крім господарських зон національних природних парків та регіональних ландшафтних парків та зон антропогенних ландшафтів біосферних заповідників, забороняється проведення вибіркових санітарних рубок, які призведуть до зменшення повноти насаджень нижче встановленого показника повноти. Та в цій же постанові написано, що погоджують призначення на вибіркові санітарні рубки у межах ПЗФ обласні та місцеві держадміністрації з питань охорони навколишнього середовища і немає категоричної позиції Постанови.

А в Постанові Кабінету Міністрів Про затвердження Правил рубок, пов'язаних з веденням лісового господарства та інших рубок йдеться, що у лісах заповідників, заповідних і рекреаційних зон національних природних і регіональних ландшафтних парків, пам'яток природи, заповідних урочищ у виняткових випадках можуть проводитись санітарні рубки, рубки, пов'язані з реконструкцією малоцінних деревостанів та влаштуванням протипожежних розривів, лише на підставі наукового обґрунтування і за погодженням з органами Мінекобезпеки.

Тож, рубка на території ПЗФ можлива, але треба потрібно детально ознайомлюватися яка саме категорія в об'єкта ПЗФ, а якщо він поліфункціональний (як, приміром, національні природні та регіональні ландшафтні парки), то слід звертати на те, в якій функціональній зоні буде здійснюватись планована діяльність. Однак, навіть, якщо забороняються всі види рубок у межах природних заповідників та заповідних зонах національних природних парків, заповідних урочищах, винятком

може бути приземлення дерев, якщо вони загрожують падінням на дороги загального користування, або несуть загрозу життю і здоров'ю населення. А от в інших категоріях ПЗФ проводять вибіркові санітарні рубки та рубки з доглядом за молодими та середньовіковими насадженнями. Рубки на території ПЗФ мають призначатися з особливою обережністю, щоб вони не нашкодили охоронюваній природі. Лісгоспи повинні звертатися до фахівців-екологів, науковців, щоб були проведені належні дослідження. Особливо, якщо це території, які заплановані на суцільні рубки підпадають під проєктовані межі розширення ПЗФ і не мають наукового підґрунтя для проведення рубки, а лише в економічних цілях.

На перший погляд, законодавством чітко передбачені випадки, у яких відбувається ОВД. Однак, закон не вказує, які саме документи вважаються рішеннями про провадження планованої діяльності у випадку рубок лісу. Будь-якій рубці передують ланцюг отримання різних дозвільних документів.

Аби уникнути непорозумінь, Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів був наданий лист-роз'яснення. Згідно з даним листом, рішеннями про провадження планованої діяльності для рубок головного користування є матеріали лісовпорядкування та розрахункова лісосіка, для суцільних санітарних рубок – план заходів з поліпшення санітарного стану лісів. Відповідно, ОВД підлягають одночасно усі рубки, перелічені в даних документах. Якщо такі документи діяли до введення ОВД в дію, то необхідність проводити процедуру ОВД відсутня. Однак, даний лист носить лише рекомендаційний характер і не встановлює правових норм.

Чинне законодавство України не передбачає окремих правил ведення лісового господарства на території та об'єктах природно-заповідного фонду, а лише встановлює деякі обмеження щодо провадження окремих видів діяльності у різних зонах ПЗФ. Тому існують явні суперечливості в законодавчій базі, та можуть допускатися деякі зловживання в процесі управління лісами.

Для збереження лісів необхідна значна законотворча робота з узгодження лісового та екологічного законодавства: зокрема, удосконалення Санітарних правил в лісах України. Необхідно впроваджувати систему менеджмент-планів збереження

як для окремих об'єктів ПЗФ і для різних біологічних видів, які охороняються Червоною книгою або включені в інші созологічні списки.

Зважаючи на вище наведене, в РЛП «Диканський» всі рубки догляду забороняються на території комплексної пам'ятки природи загальнодержавного значення «Урочище Парасоцьке» (так званий, Парасоцький ліс), який знаходиться в заказній зоні парку. На території інших лісових масивів у межах РЛП «Диканський», що знаходяться у відомстві ДЛМГ, допускається планована діяльність підприємства стосовно проведення визначених ліостехнічних заходів, у тому числі й рубок.

Висновки до другого розділу:

РЛП «Диканський» створений у 1994 році рішенням другої сесії 22 скликання Полтавської обласної ради народних депутатів від 27.10.1994 року на площі 11945,0 га, який знаходиться на території Диканського району Полтавської області. До складу парку при його створенні увійшло сім природно-заповідних об'єктів, із яких комплексна пам'ятка природи «Урочище Парасоцьке» – зі збереженням свого загальнодержавного природоохоронного статусу.

РЛП «Диканський» є об'єктом природно-заповідного фонду поліфункціонального призначення, на який покладаються завдання охорони природних комплексів, організація науково-дослідницької діяльності, урегулювання рекреаційної та господарської діяльності. Для організації та узгодження дій по землекористуванню і охороні природи на території парку при його проектуванні проведено зонування з виділенням таких функціональних зон: заповідної, нестационарної (регульованої) рекреації, стаціонарної рекреації, господарської.

РЛП «Диканський» відзначається високими показниками біорізноманіття. На території парку добре збереглась природна рослинність, яка складає близько 50% від загальної площі парку. Флора вищих судинних рослин нараховує понад 600 видів, серед яких біля 50 є рідкісними. Тут сформувався типовий і багатий фауністичний комплекс, який нараховує більше 250 видів, серед яких найбільш вивченою є орнітофауна.

Лісова рослинність займає близько 20% території РЛП і представлена в основному Диканською та Опішнянською лісовою дачею, що займають правий корінний берег р. Ворскли. В складі лісів переважають типові для Лівобережного Лісостепу липово-дубові (на схилах ярів) та липово-кленово-дубові (на більш виположених ділянках) ліси із деревостанами складної будови.

Всі ліси на території парку є цінними в екологічному, природоохоронному та господарському відношенні. Саме тому одним із важливих завдань РЛП «Диканський» є забезпечення їх раціонального використання, відновлення, збереження та охорони.

Встановлено, що процедура ОВД на об'єктах природно-заповідного фонду має свої особливості. Для регіональних ландшафтних парків, одним із яких є «Диканський» вона передбачає врахування особливостей функціонального зонування його території, в тому числі й обмеження щодо проведення лісотехнічних заходів у вигляді рубок.

РОЗДІЛ 3.

ЕКОЛОГО-ТЕХНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

ДП «ДИКАНСЬКЕ ДОСВІДНЕ ЛІСОМИСЛИВСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО»

ЯК ОБ'ЄКТА ПЛАНОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

НА ТЕРИТОРІЇ РЛП «ДИКАНСЬКИЙ»

3.1. Опис діяльності ДП ДЛМГ

Державне підприємство «Диканське досвідне лісомисливське господарство» (далі – ДЛМГ) створено в 2002 році згідно Наказу Державного Комітету лісового господарства України від 23.12.2002 року. Розташоване в східній частині Полтавської області в межах структурних підрозділів (лісництв) – Диканського та Опішнянського. Лісові масиви підприємства розташовані на території чотирьох колишніх адміністративних районів Полтавської області – Диканського, Зіньківського, Котелевського і Полтавського. Адміністративно-організаційна структура підприємства ДЛМГ (таблиця 3).

Адреса підприємства: 38542, Полтавська область, с. Михайлівка, вул. Полтавська, 2а.

Таблиця 3 – Адміністративно-організаційна структура підприємства ДЛМГ

№ п/п	Найменування відділення, місцезнаходження контор	Адміністративний район	Загальна площа, га
1.	Диканське	Диканський (тепер Полтавський)	5650,5
		Полтавський	283,8
	Разом по лісництву		5934,3
2.	Опішнянське	Зіньківський (тепер Полтавський)	4984,4
		Котелевський (тепер Полтавський)	440,0
	Разом по лісництву		5424,4
	Всього по лісгоспу:		11358,7

Зовнішні межі лісгоспу, лісництв, адміністративних районів, місця розміщення контор, лісових кордонів (рис. А.1, А. 2.).

Віднесення лісів до місцевих органів влади наведено в таблиці 4.

Таблиця 4 – Віднесення лісів до місцевих органів влади

Назви органів влади	Перелік кварталів	Площа, га
Опішнянське лісництво		
Зінківський район		
Батьківська сільська рада	1-4; 7-10; 16-20; 30	487,0
Малобудищанська сільська рада	5; 11-14; 21-24; 31-38; 43-45	1008,0
Човно-Федорівська сільська рада	6; 15; 25-26; 39-41; 51-52	360,4
Попівська сільська рада	27-29; 42; 53; 66-67; 73-74	327,0
Опішнянська селищна рада	46-50; 54-65; 68-72; 75-107; 116-117	2802,0
Разом по адміністративному району		4984,4
Котелевський район		
Деревківська сільська рада	108-115	440,0
Разом по адміністративному району		440,0
Диканське лісництво		
Полтавський район		
Бричківська сільська рада	1	139,8
Кротенківська сільська рада	2-3	144,0
Разом по адміністративному району		283,8
Диканський район		
Водянобалківська сільська рада	4-11; 118-119	267,0
Великобудищанська сільська рада	12-18; 21-45; 114-117; 129-137	1895,0
Диканська селищна рада	19-20; 46-55; 60-61; 65-66; 72-73; 76-77; 80-86; 91-96; 101-102; 124-128; 138-145	1339,0
Стасівська сільська рада	56-59; 62-64; 67-71; 74-75; 78-79; 87-90; 97-100; 103-108; 120-123; 161-164; 169-171	1197,3
Великорудківська сільська рада	109-113; 165-167	214,9
Чапаєвська сільська рада	146-148	132,7
Андріївська сільська рада	149-151; 156-159	375,1
Надеждинська сільська рада	152-155; 160	162,6
Байрацька сільська рада	168	66,9
Разом по адміністративному району		5650,5

ДЛМГ планує здійснювати спеціальне використання лісових ресурсів в порядку проведення суцільних рубок головного користування та суцільних санітарних рубок. Заготівля деревини при використанні лісових ресурсів під час здійснення рубок головного користування, що проводяться в стиглих і перестійних деревостанах в обсягах, відповідно до розрахункової лісосіки. Поліпшення санітарного стану лісів шляхом проведення суцільних санітарних рубок із метою збереження стійкості

насаджень, запобігання розвитку патологічних процесів у лісі, мінімізації шкоди, що завдається шкідниками та хворобами.

Площа лісового фонду державного підприємства ДЛМГ складає 11358,7 га, з яких 10013,8 га – вкрита лісовою рослинністю. Середній приріст на 1 га лісовкритих площ становить 3,743 м³ в рік. Загальний запас деревостанів – 2732,41 тис.м³, у тому числі 594,09 тис.м³ – стиглі й перестійні деревостани.

Проектна розрахункова лісосіка рубок головного користування становить 12,60 тис.м³ на площі 52,6 га, у тому числі за господарськими секціями: соснова – 1,98 тис.м³, дубова – 5,80 тис.м³, ясенова – 0,37 тис.м³, кленова – 0,48 тис.м³, осикова – 0,91 тис.м³, чорновільхова – 2,60 тис.м³, тополева – 0,46 тис.м³.

Плановий щорічний обсяг суцільних санітарних рубок – 0,34 тис.м³ на площі 2,8 га впродовж першого року, у тому числі по м'яколистяному господарству – 0,34 тис.м³.

Нинішнє лісовпорядкування проводяться за першим розрядом у відповідності з вимогами чинної лісовпорядної інструкції, рішеннями першої лісовпорядної наради і іншими нормативними документами.

3.2. Сертифікація лісів та поділ їх на категорії та частини

Проект організації та розвитку ДЛМГ розроблений на засадах сталого розвитку лісового господарства, як це передбачено чинним Лісовим кодексом України (статті 2, 34, 48, 55, 56) [50], «Концепцією реформування та розвитку лісового господарства», ухваленої КМ України від 18.04. 2006 р. №208.

Ведення лісового господарства на засадах сталого розвитку передбачає поєднання економічних, екологічних та соціальних аспектів лісогосподарської діяльності з метою збереження, невиснажливого використання лісів та підтримування їх багатогранних функцій на довгострокову перспективу.

Розроблені положення проєкту відповідають основним принципам сталого ведення лісового господарства: відповідність чинному законодавству України та угодам, ратифікованих Україною; лісогосподарські заходи спрямовуються на

багатоцільове використання продуктів і функцій лісу з метою підвищення економічної складової підприємств та отримання екологічних і соціальних вигод; збереження лісового біорізноманіття, унікальних лісових систем; розроблення системи заходів із ведення лісового господарства, їх вчасне оновлення і уточнення; постійне спостереження за станом лісів, контроль за виконанням лісогосподарських заходів; збереження лісів, які мають природоохоронне значення.

Метою сертифікації лісів є забезпечення економічно, екологічно і соціально збалансованого ведення лісового господарства. Наявність сертифікату засвідчує, що лісова продукція надходить з лісів, ведення господарства в яких здійснюється на принципах невиснажливого, постійного і неперервного лісокористування, з врахуванням питань охорони довкілля, збереження біорізноманіття, інтересів працівників лісу та місцевого населення.

Лісова сертифікація не має на меті отримання прибутку, а лише певних ринкових переваг. За результатом сертифікації видається сертифікат відповідності ведення лісового господарства встановленим вимогам. Щорічно проводиться наглядова перевірка відповідності системи ведення лісового господарства стандартам управління лісами та лісокористування на засадах сталого розвитку.

Існуючий поділ лісів на категорії проведено згідно постанови КМ України від 16.04.07р. № 733, «Порядок поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок», постанови КМ України від 16 вересня 2015 р. № 712 «Про затвердження переліку автомобільних доріг загального користування державного значення» та затверджений наказом Державного агентства лісових ресурсів України №22 від 19.08.2009 року за погодженням з Міністерством екології і природних ресурсів. Категорії лісів у межах ДЛМГ (таблиця 5).

Існуючий поділ площі на категорії лісів відповідає господарському призначенню, природним та економічним умовам району розташування ДЛМГ. Відомості про об'єкти природно-заповідного фонду наведені в таблиці Б. 1).

Таблиця 5 – Категорії лісів у межах ДЛМГ

Категорії лісів та виконувані ними функції	Площа за даними теперішнього лісовпорядкування	
	га	%
Ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення – разом	4075,7	35,9
в тому числі:		
Заповідні лісові урочища	300,0	2,6
Пам'ятки природи	145,0	1,3
Заказники	286,7	2,5
Регіональні ландшафтні парки (заповідна зона)	578,5	5,1
Регіональні ландшафтні парки (зона регульованої рекреації)	2687,5	23,7
Регіональні ландшафтні парки (зона стаціонарної рекреації)	13,0	0,1
Регіональні ландшафтні парки (господарська зона)	65,0	0,6
Рекреаційно-оздоровчі ліси - разом	84,8	0,7
в тому числі:		
Ліси у межах населених пунктів	84,8	0,7
Захисні ліси - разом	7198,2	63,4
в тому числі:		
Ліси протиерозійні	769,5	6,8
Ліси уздовж смуг відведення автомобільних доріг	97,4	0,9
Байрачні ліси	209,0	1,8
Ліси уздовж річок, навколо озер, водоймищ та інших водних об'єктів	2080,7	18,3
Інші захисні ліси	4041,6	35,6
Всього по лісгоспу:	11358,7	100

Земельні ділянки, надані у тимчасове довгострокове користування та на умовах оренди, на території лісового фонду ДЛМГ станом на 30.11.2022 р. відсутні.

Виходячи з приведеного у відповідність до Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок поділу лісів ДЛМГ на категорії, їх функціонального значення, встановленого в них режиму ведення лісового господарства і лісокористування, утворені такі господарські частини:

Ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення:

- ліси природоохоронного призначення з особливим режимом користування на рівнині;
- ліси природоохоронного призначення з обмеженим режимом користування на рівнині;

Рекреаційно-оздоровчі ліси:

- рекреаційно-оздоровчі ліси з особливим режимом користування на рівнині;

- рекреаційно-оздоровчі ліси з обмеженим режимом користування на рівнині;

Захисні ліси:

- захисні ліси з особливим режимом користування на рівнині;

- захисні ліси з обмеженим режимом користування на рівнині;

До лісів природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення з особливим режимом користування віднесені: регіональні ландшафтні парки (заповідна зона, зона регульованої рекреації, зона стаціонарної рекреації, господарська зона); заповідні лісові урочища, ліси, що мають наукове або історичне значення, включаючи генетичні резервати.

До лісів природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення з обмеженим режимом користування віднесені: заказники.

До рекреаційно-оздоровчих лісів із особливим режимом користування віднесені: ліси в межах міст, селищ та інших населених пунктів, лісопаркова частина лісів зеленої зони, рекреаційно-оздоровчі ліси поза межами лісів зелених зон.

До рекреаційно-оздоровчих лісів із обмеженим режимом користування віднесена лісогосподарська частина лісів зеленої зони.

До захисних лісів із особливим режимом користування віднесені: протиерозійні ліси.

До захисних лісів із обмеженим режимом користування віднесені: лісові ділянки, які прилягають до смуг відведення залізниць, автомобільних доріг державного значення, лісові ділянки уздовж берегів річок, навколо озер, водоймищ та інших водних об'єктів, інші захисні ліси.

У господарських частинах лісів із обмеженим режимом користування дозволяється проведення рубок головного користування (рис. Г. 2).

При організації господарств і господарських секцій лісовпорядкування виходило з породного складу насаджень, їхньої продуктивності та інших особливостей, що зумовлюють застосування різних нормативів і систем господарських заходів, а також цілей ведення лісового господарства, визначених Основними положеннями організації та розвитку лісового господарства Полтавської області.

Кожна господарська секція орієнтована на вирощування певних корінних або

цілових порід у відповідності до типів лісу на основі заходів, що забезпечують одержання до віку стиглості лісу максимального запасу деревини потрібної товарної структури, найбільш ефективного виконання захисних, оздоровчих та інших корисних функцій лісу.

Основою для поділу насаджень однієї панівної деревної породи на кілька госпсекцій стала значна різниця в продуктивності, віках стиглості, поділ насаджень на високостовбурні і низькостовбурні. Віднесення деревних порід до господарських секцій у залежності від їх продуктивності та інших ознак наведені в протоколі першої лісовпорядної наради.

Віднесення некритих лісовою рослинністю лісових ділянок до тієї чи іншої господарської секції проведено по цільовій породі, яка найбільше відповідає типу лісу і проектується відповідно до особливостей їх відтворення.

Вік стиглості деревостанів по господарських секціях прийнято відповідно до оптимальних віків рубок у 9 лісах України, затверджених Міністерством лісового господарства України 21 жовтня 1983 року і наведених у Протоколі першої лісовпорядної наради.

3.3. Спеціальне використання лісових ресурсів в порядку проведення рубок на території ДЛМГ

Діяльність лісогосподарського підприємства ДЛМГ в принципі здійснюється за двома основними позиціями:

1. Виконання підготовчих і будівельних робіт.
2. Власне провадження планованої діяльності.

Будівельні роботи (у т.ч. будівництво доріг) у процесі проведення планованої діяльності на ділянках підприємства проводити не планується, оскільки наявність інфраструктури достатня.

Із метою проведення планованої діяльності здійснюватимуться наступні підготовчі роботи:

1. Визначення на місцевості меж лісосіки (не потребує додаткового

використання техніки, матеріалів та сировини).

2. Визначення меж зон безпеки навколо лісосіки (не потребує додаткового використання техніки, матеріалів та сировини).

3. Установлення заборонних знаків огороження небезпечних зон (не потребує додаткового використання техніки, матеріалів та сировини, встановлюються стандартні заборонні знаки, від чотирьох штук на ділянку).

4. Розмітка лісосіки на пасіки (не потребує додаткового використання техніки, матеріалів та сировини).

5. Визначення пасічних волоків (не потребує додаткового використання техніки, матеріалів та сировини).

Інтенсивне використання лісових багатств поєднується з їхнім збереженням, поліпшенням та відновленням. Одним із найважливіших завдань лісового господарства є розширене відтворення лісу та раціональне використання всіх багатогранних корисних властивостей лісу. Рубки головного користування в лісах проводяться таким чином, аби одержання деревини супроводжувалося збереженням ґрунтозахисних, водорегулювальних та інших корисних властивостей лісу, забезпеченням природного лісовідновлення. Ці рубки спрямовані на раціональне використання лісосічного фонду, підвищення продуктивності й поліпшення складу нових лісів.

Під час проведення рубок головного користування застосовуються технології, які дають змогу максимально зберігати дерева, що не підлягають вирубуванню, підріст, підлісок, трав'яний покрив та ґрунти.

Цикл робіт при проведенні рубок включає зрубвання (або зрізування пилкою) дерев та кущів, їх видалення із насадження до місць укладання у кладі, розробку на сортименти: в молодняках – на хворост відповідного сорту, хмиз, дрібні ділові сортименти та дрова – рубанці.

При звалюванні дерев забороняється:

- залишати недопилення, підрубані або зависли в процесі валки дерева;
- збивати одне або кілька підпиляних дерев іншим деревом (групове звалювання);
- спилювати дерево, на яке спирається зависле, або обрубувати сучки, на які

дерево спирається;

- збивати зависле дерево валкою на нього іншого дерева;
- підрубувати коріння, комель або пень завислого дерева;
- знімати трактором зависле дерево одночасно з набором пачки дерев або

хлистів для їх трелювання.

Знімають завислі дерева трактором, лебідкою або за допомогою кінної тяги з відстані не менше 35 м. При цьому канат (трос) зміцнюють на комле і стаскивають дерево під кутом або уздовж його осі. За наявності декількох завислих дерев кожне з них знімають окремо.

Трелювання тракторами або безчокерного машинами після валки лісу бензопилами виробляють заздалегідь підготовленим волоком (Додаток Г. рис. Г. 5 та рис. Г. 6). При підготовці волока прибирають дерева, великі камені, трусок, вирубують чагарник і підріс, зрізають пні і купини урівень із землею, засипають ями, застеляють заболочені ділянки. Ширина волока повинна бути не менше 5 м (по косогору – не менше 7 м).

При трелюванні не допускається:

- перебувати чокеровщику ближче 10 м від формованої пачки дерев (хлистів) і рухається з нею трактора;

- звільняти затиснуті між пнями дерева (хлисти) під час руху і при натягнутому тяговому канаті трактора;

- під час руху переходити через канат, поправляти сцепку, відчіплювати або причіплювати дерева, відчіплювати чокер, що зачепився, їхати на деревах, що трелюються;

- рухати трактор з місця без подачі звукового сигналу, включати лебідку і починати рух без сигналу чокерівника, не переконавшись у тому, що він знаходиться в безпечній зоні.

При трелюванні в темний час має працювати не менше двох осіб. Вони повинні бути забезпечені автономними засобами освітлення, за допомогою яких можна подавати сигнали і безпечно пересуватися.

Забороняється прокладення трелювальних волоків на відстані ближче ніж 20

метрів від постійних і 10 метрів від тимчасових водотоків, у місцях витоків річок і навколо них.

Місце обрубки сучків повинно бути визначено технологічною картою. Обрубку ведуть в чоботях, доброякісною справною сокирою з сокирищем із сухої твердої деревини з потовщенням на кінці. Обрубку виконують у напрямі від комля до вершини, розташовуючись із протилежного боку дерева від сучків, що обрубуються.

Забороняється обрубувати або обрізати сучки, стоячи на поваленому дереві або осідлавши його, у нестійко лежачого дерева, а також кількома працівниками у одного дерева.

При очищенні дерев від сучків за допомогою моторних інструментів не можна працювати вночі. Пила повинна ковзати по стовбуру і спиратися про нього.

При обрізанні сучків верхньої і бічних частин стовбура ступні ніг працівника повинні бути на відстані 30-40 см один від одного і в 10-12 см від дерева. За відпилювання нижніх гілок, на які спирається дерево, необхідно вжити заходів, що виключають падіння стовбура на ноги. Ноги працівника повинні знаходитися в 30-40 см від стовбура. Сучки з боку працівника спилують верхньою гілкою ланцюга рухом пилки від себе. Напружені сучки зрізують за два прийоми: спочатку підрізають напружені волокна, а потім – врівень зі стовбуром. Довгі сучки (щоб уникнути затиску пильного апарату) спочатку відпилюють на відстані 1-1,5 м від основи, а потім – врівень зі стовбуром. При переході від одного дерева до іншого пильний апарат повинен бути загальмований або слід вимкнути двигун. Не дозволяється пиляння кінцевим елементом пильного апарату (небезпека відкидання пили на працівника), з тупим ланцюгом, заправляти бачок паливом при працюючому двигуні, використовувати масу тіла для додаткового натискання на моторний інструмент.

Утворення порубкових залишків невід'ємна частина під час процесу лісосічних робіт. Вони створюють ускладнення при роботі, трелювання лісу, повалки дерев, заважають підготовці ґрунту для висадки лісових культур, захаращення лісу порубковими рештками підвищує пожежну небезпеку і виникнення лісових пожеж, погіршення санітарного стану лісу та ін. Лісове господарство дотримується Правил пожежної безпеки в лісах України від 27.12.2004 № 278.

Із метою максимально раціонального використання лісових ресурсів порубкові рештки прибираються з території лісосіки для того, щоб не ускладнювати процес лісосічних робіт. У подальшому відводяться спеціальні місця спалювання (майданчики для спалювання порубкових решток) на відстані не менше 25 метрів від стіни лісу, молодняку і окремо зростаючих дерев. Вся територія навколо майданчика (25 метрів) очищається від наземних горючих матеріалів і обмежується мінералізованою смугою шириною 2,8 м. У пожежонебезпечний період спалювання порубкових решток виконується тільки у безвітряну або дощову погоду під наглядом спеціально призначених осіб. У посушливий період (10 та більше днів без дощу) не буде відбуватися спалювання порубкових решток. Окремо будуть очищатися місця рубок від порубкових решток шляхом складання їх у купи для перегнивання чи спалювання після пожежонебезпечного періоду, місця складування матимуть обмежувальну мінералізовану смугу шириною 2,8 м на відстані 15 метрів від місця складування, яка буде очищена від наземних горючих матеріалів. Висота куп і валів порубкових решток не перевищуватиме 1 м, ширину 2 м, довжину до 10 метрів, з врахуванням відстані між купами і валами. Місця спалювання порубкових решток оснащуються первинними засобами пожежогасіння (лопати, сокири, граблі, бідони з водою та ін.). Після закінчення робіт по спалюванню порубкових решток посадовими особами відповідальними за спалювання, забезпечується перевірка місць проведення цих робіт (упродовж двох годин після їх закінчення).

При вивезенні деревини транспортом на односмугових дорогах двосторонній рух організують пристроєм роз'їздів, корисною довжиною не менше 30 м, розташовуючи їх на відстані один від одного в межах прямої видимості, але не далі 500 м. Перевезення деревини автотранспортом відбувається на вже наявних дорогах, без створення додаткових дорожніх полотен. Хлисти або дерева, навантажені на лісовозний автопоїзд, водій ув'язує між передніми і задніми кониками увязочними пристосуваннями. Забороняється перевезення хлестів, дерев та лісоматеріалів, навантажених вище стійок. Хлисти і дерева, які виступають за габарити автопоїзда, позначають сигнальними щитками або прапорцями розміром 400×400 мм (з нанесеними по діагоналі червоними білими смугами, що чергуються шириною

50 мм).

Лісовозні автопоїзда обладнують огорожею кабіни, додаткової поворотною фарею для освітлення занурюваних хлестів і дерев в темний час. Пасажирів у кабіні лісовозних автопоїздів перевозити не можна.

При здійсненні планованої діяльності відтворення лісів здійснюється шляхом лісовідновлення на не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянках (рідколісся, зруби, згарища, загиблі насадження), а також шляхом лісорозведення на не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянках (галявини, перелоги).

Перелік техніки для трелювання та вивезення деревини наведено в таблиці 6.

Таблиця 6 – Перелік техніки для трелювання та вивезення деревини

Назва транспортного засобу для трелювання та вивезення деревини	Кількість одиниць
<i>I</i>	2
ЗІЛ-131	10
МАЗ-631708	1
КРАЗ-6233	1
МТЗ-80	2
МТЗ-82	9
МТЗ-1021	1
Білорус 920	1
Причіп ПЛ-1306	1
Причіп МАЗ-804	1
Причіп-розпуск ТМЗ-804	3

Щодо обсягів заготівель лісоматеріалів на підприємстві ДЛМГ, наприклад, у 2017 р. було заготовлено 6,135 тис. м³ ліквідної деревини, в тому числі ділової – 0,491 тис. м³. Із загального обсягу заготовленої ліквідної і ділової деревини хвойні породи складають відповідно 1,078 тис. м³ (тис. м³), твердолистяні породи – 4,28 тис. м³ (тис. м³), м'яколистяні породи – 0,777 тис. м³.

Основні сортименти, які заготовлюються в агролісгоспі лісоматеріали круглі для виробництва пиломатеріалів і заготовок – 8%, дрова для опалення – 82,7% і дров'яна деревина для технологічних потреб – 9,3%. Найбільшими споживачами цієї деревини є приватні підприємства та місцеве населення. Найбільшим попитом у споживачів користується дуб, пиловник твердолистяних порід і дрова паливні.

Набір ділянок у рубку на рік проводиться по лісництвах відповідно до матеріалів лісовпорядкування. При наборі ділянок в рубку стосовно черговості проведення рубки у різних таксаційних виділах, строків та методів примикання лісосік використовуються Правила рубок головного користування, затверджені наказом Державного комітету лісового господарства України № 364 від 23.12.2009 року.

На кожну лісосіку до початку її розробки складається карта технологічного процесу розроблення лісосіки (далі технологічна карта), яка відображає лісівничі та організаційні вимоги до виконання робіт та їхню черговість, передбачену для безпосередніх виконавців робіт.

У технологічній карті міститься перелік підготовчих робіт, визначається схема розробки лісосіки з нанесенням на неї виробничих об'єктів, устаткування, наявних доріг, волоків, способи проведення лісозаготівельних операцій.

Приймаючи розрахункову лісосіку лісовпорядкування, на підприємстві дотримуються принципів забезпечення невиснажливого і рівномірного користування лісовими ресурсами, збереження умов відтворення високопродуктивних стійких насаджень, їх економічних та інших корисних властивостей.

Висновки до третього розділу:

Зважаючи що в структурі земель РЛП «Диканський» представлені ліси, що мають не тільки екологічне й природоохоронне, а й господарське значення, одним із

землекористувачів на його території є лісогосподарське підприємство – Державне підприємство «Диканське досвідне лісомисливське господарство» (ДЛМГ), яке створено в 2002 році згідно Наказу Державного Комітету лісового господарства України від 23.12.2002 року. Воно розташоване в східній частині Полтавської області в межах структурних підрозділів (лісництв) – Диканського та Опішнянського. Лісові масиви підприємства розташовані на території чотирьох колишніх адміністративних районів Полтавської області – Диканського, Зіньківського, Котелевського і Полтавського. Площа лісового фонду п ДЛМГ складає 11358,7 га, з яких 10013,8 га – вкрита лісовою рослинністю. Середній приріст на 1 га лісовкритих площ становить 3,743 м³ в рік. Загальний запас деревостанів – 2732,41 тис.м³, у тому числі 594,09 тис.м³ – стиглі й перестійні деревостани.

З'ясовано, що проектна розрахункова лісосіка рубок головного користування становить 12,60 тис.м³ на площі 52,6 га, у тому числі за господарськими секціями: соснова – 1,98 тис.м³, дубова – 5,80 тис.м³, ясенова – 0,37 тис.м³, кленова – 0,48 тис.м³, осикова – 0,91 тис.м³, чорновільхова – 2,60 тис.м³, тополева – 0,46 тис.м³. Плановий щорічний обсяг суцільних санітарних рубок складає 0,34 тис.м³ на площі 2,8 га протягом першого року, у тому числі по м'яколистяному господарству – 0,34 тис.м³. Нинішнє лісовпорядкування проводиться за першим розрядом у відповідності з вимогами чинної лісовпорядної інструкції, рішеннями першої лісовпорядної наради і іншими нормативними документами.

Проект організації та розвитку ДЛМГ розроблений на засадах сталого розвитку лісового господарства, як це передбачено чинним Лісовим кодексом України (статті 2, 34, 48, 55, 56), «Концепцією реформування та розвитку лісового господарства», ухваленої КМ України від 18.04. 2006 р. №208.

Із метою ведення лісового господарства на засадах сталого розвитку (забезпечення економічно, екологічно і соціально збалансованого ведення лісового господарства) для лісів, що перебувають у віданні ДЛМГ проведена їх сертифікація з виділенням таких категорій: ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення; рекреаційно-оздоровчі ліси; захисні ліси. Існуючий поділ лісів на категорії проведено згідно постанови КМ України від 16.04.07р. № 733,

«Порядок поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок», постанови КМ України від 16 вересня 2015 р. № 712 «Про затвердження переліку автомобільних доріг загального користування державного значення» та затверджений наказом Державного агентства лісових ресурсів України №22 від 19.08.2009 року за погодженням із Міністерством екології і природних ресурсів.

Свою діяльність ДЛІМГ виконує за двома основними позиціями: виконання підготовчих і будівельних робіт та власне провадження планованої діяльності, в тому числі через здійснення різного роду лісотехнічних заходів, серед яких – різні види рубок.

РОЗДІЛ 4

ОЦІНКА ВИКОНАННЯ ПІДГОТОВЧИХ І ЛІСОВПОРЯДНИХ РОБІТ НА ТЕРИТОРІЇ РЛП «ДИКАНСЬКИЙ»

Усі підготовчі й лісовпорядні роботи на території РЛП «Диканський» здійснюються в межах ДЛМГ.

Нами в роботі наводяться результати проведеної оцінки виконання цих робіт у межах процедури оцінки впливу на довкілля на об'єкті лісового господарства.

Потенційними джерелами впливу на навколишнє середовище при провадженні планованої діяльності щодо лісовпорядкувальних робіт на території РЛП «Диканський» є вантажні автомобілі, легкові автомобілі, трактори колісні, і саме негативний вплив на довкілля проявляється в забрудненні атмосферного повітря вихлопними газами. Робота механізмів (бензопили, кущорізи) та транспорту буде створювати шум, забруднювати атмосферне повітря відпрацьованими газами та пилом.

Усі вказані джерела впливу на довкілля є неорганізованими та пересувними і будуть виявлятися лише в межах виробничої території.

4.1. Методи та методика оцінки впливу на довкілля

Теоретичною й методологічною основою проведення ОВД планованої діяльності виступають фундаментальні положення екологічної науки та екологічного управління, охорони довкілля та збалансованого природокористування, нормотворчі принципи закладені у міжнародних (європейських) екологічних стандартах, закономірності соціально- економічного розвитку, норми і вимоги екологічного (природоресурсного і природоохоронного) законодавства України, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених.

При вирішенні поставлених завдань було використано методи: індуктивний – збирання, систематизацію і узагальнення фактів, що характеризують стан довкілля на досліджуваній території; дедуктивний метод, для абстрактного осмислення

(опрацювання) зібраної інформації; аналітичний – теоретичні узагальнення та формулювання висновків; графічний метод – візуалізація отриманих даних; абстрактно-логічний метод – формулювання пропозицій щодо шляхів дотримання норм і вимог екологічного законодавства при здійсненні планованої діяльності суб'єктом господарювання. Брались за увагу припущення щодо можливих причин негативного впливу на навколишнє природне середовище та стан довкілля. Використовувався короткостроковий (оперативний) прогноз.

Оцінка позитивних і негативних впливів планованої діяльності на навколишнє середовище з використанням зазначених методів проводилася на підставі та з урахуванням: техніко-економічних даних запланованої діяльності, за умови її здійснення в нормальному (плановому) режимі експлуатації; фізико-географічної та кліматичної характеристик району, в якому знаходиться об'єкт запроектованої діяльності.

Методи визначення впливу планованої діяльності на навколишнє середовище спираються на натуральні показники. Це концентрація шкідливих домішок у середовищах і маси шкідливих речовин, які потрапляють в навколишнє природне середовище. Оцінюється ступінь їхньої відповідності нормам (ГДК, ГДВ, ГДС та ін.).

Крім натуральних показників впливу на навколишнє природне середовище враховувався рівень безпеки реалізації планованої діяльності що характеризується імовірністю виникнення техногенних аварій, катастроф і що призведуть до виникнення екологічної катастрофи; ступенем негативного впливу на людину і навколишнє середовище техногенних і процесів при реалізації планованої діяльності; ймовірністю переростання екологічної обстановки в районі реалізації планованої діяльності в кризову і катастрофічну.

4.2 Результати оцінки впливу на довкілля при організації планованої діяльності

4.2.1. Оцінка впливу за видами та кількістю очікуваних викидів та забруднення повітря

При виконанні лісогосподарських та лісозаготівельних робіт основним джерелом забруднення атмосферного повітря є двигуни тракторів, автомобілів, механізмів, бензопил, кущорізів, під час роботи яких відбувається викид забруднюючих речовин у повітря, а саме оксид вуглецю, оксиди азоту (оксид та діоксид азоту) у перерахунку на діоксид азоту, речовини у вигляді суспендованих твердих частинок недиференційованих за складом (сажа), діоксид сірки (діоксид та триоксид) у перерахунку на діоксид сірки, вуглеводні насичені C₁₂-C₁₉ (розчинник РПК-26511 та ін.) у перерахунку на сумарний органічний вуглець.

Кількість викидів, склад речовин і швидкість поширення відпрацьованих газів залежить від режиму роботи двигуна, технічного стану транспорту, типу і стану дорожнього покриття, напряму і швидкості вітру. Для розпиловки деревини на підприємстві використовуються бензопили.

Під час лісовпорядкування передбачається залучення тракторів, автомобілів, бензопил.

Розрахунок кількості забруднюючих речовин від роботи двигунів внутрішнього згорання автотранспорту виконано на основі «Методики розрахунку викидів забруднюючих речовин пересувними джерелами». УкрНТЕК. Донецьк, 1999 р.

Маса викидів j -ї шкідливої речовини рухомим складом автомобільного транспорту (τ), яка має n груп автомобілів k -го типу, за період τ визначається за залежністю:

$$M_j = \sum_{i=1}^m g_{jci} \cdot G_i^t \cdot K_\tau \cdot 10^{-3}$$

де g_{jci} – середній питомий викид j -ї шкідливої речовини з одиниці витраченого i -го палива, кг/т.

G_i^t – витрата i -го палива рухомим складом автопідприємства, т.

K_T – коефіцієнт, що враховує вплив технічного стану автомобілів на величину питомих викидів оксиду вуглецю CO , вуглеводнів C_mH_n , оксидів азоту NO_x . Для діоксиду сірки SO_2 цей коефіцієнт дорівнює 1,0.

Вихідні дані для розрахунку та результати наведені в таблицях 7-9:

Таблиця 7 – Вихідні дані для розрахунку

№	Найменування транспортного засобу	Час роботи	Витрата палива	Вид палива
		годин	т/рік	
1	Вантажні автомобілі	480	2,4	ДП
2	Бензопили	535	0,8	Бензин

Таблиця 8 – Розрахунок викидів забруднюючих речовин від автотранспорту

Марка	Вид палива	години роботи, год/рік	Витрата палива т/п.б.	Середній питомий викид CO , кг/т палива	Середній питомий викид CH , кг/т палива	Середній питомий викид NO_x , кг/т палива	Середній питомий викид C , кг/т палива	Середній питомий викид SO_2 , кг/т палива	K_T CO	K_T CH	K_T NO_x	K_T C	K_T SO_2
Бортовий автомобіль	ДП	480	2,4	41,5	6,93	29,6	3,85	5	1,7	1,8	0,9	1,8	1
Бензопили	Бенз.	535	0,8	233	33,5	16,37		0,6	1,5	1,5	0,9		1

Продовження таблиці 8 – Розрахунок викидів забруднюючих речовин від автотранспорту

CO			CH			NO_2			C			SO_2		
т/п.б.	кг/год	г/с	т/п.б.	кг/год	г/с	т/п.б.	кг/год	г/с	т/п.б.	кг/год	г/с	т/п.б.	кг/год	г/с
0,1693	0,3528	0,098	0,0299	0,0623	0,0173	0,064	0,133	0,03704	0,0166	0,0346	0,0096	0,0120	0,0248	0,0069
0,2796	0,5227	0,1452	0,0402	0,0752	0,0209	0,012	0,022	0,00623	0	0	0	0,0005	0,0011	0,0003

Таблиця 9 – Загальний обсяг викидів забруднюючих речовин

Забруднююча речовина	г/с	т/рік
Оксид вуглецю	0,2432	0,4489
Оксиди азоту (оксид та діоксид азоту) у перерахунку на діоксид азоту	0,04327	0,076
Речовини у вигляді суспендованих твердих частинок недиференційованих за складом (Сажа)	0,0096	0,0166
Діоксид сірки (діоксид та триоксид) у перерахунку на діоксид сірки	0,0072	0,0125
Вуглеводні насичені C_{12} - C_{19} (розчинник РПК-26511 та ін.) у перерахунку на сумарний органічний вуглець	0,0382	0,0701

4.2.2. Оцінка впливу планованої діяльності на клімат

Основними факторами впливу на клімат є: хімічне забруднення атмосфери, особливо парниковими газами; теплове забруднення повітряного басейну; зміна водного режиму території. Багато газів, які знаходяться в атмосфері – вуглекислий газ, метан, оксиди азоту та інші – прозорі для видимих променів, але активно поглинають інфрачервоні, утримаючи тим самим в атмосфері частину тепла. Затримуючи тепло в атмосфері Землі, ці гази створюють парниковий ефект – парникові гази (ПГ). Збільшення в атмосфері концентрації вуглекислого газу та інших парникових газів впливає на глобальні зміни температурного режиму. Підвищення температури може викликати цілу низку таких явищ, як підвищення рівня моря та зміни в локальних кліматичних умовах, що, в свою чергу, може негативно вплинути на соціально-економічний розвиток країн.

Відповідно до Кіотського протоколу (міжнародна угода про обмеження викидів в атмосферу парникових газів), метою якого є стабілізування рівня концентрації парникових газів в атмосфері на рівні, який не допускав би небезпечного антропогенного впливу на кліматичну систему планети, визначено шість основних парникових газів, які дають внесок до парникового ефекту. Цими газами є: діоксид вуглецю CO_2 , метан CH_4 , закис азоту N_2O , гідрофторвуглецеві сполуки, перфторвуглецеві сполуки, гексафторид сірки (елегаз, SF_6).

В Україні згідно за рекомендаціями Міжурядової групи експертів з питань змін клімату (МГЕЗК) враховуються три ПГ прямої дії – вуглекислий газ CO_2 , метан CH_4 , закис азоту N_2O ; та ПГ непрямої дії – моноксид вуглецю CO , оксиди азоту NO_x та леткі неметанові органічні сполуки. Парникові гази непрямої дії безпосередньо не є парниковими газами, але опосередковано впливають на парниковий ефект в результаті хімічних реакцій в атмосфері.

Основними загрозливими факторами пов'язаними із зміною клімату для лісових масивів є:

- зміна меж поширення лісів, заміна зональних типів рослинності, зміна співвідношення лісових формацій та типів лісу;

- зниження життєздатності лісів, їх стійкості до шкідників та хвороб, збільшення інтенсивності всихання лісів;
- спалахи масового розмноження шкідників;
- зростання кількості та масштабності пожеж (особливо у хвойних лісах);
- зниження обсягів депонування вуглецю;
- зниження продуктивності й товарності лісостанів;
- зміни породного складу лісів;
- зменшення рівня біорізноманіття, особливо – видів із вузьким кліматичним діапазоном (стенотопних), видів на межі ареалів, реліктових та ендемічних видів.

Діяльність пов'язана з проведенням рубок головного користування може впливати на місцевий клімат через зменшення об'єму евапотранспірації, що в свою чергу може у посушливі роки значно погіршувати кліматичну ситуацію та збільшувати частоту лісових пожеж.

Головні напрями діяльності ДЛМГ у межах РЛП «Диканський» будуть спрямовані на запобігання (пом'якшення) зміни клімату, а саме на:

- збільшення поглинання парникових газів шляхом лісорозведення;
- стале ведення лісового господарства;
- зменшення знеліснення;
- покращення практик ведення господарської діяльності на основі кліматично орієнтованих методів ведення лісового господарства.

При реалізації планованої діяльності, а саме використанні автотранспорту та роботи бензопил в атмосферне повітря надходять парникові гази: оксид вуглецю (вуглецю оксид); вуглекислий газ (діоксид вуглецю); діоксид азоту (азоту двоокис); оксид азоту; метан. Кліматичні особливості території планованої діяльності не призводять до зростання інтенсивності впливів планованої діяльності на навколишнє середовище.

Вплив хімічних факторів забруднення атмосфери допустимий. Основним джерелом теплового забруднення на території планованої діяльності буде розсіювання в навколишнє середовище теплоти, яка виділяється у багаточисельних теплових процесах, пов'язаних зі згоранням палива тракторів, автомобілів, бензопил

та очисткою місць рубок. При дотриманні всіх діючих нормативно-правових актів у сфері охорони атмосферного повітря, використанні якісного пального вплив планованої діяльності, проведенні заходів із лісорозведення, сталому веденні лісового господарства, зменшенні знеліснення, веденні господарської діяльності на основі кліматично орієнтованих методів ведення лісового господарства вплив на клімат під час провадження планованої діяльності можливо оцінити як допустимий.

За нашими прогнозами, під час провадження планованої діяльності буде відбуватися мінімальний викид забруднюючих речовин під час спалювання порубкових решток, від роботи двигунів тракторів та автомобілів, двигунів бензопил. Враховуючи вищеперераховане, вплив на клімат та мікроклімат не передбачається. Підприємство під час провадження планованої діяльності орієнтовно буде використовувати ПММ в такій обсягах (орієнтовно): дизельного палива – 2,4 тонн, бензину – 0,8 тонн. Орієнтовний час роботи: годин 1015, протягом 90 днів на рік.

Розрахунок кількості забруднюючих речовин від роботи двигунів внутрішнього згорання автотранспорту виконано на основі «Методики розрахунку викидів забруднюючих речовин пересувними джерелами». УкрНТЕК. Донецьк, 1999 р.

Розрахунок від автотранспорту проведений для оцінки рівня забруднення атмосферного повітря.

Для розрахунку концентрацій забруднюючих речовин в приземному шарі атмосферного повітря було виконано програмним комплексом «EOL+» версія 5.3.8, який розроблено КБСП «ТОПАЗ» (Лист Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 14.04.2006 № 3450/19/4-8 про включення до переліку програмних продуктів в галузі охорони атмосферного повітря, що погоджено Мінприроди та рекомендовано для використання в Україні). Він розроблений у відповідності з вимогами ОНД-86 і використовується для розрахунку концентрацій забруднення атмосферного повітря селітебних та промислових територій.

Розрахунки розсіювання забруднюючих речовин в атмосферному повітрі здійснені по речовинам, для яких визначена доцільність проведення розрахунків згідно «Методики расчета концентраций в атмосферном воздухе вредных веществ,

содержащихся в выбросах предприятий» ОНД-86 і на яких необхідно виконувати розрахунок розсіювання приземних концентрацій на об'єкті згідно критерію:

$$\frac{M}{ГДК} > \Phi,$$

$$\Phi = 0,01 \times \bar{H}, \text{ при } \bar{H} > 10 \text{ м};$$

$$\Phi = 0,1, \text{ при } \bar{H} \leq 10 \text{ м},$$

де M - сумарне значення викиду від всіх джерел підприємства, при найбільш несприятливих з встановлених умовах викиду, включаючи вентиляційні джерела і неорганізовані викиди, г/сек.;

$ГДК$ - максимальна разова гранично допустима концентрація, мг/м³;

\bar{H} - середньозважена по підприємству висота джерел викиду, м;

Φ - коефіцієнт доцільності проведення розрахунків розсіювання на ЕОМ.

Результати перевірки доцільності проведення контролю за дотриманням нормативів ГДВ наводяться у таблиці 10.

Таблиця 10 – Аналіз доцільності проведення розрахунку розсіювання

Но мер з/п	Найменування забруднюючої речовини	Сумарний викид, г/сек	ГДК, мг/м ³	Сумарний викид, долі ГДК	Середньозважена висота, м	Параметр Ф	Доцільність проведення розрахунків розсіювання, (М/ГДК) > Ф Так чи Ні
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Оксиди азоту (оксид та діоксид азоту) у перерахунку на діоксид азоту	0,0096	0,2	0,21635	2	0,1	так
2.	Діоксид сірки (діоксид та триоксид) у перерахунку на діоксид сірки	0,04327	0,5	0,0144	2	0,1	ні
3.	Оксид вуглецю	0,0072	5	0,04864	2	0,1	ні
4.	Неметанові легкі органічні сполуки (Вуглеводні насичені C ₁₂ -C ₁₉ (розчинник РПК-26511 та ін.) у перерахунку на сумарний органічний вуглець)	0,2432	1	0,0382	2	0,1	ні
5.	Сажа	0,0382	0,15	0,064	2	0,1	ні

Отже, згідно ОНД-86, розрахунок розсіювання забруднюючих речовин в атмосферному повітрі доцільно проводити для наступної речовини: Оксиди азоту (оксид та діоксид азоту) у перерахунку на діоксид азоту.

Результати розрахунків розсіювання забруднюючих речовин у приземному шарі атмосферного повітря для об'єкту наведено в додатку В.

4.2.3. Оцінка за видами та кількістю очікуваних відходів

Під час провадження планованої діяльності будуть утворюватися комунальні відходи, характеристика яких наведена в таблиці 11.

Таблиця 11 – Відходи комунальні (міські) змішані

Код відповідно до ДК 005-96	7720.3.1.01
Клас небезпеки відходів	4
Номер згідно з переліком Базельської	В3010, В3020,
Фізичний агрегатний стан відходів	Твердий
Операції по поводженню з відходами згідно з Пост. КМУ № 1120 від 13.07.2000	

Тверді побутові відходи (назва та код відповідно до ДК 005-96 – «Відходи комунальні (міські) змішані, в тому числі й сміття відходи з урн. Код 7720.3.1.01) – від діяльності робітників лісового господарства. Розрахунок наведено в таблиці 12.

Таблиця 12 – Розрахунок утворення ТПВ

Розрахункова одиниця	Фактичний показник / робітники, чол.	Кількість робочих днів	Норма на розрахункову одиницю	Річна кількість утворення, т
Робоче місце	10	90	0,3 кг/добу	$10 \times 90 \times 0,3 / 1000 = 0,27$ т/період лісовпорядних робіт

4.2.4. Оцінка впливу світлового забруднення

Світлове забруднення розглядаємо з двох точок зору. По перше, світлове забруднення – це різновид фізичного забруднення, порушення інтенсивності і ритміки природної освітленості певної території в результаті дії штучних джерел світла, що викликають аномалії в житті рослин і тварин. По-друге, ефект, що створюється освітлювальними установками, які крім освітлення зон, для яких вони призначені, додатково освітлюють інші, прилеглі зони.

Надмірне світловиділення супроводжується також додатковою емісією тепла. Світлове забруднення впливає на усталену екосистему та може мати численні негативні наслідки, а для біорізноманіття – загрози.

Штучне освітлення навколишнього середовища впливає на цикл росту багатьох рослин. Поширені джерела білого світла зі значною питомою вагою блакитного світла у спектрі заважають орієнтації багатьох видів комах, які ведуть нічний спосіб життя, а також збивають зі шляху перелітних птахів.

Збільшення періоду фотосинтезу, викликаного застосуванням штучного світла, веде до надприродного зростання рослин, зміщення фази цвітіння і частоти фотосинтезу. Штучне світло в нічний час повністю змінює середовище

проживання всіх нічних істот і веде до загибелі птахів, земноводних, комах і ссавців.

Провадження планованої діяльності, пов'язаної з проведенням рубок головного користування, допускається лише в світлу пору доби. А тому, штучне світлове забруднення території планової діяльності під час провадження лісовпорядкувальних заходів не передбачається.

4.2.5. Оцінка впливу за видами та кількістю очікуваного шумового навантаження

Із фізичної точки зору шум – хаотичні пружні коливання повітряного середовища різної частоти, сили, ритму. З гігієнічної точки зору шум – звуки, що заважають людині працювати, відпочивати, спати, викликають негативну подразливу дію. Частота звуку чи шуму виражається в герцах (Гц) – кількості коливань за секунду та в октавах – діапазоні звуків, верхня межа якого в два рази більша нижньої (16-32 Гц; 100-200 Гц тощо).

Людським вухом сприймаються частоти в діапазоні 16-20000 Гц, що вкладається в 10 октав. За частотою шум класифікується: низькочастотний, середньочастотний, високочастотний; тональний (коли звучить одна частота), вузькосмуговий (звучать 1-3 октави), широкосмуговий (4-6 октав), «білий» (звучать всі частоти). Сила звуку залежить від амплітуди коливань повітря й виражається в одиницях енергії – в звуковому тиску і вимірюється в ньютонах на метр квадратний (Н/м^2). Людським вухом звуковий тиск сприймається в межах $2 \cdot 10^{-5}$ – $2 \cdot 101,5 \text{ Н/м}^2$, охоплює біля 1 млн. цих одиниць і унеможливорює їх використання для вимірювання сили шуму на практиці. А тому використовують рівень інтенсивності, чи сили звукового тиску – відношення сили даного звуку в Н/м^2 (P) до її порогового значення P_0 , рівного $2 \cdot 10^{-5}$ і виражають в децибелах (дБ) – десятій частині логарифма (показника ступеню) звукового тиску. Звідси, при збільшенні рівня звукового тиску на 2 дБ звуковий тиск в Н/м^2 збільшується в два рази, на 3 дБ – три рази, на 7 дБ – сім разів тощо.

Звуки різної частоти сприймаються вухом неоднаково: низькочастотні при

одному і тому ж рівні звукового тиску більш тихі, а високочастотні більш гучні. Тому, введена фізіологічна величина сприйняття звуків – гучність, одиницею вимірювання якої є фоні (децибели гучності). Для переведення децибел в фоні і навпаки користуються спеціальними графіками Робінсона і Датсона, приведеними у відповідних підручниках. Для порівняння: якщо поріг гучності при 1000 Гц прийняти за 0 дБ то при 30 Гц він на 63 дБ вищий, а при 4000 Гц – на 10 дБ нижчий. Існує також часова класифікація шуму, згідно якої шум поділяється на: безперервний (постійний), переривчастий (ритмічний і аритмічний) та імпульсний (ударний).

Згідно впливу на організм, звуки однієї й тієї ж гучності діють на організм неоднаково, у залежності від частоти: низькочастотні значно менш шкідливі, а високочастотні – більш шкідливі, ніж середньочастотні (стандартні, 1000 Гц). Так, нижній поріг шкідливої дії звуку при 1000 Гц складає 30 дБ, а при 60 Гц – 65 дБ, при 8000 Гц – 23 дБ. Нормування шумів у виробничих приміщеннях та гірничих підприємствах здійснюється відповідно до ГОСТ12.1.003-89 ССБТ «Шум. Загальні вимоги безпеки».

При нормуванні шуму під час провадження лісогосподарчої діяльності зазвичай використовують два методи: нормування щодо граничного спектру шуму (принцип нормування шуму на підставі граничних спектрів в октавних смугах частот) і нормування рівня звуку в децибелах за шкалою А – дБА (здійснюється інтегральна оцінка всього шуму, на відміну від спектральної).

Для прикладу, максимально можливий рівень шуму може бути при одночасній роботі техніки та обладнання, розташованих поряд під час проведення рубок головного користування на типовій лісовій ділянці орієнтовною площею 3 га, з такими типовими рівнями шуму від:

- бензопил становить – 65 дБА;
- вантажних автомобілів – 90 дБА;
- тракторів становить – 75 дБА.

Сумарний максимальний рівень шуму $L_{\text{сум}}$, на лісовій ділянці орієнтовною площею 3 га при роботі техніки та обладнання для проведення рубок головного користування складе 76 дБА.

Оскільки населені пункти знаходяться на значній відстані від ділянок рубок головного користування, то прогнозований рівень шуму не перевищуватиме нормативні значення для населених пунктів, окремо можна зазначити те, що рівень тиску шуму зменшуватиметься з віддаленістю від території планованої діяльності до будинків місцевих жителів. У відповідності з Санітарними правилами допустимий рівень шуму для житлової забудови складає 55 дБА вдень, та 45 дБА вночі. Заходи щодо запобігання інтенсивного шумоутворення та ізоляції джерела шуму здійснюються безпосередньо на об'єкті планової діяльності.

Під час здійснення планованої діяльності будуть застосовані такі заходи боротьби з шумом та вібрацією:

- утримання механізмів в належному технологічному стані шляхом дотримання відповідних шумових і вібраційних характеристик;
- виключення постійного контакту з віброуючими поверхнями;
- забезпечення працівників засобами індивідуального захисту (взуття, рукавиці тощо) з метою профілактики шкідливого впливу вібрації;
- дотримання вимог Державних санітарних норм виробничої загальної та локальної вібрації (ДСН 3.3.6.039-99), зокрема проведення комплексу лікувально-профілактичних заходів.

4.2.6. Оцінка впливу за видами та кількістю очікуваного вібраційного впливу

Відповідно до наказу Міністерства охорони здоров'я України від 08.04.2014 №248 «Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу» шкідливими виробничими факторами є: вібрація (локальна, загальна).

Гігієнічна оцінка постійної вібрації (загальної, локальної), що діє на працівника, здійснюється згідно з ДСН 3.3.6.039-99, методом інтегральної оцінки за частотою параметра, що нормується. При цьому для оцінки умов праці вимірюють

або розраховують скоригований рівень віброшвидкості або віброприскорення відповідно (дод. 9 ДСН 3.3.6.039-99). Визначення класу та ступеня шкідливості, що діє на працівників, проводиться методом інтегральної оцінки за еквівалентним (за енергією) рівнем віброшвидкості (віброприскорення). При цьому для оцінки умов праці вимірюють або розраховують еквівалентний скоригований рівень у дБ (дод. 10 ДСН 3.3.6.039-99).

При дії на працівника локальної вібрації в поєднанні з охолодженням рук (робота в умовах охолоджувального мікроклімату класу 3) клас шкідливості підвищується на один ступінь. Гігієнічна оцінка умов праці при дії на працівників імпульсної вібрації здійснюється залежно від величини вібраційного впливу на основі підрахунку кількості вібраційних імпульсів за зміну при піковому рівні віброприскорення від 120 до 160 дБ залежно від тривалості імпульсу. При комбінованій дії вібрації різних видів (локальна, загальна, 82 імпульсна) загальна оцінка здійснюється за найвищим класом та ступенем шкідливості фактора.

Під час провадження планованої діяльності джерелами вібраційного забруднення та шкідливим виробничими факторами буде транспортна та транспортно-технологічна вібрація. Транспортна вібрація діє на людину на робочих місцях самохідних та причіпних машин, транспортних засобів під час руху по місцевості і дорогах. У відповідності до вимог Державних санітарних норм виробничої загальної та локальної вібрації (ДСН 3.3.6. 039-99) під час провадження планованої діяльності буде проводитись гігієнічна оцінка вібрації, яка діє на людину у виробничих умовах за допомогою таких методів:

- частотного (спектральною) аналізу її параметрів;
- інтегральної оцінки по спектру частот параметрів, що всмоктуються;
- дози вібрації.

Джерелами вібрації робочих місць, що впливає на обслуговуючий персонал, є робота основного транспорту та бензопил.

Вібрація в даних випадках класифікується як загальна, яка передається через опорні поверхні на тіло сидячої людини, і підрозділяється на категорії:

- перша – транспортна вібрація, що діє на людину на робочому місці під час

руху автомобілів та тракторів;

- друга – транспортно-технологічна вібрація, що діє на людину на робочому місці автомобілів та тракторів;

- третя – технологічна вібрація, що діє на робочому місці працівника, який працює з бензопилою.

За часовими характеристиками вібрація робочих місць відноситься до непостійної, переривчастої, що утворюється під час роботи обладнання. Загальна вібрація поширюється на все тіло від вібрації поверхні, на якій знаходиться працюючий (підлога, сидіння та ін.), та в першу чергу впливає на черевну порожнину і внутрішні органи. Це пояснюється низькою щільністю діафрагми, наповненістю легенів повітрям та рухливістю черевної стінки.

Під впливом вібрації у ряді випадків може статися явище резонансу, коли амплітуда коливань окремих частин чи органів тіла збільшується у декілька разів у порівнянні з амплітудою вібрації того чи іншого зовнішнього джерела. Для сидячого резонансна частота знаходиться у межах 4-6 Гц, а для стоячого на віброуючій поверхні є два резонансні піка – на частотах 5-7 і 17-25 Гц. Явища резонансу для тканин голови наступають в області 20- 30 Гц (у цьому діапазоні частот амплітуда коливань голови може перевищувати амплітуду коливань плечей у три рази).

Основними організаційно-технічними заходами з метою зниження рівнів вібрації на робочих місцях передбачається постійний контроль вібраційних характеристик при експлуатації обладнання з метою їх відповідності паспортним або нормованим показникам, а також своєчасне проведення планового й попереджувального ремонту обладнання з обов'язковим післяремонтним контролем вібраційних характеристик. До роботи повинно допускатися тільки справне обладнання, що відповідає вимогам санітарних норм вібрації робочих місць.

Для зменшення рівня вібрації працюючими у якості засобів індивідуального захисту передбачається використання: спеціального взуття на масивній гумовій підшві, рукавиць, вкладишів і прокладок, виготовлених з пружнодемпферуючих матеріалів. При виконанні зазначених вище заходів досягаються нормовані рівні виробничої вібрації. Вібрація, яка виникає під час роботи автомобілів, тракторів та

бензопил може передаватися через ґрунт на будівлі і споруди, розташовані в безпосередній близькості, однак, враховуючи обмежену відстань передачі коливань (не перевищує 10 м), а також відсутність будівель із постійним або тимчасовим перебуванням людей в зоні проведення робіт, рівень впливу не виконувався.

4.2.7. Оцінка впливу за видами та кількістю очікуваного забруднення води

Основним видом можливого впливу на водні об'єкти є забруднення водотоків відходами виробництва, поверхневими стічними водами з автомобільних доріг, а також порушенням гідрологічного режиму системами ґрунтових вод.

Внаслідок планованої діяльності можлива незначна зміна системи рівня ґрунтових вод в поверхневих шарах ґрунту, що в свою чергу може викликати підвищення рівня ґрунтових вод і перезволоження та заболочення прилеглої території. При здійсненні планованої діяльності негативний вплив на водні ресурси зведено до мінімуму оскільки використання води при здійсненні планованої діяльності не передбачається.

Суттєвого впливу на водні об'єкти під час провадження планованої діяльності не очікується, так як в лісових ділянках виділені смуги лісів уздовж берегів річок, навколо озер, водоймищ та інших водних об'єктів з категорії експлуатаційних лісів за нормативами згідно з постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок» від 16.05.2007 №733 та віднесені до категорії захисних лісів.

За нашими прогнозами, при провадження планованої діяльності у вигляді рубок головного користування, вода на господарсько-побутові та технічні потреби використовуватися не буде.

4.2.8. Оцінка впливу на біорізноманіття

Згідно Конвенції про охорону біологічного різноманіття від 1992 року «Біологічне різноманіття» означає різноманітність живих організмів із усіх джерел,

включаючи, серед іншого, наземні, морські та інші водні екосистеми і екологічні комплекси, частиною яких вони є; це поняття включає в себе різноманітність у рамках виду, між видами і різноманіття екосистем. Біорізноманіття тваринного та рослинного світу складає основу природних ресурсів, які забезпечують людство продуктами харчування, сировиною, медичними препаратами тощо. Біорізноманіття Полтавщини є її найбільшим багатством. Його збереження й невиснажливе використання в області розглядається як один із пріоритетів у сфері природокористування, екологічної безпеки та охорони природи, невід’ємна складова збалансованого економічного і соціального розвитку регіону.

При проведенні рубок головного користування заготівля проводиться тільки за рахунок аборигенних видів, які представлені на території держлісфонду підприємства в достатній кількості. Червонокнижні види зберігаються, в межах об’єктів природо-заповідного фонду, де рубки головного користування не проводяться. Планована діяльність матиме незначний негативний вплив на рослинний та тваринний світ, їх популяцій та міграції. Вирубки і дороги можуть перетинати шляхи міграції тварин, віддаляючи місця їх знаходження від місць живлення і водопою, порушуючи екологічний баланс. Шум під час лісозаготівельних робіт є фактором неспокою під час появи потомства у тварин.

Тому у весняний період знижуються шумові навантаження на тварин шляхом не проведення планованої діяльності в місцях гніздування і проживання диких тварин та біля них (на відтворюючих ділянках). Зокрема чинним природоохоронним законодавством (Санітарні правила в лісах України, ЗУ Про охорону навколишнього природного середовища, ЗУ Про тваринний світ) введено поняття як «Сезон тиші», який діє у період з 1 квітня до 15 червня.

У цілому, виконання заходів по охороні навколишнього середовища за результатами оцінки впливу на довкілля знизить вплив на тваринний світ. Також буде мати позитивний ефект – за рахунок залишення на лісосіці сухостійних, повалених дерев першого ярусу сприятиме розвитку біорізноманіття екосистеми. В цілому, виконання лісгосподарських заходів у відповідності з Планом лісоуправління і результатами оцінки впливу на довкілля знизить негативний вплив на тваринний світ.

За нашими прогнозами, використання у процесі провадження планованої діяльності біорізноманіття не передбачається, хоча можуть мати місце прямі та опосередковані впливи планованої діяльності на біорізноманіття у вигляді: механічне знищення об'єктів рослинного світу в зоні здійснення діяльності, порушення рослинного покриву, часткова зміна біотопів та екологічних ніш тварин.

4.2.9. Оцінка впливу за видами та кількістю очікуваного забруднення ґрунтів та надр

Ґрунтовий покрив на території планованої діяльності зазнаватиме незначного впливу, що буде виявлятися у: порушенні лісової підстилки під час звалювання, вивезення, трелювання деревини; можливих змінах мікрорельєфу та ландшафту; ґрунтовій ерозії; зміні в продуктивності ґрунту, ущільненні та потраплянні паливно-мастильних матеріалів на товщу ґрунту від технологічного транспорту тощо. Потенційно такі впливи носять негативний ефект, проте мають локальний характер і не завдадуть значного впливу на літосферу.

Для захисту лісових земель і ґрунтів від пошкодження технікою на підприємстві передбачається:

- оптимізація кількості волоків і навантажувальних майданчиків;
- трелювання лісопродукції тракторами з низьким тиском на ґрунт;
- розробку лісосік із сирими і мокрими ґрунтами передбачено в зимовий морозний період;
- припинення трелювання деревини при сильному перезволоженні ґрунтів (особливо весною);
- додержання допустимих норм пошкодження верхнього шару ґрунту.

Із метою зменшення негативного впливу на лісові ґрунти лісозаготівельної та лісовозної техніки, крім дотримання вищевказаних положень, проводяться ще й такі заходи:

- на кожну ділянку складається Технологічна карта розробки лісосіки, де зазначається місця розташування біотопів, водотоків, враховуються способи та

методи лісозаготівельних робіт, які б мінімізували негативний вплив;

- здійснюється контроль за термінами розробки лісосік;

- впроваджується технологія навантаження і вивезення деревини на базі автомобілів з гідроманіпуляторами.

Шляхи їх освоєння, спрямованого на створення високопродуктивних біологічно стійких насаджень, визначаються в першу чергу Правилами відтворення лісів, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 01.03.2007 №303.

За нашими прогнозами, при проведенні рубок головного користування та лісорозведення на лісову підстилку та поверхню ґрунтів буде здійснюватися незначний вплив у вигляді механічного порушення ґрунту технікою, яка буде використовуватися при лісозаготівлі, що в свою чергу потенційно може мати негативний вплив.

Із метою мінімізації впливу та збереженню ґрунтів, їх водно-фізичних властивостей, запобігання ерозійним процесам, під час лісозаготівлі будуть використовуватися машини та механізми, що забезпечують мінімальне фізичне пошкодження ґрунтів та їх збереження в природному стані.

Під час роботи на лісосіці агрегатних машин вони будуть переміщуватися маршрутами, траси яких устелюються порубковими рештками. До порубкових решток належать сучки, гілля, верхівки дерев, інші відходи, які не віднесені до ліквіду з крони дерева.

У цілому, вплив під час використання у процесі провадження планованої діяльності природних ресурсів можна охарактеризувати, як здебільшого тимчасовий і прийнятний. Функціонування об'єкту планованої діяльності не створить значного кумулятивного ефекту. В зоні господарської діяльності лісгоспу джерел шкідливого впливу на ліс не виявлено. Загалом, кумулятивний вплив, можна охарактеризувати як відсутній.

Висновки до четвертого розділу:

Теоретичною й методологічною основою проведення ОВД планованої діяльності виступають фундаментальні положення екологічної науки та екологічного

управління, охорони довкілля та збалансованого природокористування, нормотворчі принципи закладені у міжнародних (європейських) екологічних стандартах, закономірності соціально-економічного розвитку, норми і вимоги екологічного (природоресурсного і природоохоронного) законодавства України, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених.

При апробації алгоритму проведення ОВД для лісів РЛП «Диканський» нами використано такі основні методи: індуктивний, дедуктивний, аналітичний – формулювання пропозицій щодо шляхів дотримання норм і вимог екологічного законодавства при здійсненні планованої діяльності суб'єктом господарювання. Брались за увагу припущення щодо можливих причин негативного впливу на навколишнє природне середовище та стан довкілля, також використано короткостроковий (оперативний) прогноз. Методи визначення впливу планованої діяльності ДЛМГ на навколишнє середовище спиралися на натуральні показники.

Крім натуральних показників впливу на навколишнє природне середовище при проведенні ОВД доцільно враховувати рівень безпеки реалізації планованої діяльності, що характеризується: ймовірністю виникнення техногенних аварій, катастроф, що можуть призвести до виникнення екологічної катастрофи; ступенем негативного впливу на людину і навколишнє середовище техногенних і процесів при реалізації планованої діяльності; ймовірністю переростання екологічної обстановки в районі реалізації планованої діяльності в кризову і катастрофічну.

Ураховуючи напрями і показники діяльності ДЛМГ щодо лісових ресурсів на території РЛП «Диканський» нами проведено оцінку видів та кількості очікуваних викидів щодо забруднення атмосферного повітря, зміни клімату, відходів, світлового забруднення, шумового навантаження, вібраційного впливу, забруднення води, впливу на біорізноманіття, ґрунти та надра. Встановлено, що при заявленій діяльності ДЛМГ ці впливи є незначними, мінімізованими, а за деякими позиціями – відсутні.

РОЗДІЛ 5.

ПРОГНОЗУВАННЯ ЙМОВІРНИХ ЗМІН ПРИРОДНИХ ТА ЕКОЛОГО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ УМОВ БЕЗ ЗДІЙСНЕННЯ ПЛАНОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Згідно лісорослинного районування [61] («Комплексне лісогосподарське районування України і Молдавії», під редакцією С.А.Генсірука, Київ, «Наукова думка», 1981) територія РЛП «Диканський» належить до середньої частини лівобережної лісостепової зони України, на вододільному плато між річками Ворскла та Псел.

Із кліматичних факторів, що негативно впливають на ріст і розвиток лісових насаджень, слід відмітити пізні весняні та ранні осінні заморозки, які згубно впливають на сходи і молоді пагони деревних порід; переважання на весні вітрів суховіїв, що негативно позначається на приживлюваності лісових культур; різкі коливання температур повітря в зимові місяці та засушливі періоди влітку тривалістю більше, ніж 16 діб поспіль вкрай негативно впливають на рослинність.

У цілому ж, клімат району досліджень сприятливий для успішного вирощування сосни звичайної, ялини європейської, дуба звичайного, ясена звичайного, клена гостролистого, липи дрібнолистої, берези повислої, вільхи чорної, осики та інших деревних і чагарникових порід.

Територія РЛП та підприємства ДЛМГ за його межами за характером рельєфу є хвиляста рівнина, яку пересікає ріка Ворскла з півночі на південь, її притоки з добре розвинутими надзаплавними терасами, на яких розташована більшість лісових масивів господарства. Рельєф характеризується хвилястою поверхнею з відмітками висоти над рівнем моря від 200 до 230 м.

Найбільш шкідливого впливу від водної ерозії зазнають ґрунти на правому березі ріки Ворскла, де ще існує небезпека росту ярів на урвистих схилах. Заліснення крутих схилів берегів та балок, а також пісків, зводить загрозу від ерозійних процесів до мінімуму.

У зв'язку з цим, планована діяльність у вигляді спеціального використання лісових ресурсів носить позитивний характер. Найбільш важливим із соціально-

економічних факторів є забезпечення сировиною деревообробну промисловість, поповнення доходів державного та місцевих бюджетів за рахунок податків та зборів (у т.ч. рентна плата), створення нових робочих місць при заготівлі лісопродукції, а в подальшому зайнятості працівників при залісненні лісових ділянок (створенні лісових культур), догляду за ними, забезпечення паливною деревиною місцеве населення та заклади соціальної сфери.

Крім задоволення потреб галузей економіки в деревині і продукції побічних лісових користувань, лісові насадження мають важливе природоохоронне і рекреаційне значення. Виходячи з вищевикладеного, при здійсненні планованої діяльності – значних змін існуючого стану довкілля не відбудеться, а ймовірні впливи планованої діяльності можна визначити як допустимі.

Без початку планової діяльності – без проведення рубок головного користування підприємству доведеться скорочувати працездатних працівників, що негативно вплине на соціальну сферу в районі. Погіршення санітарного стану лісу, яке матиме значний негативний вплив для підприємства в цілому, та інше:

- призведе до скорочення кількості робочих місць на підприємстві;
- зменшиться кількість доходу (податків, рентна плата) для регіону;
- зменшиться забезпечення сировиною деревообробних та деревопереробних підприємств;
- зовсім незначною мірою зменшиться рівень фізичного забруднення для навколишнього середовища;
- потенційно можливе погіршення санітарного стану лісу тощо.

При провадженні планованої діяльності у вигляді спеціального використання лісових ресурсів можливі такі ймовірні впливи на фактори довкілля:

Здоров'я населення – допустимий вплив. вплив на здоров'я населення оцінюється як допустимий. Очікувані максимальні концентрації забруднюючих речовин від проєктованих джерел викидів, із урахуванням існуючого рівня забруднення атмосфери, на межі санітарно-захисної зони об'єкта по усіх інгредієнтах, не перевищують рівня ГДК, що підтверджується розрахунками розсіювання забруднюючих речовин в приземному шарі атмосферного повітря.

Неканцерогенний ризик для здоров'я населення при впливі забруднюючих речовин, які викидаються проєктованими джерелами викидів об'єкта, є допустимим, ймовірність виникнення шкідливих ефектів у населення є надзвичайно низькою .

Вплив на біорізноманіття – планована діяльність матиме незначний негативний вплив на рослинний та тваринний світ, стан популяцій видів та їх міграції, також буде мати позитивний ефект – залишені на лісосіці сухостійні, повалені, дерева першого ярусу сприятимуть розвитку біорізноманіття екосистеми.

Ґрунти – незначний вплив, який виявляється в здійсненні навантажень на ґрунт із боку техніки, що буде використовуватись в процесі планованої діяльності.

Вплив на водне середовище – допустимий вплив; при лісозаготівельних роботах негативний вплив на водні ресурси зведено до мінімуму за рахунок використання справних технічних машин, автотранспорту та ін. Основним видом потенційно можливого впливу на водні об'єкти є забруднення водотоків із доріг транспортування деревини, а також порушення гідрологічного режиму; у процесі планованої діяльності значного негативного впливу на підземні води здійснюватися не буде.

Вплив на атмосферне повітря – зміна стану атмосферного повітря відзначатиметься в робочій зоні об'єкта, за рахунок викидів забруднюючих речовин від технологічних процесів, задіяної техніки, обладнання та автотранспорту. Очікувані максимальні концентрації забруднюючих речовин від проєктованих джерел викидів, з урахуванням існуючого рівня забруднення атмосфери, не перевищують рівня 1 ГДК, що підтверджується розрахунками розсіювання забруднюючих речовин у приземному шарі атмосфери.

Вплив на клімат (зокрема зміни клімату та викиди парникових газів) – основними факторами впливу на клімат є: хімічне забруднення атмосфери, особливо парниковими газами від техніки, потенційно можлива зміна водного режиму території. Основними загрозливими факторами пов'язаними зі зміною клімату для лісових масивів є:

- зсув меж розповсюдження лісів, заміна зональних типів рослинності, зміна співвідношення лісових формацій та типів лісу;
- зниження життєздатності лісів, їх стійкості до шкідників та хвороб, збільшення інтенсивності всихання лісів;
- спалахи масового розмноження шкідників;
- зростання кількості та масштабності пожеж (особливо у хвойних лісах);
- зниження обсягів депонування вуглецю;
- зниження продуктивності й товарності лісостанів;
- зміни породного складу лісів;
- зменшення рівня біорізноманіття, особливо – видів із вузьким кліматичним діапазоном (стенотопних), видів на межі ареалів, реіктових та ендемічних видів.

Діяльність пов'язана з проведенням рубок головного користування може впливати на місцевий клімат через зменшення об'єму евапотранспірації, що в свою чергу може у посушливі роки значно погіршувати кліматичну ситуацію та збільшувати частоту лісових пожеж.

Головними напрямками діяльності ДЛМГ, які будуть спрямовані на запобігання (пом'якшення) змінам клімату буде збільшення поглинання парникових газів шляхом лісорозведення, використання справних транспортних засобів. Кліматичні особливості території планованої діяльності не призводять до зростання інтенсивності впливів планованої діяльності на навколишнє середовище.

Вплив на матеріальні об'єкти (включаючи архітектурну, археологічну та культурну спадщину) – негативних впливів не передбачається.

Згідно з частиною першою статті 36 Закону України «Про охорону культурної спадщини», якщо під час проведення земляних робіт виявлено знахідку археологічної або історичного спадщини, виконавець робіт зобов'язаний зупинити їхнє подальше

ведення і протягом однієї доби повідомити про це відповідний орган охорони культурної спадщини. У відповідності до частини першої статті 37 Закону України «Про охорону культурної спадщини» будівельні, меліоративні, шляхові та інші роботи, що можуть призвести до руйнування, знищення чи пошкодження об'єктів культурної спадщини, проводяться тільки після повного дослідження цих об'єктів за рахунок коштів замовників цих робіт.

Вплив на соціально-економічні умови – планована діяльність у вигляді спеціального використання лісових ресурсів носить позитивний характер. Найбільш важливим із соціально-економічних факторів є забезпечення сировиною деревообробної промисловості, поповнення доходів державного та місцевих бюджетів за рахунок податків та зборів (зокрема рентна плата), створення нових робочих місць при заготівлі лісопродукції, а в подальшому зайнятості працівників при залісненні лісових ділянок (створення лісових культур), догляду за ними, забезпечення паливною деревиною місцевого населення та заклади соціальної сфери.

Взаємозв'язок між цими факторами: взаємозв'язок відсутній. Прогнозовано, масштаби впливу на стан та якісні характеристики компонентів довкілля не будуть значними та носитимуть локальний характер, у деяких випадках вплив взагалі відсутній або навіть матиме позитивний ефект.

На підприємстві розроблені й застосовуються заходи, спрямовані на запобігання та зменшення негативного впливу на фактори навколишнього середовища, що успішно реалізуються й підтверджують свою ефективність.

Виходячи з вище наведеного, при здійсненні планованої діяльності – значних змін існуючого стану довкілля не відбудеться, а ймовірні впливи планованої діяльності можна визначити як допустимі. У випадку не проведення рубок головного користування підприємству доведеться скоротити кількість працівників, що негативно позначиться на соціально-економічних показниках розвитку району, а також погіршення санітарного стану лісу в цілому.

Висновки до п'ятого розділу:

Для території РЛП «Диканський» нами визначено ряд факторів, що негативно

впливають на ріст і розвиток лісових насаджень. Насамперед, це: кліматичні (пізні весняні та ранні осінні заморозки, переважання навесні вітрів суховіїв, різкі коливання температур повітря в зимові місяці та засушливі періоди влітку тривалістю більше, ніж 16 діб та ін.), хвилястий рельєф, що спричинює водну та вітрову ерозію, несприятливу для формування лісонасаджень та збереження природних лісів. У зв'язку з цим, планована діяльність лісогосподарських підприємств, яким на території РЛП «Диканський» є ДЛМГ, у вигляді спеціального використання лісових ресурсів носить позитивний характер. Найбільш важливим із соціально-економічних факторів є забезпечення сировиною деревообробної промисловості, поповнення доходів державного та місцевих бюджетів за рахунок податків та зборів (у т.ч. рентна плата), створення нових робочих місць при заготівлі лісопродукції, а в подальшому зайнятості працівників при залісненні лісових ділянок (створенні лісових культур), догляду за ними, забезпечення паливною деревиною місцеве населення та заклади соціальної сфери та підтримання сталого розвитку лісів.

За нашими прогнозами, при здійсненні планованої діяльності ДЛМГ на території РЛП «Диканський» значних змін існуючого стану довкілля не відбудеться, а ймовірні впливи планованої діяльності можна визначити як допустимі. У випадку не проведення рубок головного користування підприємству доведеться скоротити кількість працівників, що негативно позначиться на соціально-економічних показниках розвитку району, а також погіршення санітарного стану лісу в цілому.

РОЗДІЛ 6.

ОПИС ПРОПОНОВАНИХ ЗАХОДІВ, СПРЯМОВАНИХ НА ЗАПОБІГАННЯ, ВІДВЕРНЕННЯ, УНИКНЕННЯ, ЗМЕНШЕННЯ, УСУНЕННЯ ЗНАЧНОГО НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ

За результатами аналізу наявних, опрацьованих нами, матеріалів, що стосуються ДЛМГ встановлено, що планована діяльність цього підприємства буде здійснюватись у межах відведених ділянок, призначених до проведення рубок головного користування згідно матеріалів лісовпорядкування. В зв'язку з тим, що відведені ділянки розташовані на території ДЛМГ, є необхідність дотримання термінів примикання лісосік, наявності природного поновлення виправданих альтернатив географічного характеру немає. Альтернативи технологічного характеру відсутні, в зв'язку з тим, що матеріалами лісовпорядкування, під час заготівлі деревини в межах виділеного ліміту лісосічного фонду, запроєктовані тільки поступові та суцільні рубки головного користування.

Альтернативи технологічного характеру, що розглядалися:

- проводити заготівлю деревини звалювально-розкрязувальними машинами (харвестерами) замість поведення робіт вручну – дана альтернатива відхилена у зв'язку із особливостями лісосічного фонду ДП «Диканське досвідне лісомисливське господарство», а саме, потреба у звалюванні, очищенні від гілок та сучків дерев хвойних та листяних порід (в основному ялина, бук) зі значними діаметрами, та як наслідок, масою, для чого такі машини не призначені;
- замість трелювання хлистами та сортиментами проводити трелювання цілими деревами – дана альтернатива відхилена у зв'язку із утворенням великої кількості пилу під час трелювання дерев з кроною, що може призвести до недопустимого забруднення робочої зони (перевищення ГДК) та надмірного пошкодження верхнього шару ґрунту;
- замість збирання порубкових решток вручну в купи проводити механізоване очищення лісосік шляхом згрібання їх бульдозером у вали – дана

альтернатива відхилена у зв'язку із утворенням великої кількості пилю під час такої операції, що може призвести до недопустимого забруднення робочої зони (перевищення ГДК) та надмірного пошкодження верхнього шару ґрунту;

- замість спалювання порубкових решток у купах після закінчення пожежонебезпечного періоду залишати їх неспаленими – дана альтернатива відхилена, оскільки залишення на зрубках великої кількості горючих матеріалів призведе до ризику поширення пожеж та підвищення пожежної небезпеки, що у кінцевому рахунку може перевищити негативні наслідки для навколишнього природного середовища, порівняно із очікуваними позитивними наслідками від залишення їх неспаленими; крім того, залишені порубкові рештки унеможливають створення лісових культур на зрубках, що може призвести до негативних наслідків для породного складу відтворених лісів (зміна порід на малоцінні чи другорядні).

– відмова від провадження планованої діяльності – дана альтернатива відхилена, оскільки у випадку не проведення рубок головного користування, підприємству доведеться звільняти працездатних кваліфікованих працівників та повністю припиняти свою діяльність, що негативно вплине на соціальну сферу району розташування лісгоспу, а враховуючи, що підприємство є одним із найбільших платників податків у районі провадження планованої діяльності, це вкрай негативно вплине також на місцеві бюджети. Враховуючи також припинення охорони лісів від лісопорушень, відсутність лісовідновлення попередніх зрубів, наслідки для лісів за такого розвитку подій були б катастрофічними (рис. Г. 7).

У випадку прийняття даної альтернативи місцеве населення буде змушене використовувати для опалення не частково відновлюваний ресурс (дрова), а вичерпні невідновлювані ресурси (вугілля, газ), що не відповідає принципу сталого розвитку, а тому є неприйнятним.

Враховуючи вище наведене, нами запропоновано перелік заходів, які спрямовані на запобігання виникненню ризиків та загроз у сфері відтворення та збереження лісів РЛП «Диканський» при можливості раціонального використання їх ресурсів. Проведення цих заходів повинно здійснюватись із дотриманням чинного

природоохоронного законодавства лісгосподарським підприємством ДЛМГ з використанням його ресурсів і можливостей.

Наводимо перелік цих заходів із описами їх змісту.

Заходи, спрямовані на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на ґрунти

Відповідно до вимог наказу Правил рубок головного користування затверджених наказом Державного комітету лісового господарства України від 23.12.2009 № 364 зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 26.01.2010 № 85/17380 ДП «Диканське досвідне лісомисливське господарство» під час провадження планованої діяльності будуть проводитись наступні заходи, пов'язані із збереженням ґрунтів:

- із метою збереження ґрунтів, їх водно-фізичних властивостей, запобігання ерозійним процесам на зрубках під час заготівлі деревини застосовуватимуться технології, машини і механізми, що забезпечують найменше пошкодження ґрунтів;

- у разі застосування канатних установок прокладання трас буде здійснюватися під кутом 10-20 градусів до основного напрямку схилу з метою запобігання появі і розвитку ерозійних процесів;

- у разі загрози виникнення ерозійних процесів місця проїзду агрегатних лісових машин укладаються порубковими рештками;

- до порубкових решток належать сучки, гілля, верхівки дерев, інші відходи, не віднесені до ліквіду з крони;

- з метою запобігання ерозії ґрунтів та іншим негативним явищам після закінчення лісозаготівель приводять лісові ділянки у стан, придатний для використання за призначенням, у разі потреби здійснюють протиерозійні заходи (влаштування фашин і плетених загорож, земляних валів, водовідводів, вирівнювання заглиблень на волоках), а також проводять очищення русел водотоків від порубкових решток, ремонтують пошкоджені під'їзні дороги;

- земляні вали і водовідводи на волоках розміщуються через 40 метрів. Із метою створення сприятливих умов для запобігання ерозії ґрунту будуть проводитись заходи з очищення місць рубок. Згідно вимог постанови Кабінету Міністрів України від 23.05.2007 № 761 «Про врегулювання питань щодо спеціального використання

лісових ресурсів» спеціальне використання лісових ресурсів буде проводитись способами, що не спричиняють ерозії ґрунту. У відповідності до вимог Закону України «Про охорону земель», ДП «Диканське досвідне лісомисливське господарство»:

- проводитиме на земельних ділянках господарську діяльність способами, які не завдаватимуть шкідливого впливу на стан земель;

- сприятиме систематичному проведенню вишукувальних, обстежувальних, розвідувальних робіт за станом земель;

- своєчасно інформувати відповідні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування щодо стану, деградації та забруднення земельних ділянок;

- забезпечуватиме додержання встановленого законодавством України режиму викорис-тання земель, що підлягають особливій охороні;

- забезпечувати використання земельних ділянок за цільовим призначенням та дотримуватися встановлених обмежень (обтяжень) на земельну ділянку;

- забезпечувати захист земель від ерозії, виснаження, забруднення, засмічення, засолення, осолонцювання, підкислення, перезволоження, підтоплення, заростання бур'янами, чагарниками і дрібноліссям;

- уживати заходів щодо запобігання негативному і екологонебезпечному впливу на земельні ділянки та ліквідації наслідків цього впливу;

- із метою своєчасного виявлення змін стану земель, їх оцінки, відвернення та ліквідації наслідків негативних процесів буде здійснюватись моніторинг ґрунтів.

Заходи спрямовані на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на об'єкти архітектурної, археологічної та культурної спадщини.

У разі виявлення на території планованої діяльності об'єктів культурної спадщини чи їх частин, у відповідності до вимог статті 23 ЗУ «Про охорону культурної спадщини» підприємством буде укладений із відповідним органом охорони культурної спадщини охоронний договір.

Якщо під час проведення будь яких земляних робіт буде виявлено знахідку археологічного або історичного характеру, у відповідності до вимог статті 36 ЗУ

«Про охорону культурної спадщини», виконавець робіт зупинить їх подальше ведення і протягом однієї доби повідомить про це відповідний орган охорони культурної спадщини, на території якого проводяться земляні роботи.

Земляні роботи будуть відновлені лише згідно з письмовим дозволом відповідного органу охорони культурної спадщини після завершення археологічних досліджень відповідної території.

При виявленні об'єктів або предметів археологічної спадщини, в межах території планованої діяльності, у відповідності до вимог статті 19 Закону України «Про охорону археологічної спадщини» буде негайно інформовано органи охорони культурної спадщини, а також буде відповідне сприяння і не перешкоджання будь-яким роботам із виявлення, обліку та вивчення археологічних об'єктів або предметів.

Заходи спрямовані на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на об'єкти рослинного світу

Відповідно до вимог наказу Правил рубок головного користування затверджених наказом Державного комітету лісового господарства України від 23.12.2009 № 364 зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 26.01.2010 № 85/17380 ДП «Диканське досвідне лісомисливське господарство» під час заготівлі деревини не буде рубати та пошкоджувати дерева і чагарники, занесені до Червоної книги України, насінників, плюсових та інших дерев, що мають виняткове значення для збереження біорізноманіття.

Комплекс лісосічних робіт, включаючи підготовку лісосік до рубки, буде проводитися способами, які виключають або обмежують негативний вплив на стан лісів та їх відтворення.

Рубки проводитимуться із застосуванням технологій, які забезпечують збереження дерев і підросту, що залишаються.

Переміщення лісозаготівельної та допоміжної техніки здійснюватиметься відповідно до технологічних карт за наміченими маршрутами і підготовленими волоками з урахуванням збереження життєздатного підросту.

Лісосіки з наявністю життєздатного підросту, який забезпечує лісовідновлення, та лісосіки, що проектується для паросткового поновлення будуть розроблятися

переважно з 1 жовтня по 1 квітня.

З метою створення сприятливих умов для відновлення лісу та забезпечення належного санітарного стану будуть проводитись заходи з очищення місць рубок.

Очищення лісосік проводитиметься з обов'язковим запобіганням пошкодженню на лісосіці дерев, які не підлягають вирубуванню, та підросту, що підлягає збереженню.

Під час проведення рубок буде забезпечується збереження життєздатного підросту господарсько цінних порід.

Після закінчення лісосічних робіт і очищення місць рубок збережений підріст буде взято на облік. Зруби, не забезпечені природним поновленням господарсько цінних порід дерев будуть своєчасно закультивовані.

Випалювання сухої рослинності або її залишків на території планованої діяльності відповідно до вимог статті 27 ЗУ «Про рослинний світ» здійснюватиметься у порядку встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища.

При веденні планованої діяльності ДЛМГ буде вживати заходів щодо захисту земель, зайнятих об'єктами рослинного світу, від висушення, ущільнення, засмічення, забруднення промисловими і побутовими відходами і стоками, хімічними речовинами та від іншого несприятливого впливу.

Заходи спрямовані на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на об'єкти тваринного світу.

Під час провадження планованої діяльності, у відповідності до вимог до ЗУ «Про тваринний світ» буде забезпечено:

– збереження умов існування видового і популяційного різноманіття тваринного світу в стані природної волі;

– збереження цілісності природних угруповань диких тварин; запобігання загибелі тварин під час здійснення лісогосподарських, лісозаготівельних та інших робіт;

– надання допомоги тваринам у разі захворювання, загрози їх загибелі під

час стихійного лиха і внаслідок надзвичайних екологічних ситуацій;

- охорону середовища існування, умов розмноження і шляхів міграції тварин;
- недоторканість ділянок, що становлять особливу цінність для збереження

тваринного світу;

– розроблення і здійснення заходів, які будуть забезпечувати збереження шляхів міграції тварин.

Заходи спрямовані на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на атмосферне повітря/

Під час провадження планованої діяльності підприємство:

– вживатиме заходи щодо зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин і зменшення впливу фізичних факторів;

– здійснюватиме контроль за обсягом і складом забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферне повітря, і рівнями фізичного впливу та вести їх постійний облік;

– забезпечить здійснення інструментально-лабораторних вимірювань параметрів викидів забруднюючих речовин стаціонарних і пересувних джерел та ефективності роботи газоочисних установок;

– не допускати експлуатацію транспортних та інших пересувних засобів та установок, у викидах та скидах яких вміст забруднюючих речовин перевищує встановлені нормативи.

Заходи спрямовані на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на здоров'я населення.

При здійсненні планованої діяльності у відповідності до вимог статті 24 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» з метою відвернення і зменшення шкідливого впливу на здоров'я населення шуму, неіонізуючих випромінювань та інших фізичних факторів будуть:

– здійснюватись відповідні організаційні, господарські, технічні, технологічні та інші заходи щодо попередження утворення та зниження шуму до рівнів, установлених санітарними нормами;

– вживатись заходи щодо недопущення впродовж доби перевищень рівнів шуму,

встановлених санітарними нормами.

Заходи спрямовані на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на водні ресурси.

Відповідно до вимог наказу Правил рубок головного користування затверджених наказом Державного комітету лісового господарства України від 23.12.2009 № 364 зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 26.01.2010 № 85/17380 ДП «Диканське досвідне лісомисливське господарство» буде заборонено прокладення трелювальних волоків на відстані ближче ніж 20 метрів від постійних водотоків, у місцях витоків річок та навколо них.

У деревостанах, що віднесені до захисних смуг лісів уздовж берегів річок, навколо озер, водоймищ та інших водних об'єктів будуть призначатись вузьколісосічні рубки.

Роботи по заготівлі деревини будуть проведені способами, що не спричиняють негативного впливу на стан водойм.

У відповідності до статті 54 Водного кодексу України лісосплав по водних об'єктах буде заборонено.

Заходи спрямовані на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного впливу шуму.

Відповідно до вимог ДБН В.1.1-31:2013 «Захист території, будинків і споруд від шуму» з метою зниження рівнів шуму джерел до допустимих величин під час планованої діяльності будуть передбачені наступні заходи:

- раціональне розміщення технологічного обладнання і робочих місць;
- застосування організаційно-технічних заходів, які передбачають застосування малошумного технологічного обладнання і малошумних технологічних процесів, оснащення машин і механізмів засобами дистанційного управління і автоматичного контролю, змінення способів обробки і транспортування матеріалів тощо.

Компенсаційні заходи.

Компенсаційними заходами, які будуть проведені ДПДЛМГ є заходи, пов'язані з відновленням лісу.

Відповідно до вимог Правил рубок головного користування затверджених

наказом Державного комітету лісового господарства України від 23.12.2009 № 364 зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 26.01.2010 за № 85/17380 спосіб відновлення лісу на лісосіці, а у разі потреби на окремій її частині буде визначено під час підготовки лісосіки до рубки з урахуванням лісорослинних умов та біологічних особливостей деревних порід. Спосіб лісовідновлення може бути також змінений під час огляду місць рубок.

Досягнення оптимальної лісистості шляхом створення в максимально короткі строки нових насаджень найбільш економічно та екологічно доцільними способами і технологіями.

Підвищення водоохоронних, ґрунтозахисних, санітарно-гігієнічних, інших корисних властивостей лісів і захисних лісових насаджень.

Поліпшення якісного складу лісів, підвищення їх продуктивності та біологічної стійкості.

Зруби підлягають залісенню протягом не більше двох років. Лісові культури, що загинули, відновлюються в наступному році. Обсяги робіт щодо відновлення лісів визначатимуться на підставі матеріалів лісовпорядкування або спеціального обстеження з урахуванням фактичних змін у лісовому фонді України та стану земель, що підлягають залісенню.

Відновлення лісів проводитимуться способами, що забезпечують створення високопродуктивних лісів з господарсько цінних деревних і чагарникових порід. У відповідності до вимог статті 23, 24 ЗУ «Про рослинний світ» ДЛМГ сприятиме відтворенню природних рослинних ресурсів шляхом:

- сприянням природному відновленню рослинного покриву;
- штучним поновленням природних рослинних ресурсів;
- запобіганням небажаним змінам природних рослинних угруповань та негативному впливу на них господарської діяльності;
- зупиненням (тимчасово) господарської діяльності з метою створення умов для відновлення деградованих природних рослинних угруповань.

Роботи, пов'язані з відтворенням природних рослинних ресурсів, здійснюються способами, що забезпечують їх відтворення в найкоротші терміни та не суперечать

чинному законодавству і не завдають шкоди здоров'ю людини та довкіллю.

У відповідності до вимог Правил відтворення лісів затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 01.03.2007 № 303 відтворення лісів буде здійснюватися з урахуванням екологічних, соціально-економічних та природно-кліматичних умов регіону з відповідним цільовим вирощуванням.

Відтворення лісів здійснюватиметься на лісотипологічній основі відповідно до потенційних лісорослинних умов.

Проектування об'єктів, на яких передбачається відтворення лісів буде проводиться на основі актів огляду місць рубок, матеріалів обстеження ділянок лісокультурного фонду з урахуванням наукових рекомендацій та передового досвіду.

Відповідно до вимог Податкового кодексу України підприємство під час провадження планованої діяльності матиме податкові зобов'язання з рентної плати: за спеціальне використання лісових ресурсів.

У разі порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища ДП «Диканське досвідне лісомисливське господарство» будуть негайно вжиті заходи щодо усунення відповідних порушень та компенсовано в установленому порядку шкоду, заподіяну довкіллю або здоров'ю і майну громадян, в повному обсязі.

Опис заходів, які розроблено для реалізації під час провадження планованої діяльності для зменшення негативного впливу на довкілля представлено в додатку Б табл. Б. 2.

Рубки формування та оздоровлення лісів

Рубки догляду за лісом

Під час проведення польових лісовпорядних робіт були виявлені насадження, які потребують проведення рубок догляду за лісівничими вимогами на час проведення таксації.

Розрахунок щорічного обсягу рубок догляду в межах категорій лісів приведений в табл. 13.

Друга лісовпорядна нарада прийняла запроєктовані обсяги.

Таблиця 13 – Запроектований щорічний обсяг рубок догляду у порівнянні з фактичним, у %

	За площею	За запасом
Освітлення	197	350
Прочищення	199	400
Проріджування	315	359
Прохідні рубки	374	577

Рубки догляду за лісом проектувалися в насадженнях за лісівничими критеріями.

Причини неповного охоплення рубками догляду: освітлення з повнотою 0,8 на площі 6,2 га. Повнотою 0,9 – 5,7 га, очищення з повнотою 0,8 на площі 5,0 га. та повнотою 0,9 – 12,3 га, не проектувались в рубку у відповідності «Протоколу першої лісовпорядної наради» (п. 20.1 та 20.2) проріджування з повнотою 0,8 на площі 4,8 га. та прохідні рубки з повнотою 0,9 на площі 42,0 га. не проектувались в рубку у відповідності «Протоколу першої лісовпорядної наради» (п. 20.2). Вихід ліквідної і ділової деревини, а також інтенсивність рубок догляду проектується на рівні досягнутого за останні два роки. Під час проведення рубок догляду в насадженнях лісовпорядкування пропонує застосувати переважно комбінований метод рубок, який поєднує принципи верхового та низового доглядів. В основу цього методу покладено розподіл дерев за їх господарськими та біологічними ознаками на три категорії: цільові, корисні та ті, що підлягають вилученню. Під час рубок догляду всіх видів вирубуються також дерева, що підлягають санітарній рубці. Інтенсивність зрідження деревостанів залежить від типу умов місцезростання, складу, віку, а також цілей лісового господарства. всі інші питання вирішуються згідно «Правил поліпшення якісного складу лісів», затверджених постановою кабінету міністрів України від 12.05.2007р. № 724. Рубки догляду проводяться з урахуванням підвищення харчових і захисних властивостей мисливських угідь. Для цього при рубках у хвойних насадженнях слід залишити листяні породи до 30% від складу, зберігати підріст, підлісок, а також дерева що мають гнізда птахів. Порубкові рештки слід збирати в кучі, розміром не більше 1,5x1,5 м. по межах ділянки і в “вікнах” в середині неї. Вони використовуються для додаткової підгодівлі копитних і зайця-русака та як укриття

для багатьох тварин. У період масового розмноження основних видів мисливської фаїни рубки догляду проводити не рекомендується, так як їх проведення підвищує фактор неспокою. В рекреаційних лісах рубки догляду не проектуються.

Санітарні рубки і очищення від захаращеності.

Лісовпорядкуванням виявлено в насадженнях 93,05 тис м³ сухостійного лісу на площі 5252,3 га (рис. Г. 8). Захаращеність виявлена на площі 27,0 га. із загальним запасом 0,29 тис м³.

Причини утворення сухостійної деревини і захаращеності: пошкодження насаджень шкідниками лісу та хворобами, природній відпад дерев, та засухи останніх років.

Для покращання санітарного стану лісового фонду лісовпорядкуванням запроектовано проведення суцільних і вибіркового санітарних рубок (табл. 7.3).

Із загальної площі суцільних санітарних рубок у насадженнях запроектовано 2,8 га (стовбурний запас 0,43 тис.м³, ліквідний запас 0,34 тис.м³, ділової деревини тис.м³).Для покращення санітарного стану лісового фонду лісовпорядкуванням запроектовано проведення суцільних і вибіркового санітарних рубок. Термін проведення запроектованих обсягів санітарних рубок встановлено: для суцільних санітарних рубок – один рік, вибіркового санітарних рубок – 5 років. На наступні роки ревізійного періоду обсяги санітарних рубок встановлюються виходячи з фактичного санітарного стану деревостанів.

Друга лісовпорядна нарада залишила без змін щорічні обсяги санітарних рубок, запроектовані лісовпорядкуванням.

Очищення від захаращеності запроектовано на площі 27,0 га із загальним запасом 0,29 тис. м³, ліквіду – тис. м³. Другою лісовпорядною нарадою прийнятий щорічний обсяг робіт 9,0 га із запасом 0,10 тис. м³, ліквіду – тис. м³.

Стан рубок на території ДЛМГ представлено в таблиці 14.

Таблиця 14 – Стан рубок на території ДП «Диканське лосвідне лісомисливське господарство»

Групи порід	Фонд рубок				Термін виконання, років	Щорічний обсяг рубок			
	площа, га	запас стовбурний, тис. куб. м		площа, га		запас, що вирубується, тис.куб.м			
		загальний	що вирубується			стовбурний	ліквідний	ділової деревини	
		ростучої деревини	сухоостою						
1. Суцільні санітарні рубки									
Захисні ліси									
Разом	2,8	0,12	0,12	0,31		2,8	0,43	0,34	-
в т.ч. за групами порід:									
М'яколістяні	2,8	0,43	0,12	0,31	1	2,8	0,43	0,34	-
2. Вибіркові санітарні рубки									
Ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення									
Разом	1681,7	560,80	19,37	12,80		336,4	6,43	5,85	0,47
в т.ч. за групами порід:									
Хвойні	71,9	27,55	0,06	0,94	5	14,4	0,20	0,17	0,03
Твердолістяні	1541,5	514,11	18,70	10,99	5	308,3	5,93	5,40	0,43
М'яколістяні	68,3	19,14	0,64	0,87	5	13,7	0,30	0,28	0,01
Рекреаційно-оздоровчі ліси									
Разом	30,1	6,63	0,14	0,31		6,0	0,09	0,08	0,01
в т.ч. за групами порід:									
Твердолістяні	28,9	6,21	0,14	0,30	5	5,8	0,09	0,08	0,01
М'яколістяні	1,2	0,42		0,01	5	0,2	-	-	-
Захисні ліси									
Разом	2080,6	588,65	18,50	18,06		416,1	7,31	6,63	0,56
в т.ч. за групами порід:									
Хвойні	271,0	104,22	0,24	2,43	5	54,2	0,53	0,44	0,08
Твердолістяні	1708,6	460,73	17,03	14,63	5	341,7	6,33	5,76	0,46
М'яколістяні	101,0	23,70	1,23	1,00	5	20,2	0,45	0,43	0,02
Усього	3792,4	1156,08	38,01	31,17		758,5	13,83	12,56	1,04
в т.ч. за групами порід:									
Хвойні	342,9	131,77	0,30	3,37		68,6	0,73	0,61	0,11
Твердолістяні	3279,0	981,05	35,87	25,92		655,8	12,35	11,24	0,90
М'яколістяні	170,5	43,26	1,84	1,88		34,1	0,75	0,71	0,03

Рубки, пов'язані з реконструкцією низькоповнотних, малоцінних і похідних деревостанів.

Рубки, пов'язані з реконструкцією низькоповнотних, малоцінних і похідних деревостанів на наступний ревізійний період не проектуються.

Інші рубки формування і оздоровлення лісів.

Обсяги інших рубок формування і оздоровлення лісів наведені в таблиці 13. З інших рубок формування і оздоровлення лісів запроєктовано розчищення кварталних просік на площі 27,4 га. Квартальних просік, які потребують розчищення, Лісовпорядкуванням запроєктовано, а другою лісовпорядною нарадою прийнято розчищення кварталних просік на площі 27,4 га з загальним запасом ростучої деревини 270 м³ – термін виконання 10 років (таблиця 15).

**Таблиця 15 – Інші рубки формування і оздоровлення лісів
(площа, га; запас, тис. м³)**

Групи порід	Запроєктовано лісовпорядкуванням			Термін виконання, років	Щорічний обсяг рубок			
	площа	запас стовбурний,			площа	запас, що вирубується,		
		ростучої деревини	сухо-стою			стовбурний	ліквідний	ділової деревини
1. Розчищення кварталних просік								
Ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення								
Разом	8,3	80			0,8	0,01	-	-
в т.ч. за групами порід:								
М'яколистяні	8,3	80		10	0,8	0,01	-	-
2. Захисні ліси								
Разом	19,1	190			1,9	0,02	-	-
в т.ч. за групами порід:								
М'яколистяні	19,1	190		10	1,9	0,02	-	-
Усього	27,4	270			2,7	0,03	-	-
в т.ч. за групами порід:								
М'яколистяні	27,4	270			2,7	0,03	-	-

Лісовідновні рубки в деревостанах, виключених із розрахунку головного користування лісом, що втрачають захисні, водоохоронні та інші корисні властивості на наступний ревізійний період не проєктуються.

Інші заходи, не пов'язані з веденням лісового господарства.

Інші заходи, не пов'язані з веденням лісового господарства на наступний ревізійний період лісовпорядкуванням не проєктуються.

Річний обсяг користування лісом з усіх видів рубок.

Річний обсяг лісокористування з усіх видів рубок наведено в таблиці 16.

Встановлений на ревізійний період щорічний обсяг користування лісом. складає 181% від визначеного минулим лісовпорядкуванням і 334% від середньої заготівлі за два останні роки (таблиця 17). Середня зміна запасу використовуватиметься на 75%.

Зменшиться на 25% питома вага рубок формування і оздоровлення лісів. Найбільший обсяг у загальній заготівлі деревини буде припадати на рубки головного користування – 45% та вибіркові санітарні рубки на – 44%.

Причини змін загального щорічного обсягу лісокористування, а також співвідношення обсягів заготівлі ліквідної деревини з окремих видів рубок : зміна вікової структури деревостанів, фактичний санітарний стан насаджень. Зміна протягом ревізійного періоду нормативної бази.

Таблиця 16 – Щорічний обсяг лісокористування з усіх видів рубок (чисельник – площа, га; знаменник – запас ліквідної деревини, тис.м³)

Види рубок	Ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення				Рекреаційно-оздоровчі ліси				Захисні ліси				Експлуатаційні ліси				Разом			
	хвойне	твердо-листяне	м'яко-листяне	разом	хвойне	твердо-листяне	м'яко-листяне	разом	хвойне	твердо-листяне	м'яко-листяне	разом	хвойне	твердо-листяне	м'яко-листяне	разом	хвойне	твердо-листяне	м'яко-листяне	разом
1. Рубки головного користування									<u>5,5</u> 1,98	<u>32,4</u> 6,65	<u>14,7</u> 3,97	<u>52,6</u> 12,60					<u>5,5</u> 1,98	<u>32,4</u> 6,65	<u>14,7</u> 3,97	<u>52,6</u> 12,60
2. Рубки формування і оздоровлення лісів:																				
2.1. Рубки догляду	<u>9,6</u> 0,12	<u>25,3</u> 0,92	<u>0,3</u> 0,01	<u>35,2</u> 1,05					<u>40,0</u> 0,65	<u>44,2</u> 0,93	<u>8,0</u> 0,12	<u>92,2</u> 1,70					<u>49,6</u> 0,77	<u>69,5</u> 1,85	<u>8,3</u> 0,13	<u>127,4</u> 2,75
2.2. Суцільні санітарні рубки											<u>2,8</u> 0,34	<u>2,8</u> 0,34							<u>2,8</u> 0,34	<u>2,8</u> 0,34
2.3. Вибіркові санітарні рубки	<u>14,4</u> 0,17	<u>308,3</u> 5,40	<u>13,7</u> 0,28	<u>336,4</u> 5,85		<u>5,8</u> 0,08	<u>0,2</u> -	<u>6,0</u> 0,08	<u>54,2</u> 0,44	<u>341,7</u> 5,76	<u>20,2</u> 0,43	<u>416,1</u> 6,63					<u>68,6</u> 0,61	<u>655,8</u> 11,24	<u>34,1</u> 0,71	<u>758,5</u> 12,56
2.4. Рубки, пов'язані з реконструкцією насаджень																				
2.5. Лісовідновні рубки																				
2.6. Інші рубки з формування і оздоровлення лісів			<u>0,8</u> -	<u>0,8</u> -							<u>1,9</u> -	<u>1,9</u> -							<u>2,7</u> -	<u>2,7</u> -
3. Інші заходи, не пов'язані з веденням лісового господарства																				
Разом з усіх видів рубок:	<u>24,0</u> 0,29	<u>333,6</u> 6,32	<u>14,8</u> 0,29	<u>372,4</u> 6,90		<u>5,8</u> 0,08	<u>0,2</u> -	<u>6,0</u> 0,08	<u>99,7</u> 3,07	<u>418,3</u> 13,34	<u>47,6</u> 4,86	<u>565,6</u> 21,27					<u>123,7</u> 3,36	<u>757,7</u> 19,74	<u>62,6</u> 5,15	<u>944,0</u> 28,25

Крім того, очищення від захаращеності запроектовано на площі 27,0 га, з вирубкою 0,29 тис.м³ загального запасу деревини, щорічні обсяги становитимуть 9,0 га, з вирубкою 0,10 тис. м³ загального запасу.

Таблиця 17 – Порівняльна характеристика запроектованого щорічного обсягу лісокористування (чисельник – стовбурний запас, знаменник – ліквідний запас, тис. м³)

Показники	Рубки головного користування	Рубки формування і оздоровлення лісів			Інші заходи, не пов'язані з веденням лісового господарства	Разом
		разом	в тому числі:			
			рубки догляду	санітарні рубки		
1. Запроектований лісовпорядкуванням обсяг лісокористування	<u>14,15</u>	<u>17,70</u>	<u>3,41</u>	<u>14,26</u>	-	<u>31,85</u>
	12,60	15,65	2,75	12,90		28,25
2. Обсяг лісокористування, прийнятий 2-ою лісовпорядною нарадою	<u>14,15</u>	<u>17,70</u>	<u>3,41</u>	<u>14,26</u>	-	<u>31,85</u>
	12,60	15,65	2,75	12,90		28,25
3. Обсяг лісокористування, запроектований попереднім лісовпорядкуванням	<u>3,53</u>	<u>16,1</u>	<u>1,80</u>	<u>10,08</u>	-	<u>15,54</u>
	3,13	12,44	1,49	7,47		15,57
4. Фактична заготівля за 2016 рік	<u>2,21</u>	<u>10,08</u>	<u>0,34</u>	<u>9,63</u>	-	<u>12,29</u>
	2,01	8,97	0,28	8,59		10,98
за 2017 рік	<u>2,61</u>	<u>4,18</u>	<u>0,37</u>	<u>3,03</u>	-	<u>6,79</u>
	2,39	3,77	0,32	2,73		6,16
5. Загальна середня зміна запасу						37,48
6. Щорічна заготівля деревини з 1 га лісових ділянок в м ³ :						
а) фактична	0,2	0,7	-	0,6	-	0,9
б) запроектована	1,3	1,6	0,3	1,3	-	2,9
7. Питома вага видів рубок у відсотках						
а) фактична	20	80	10	48	-	100
б) запроектована	45	55	10	45	-	100

Відтворення лісів проектується здійснювати шляхом лісовідновлення на не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянках (загиблі насадження), на зрубках ревізійного періоду, а також шляхом лісорозведення на не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянках (галявини).

Лісовідновлення.

Із загальної площі не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок і лісосік ревізійного періоду (479,4 га) потребують створення лісових культур 135,5 га. Решта площі залишається під біогалявинами та ремізами, і лісовідновлення не потребують.

Із усієї площі лісових ділянок, що потребують лісовідновлення, природне поновлення можливе на площі 13,0 га. На всій іншій площі створення високопродуктивних лісів із господарсько-цінних порід можливе тільки штучним шляхом. Проектуючи різні способи лісовідновлення, лісовпорядкування приймало до уваги напрямок і успішність ходу природного поновлення в різних типах лісу і різних категоріях лісових ділянок.

Більш детальні відомості про фонд лісовідновлення і лісорозведення наведені в таблицях 18-20.

Термін відновлювального періоду для ділянок, призначених для природного поновлення, прийнятий в середньому 4 роки.

Сприяння природному поновленню на наступний ревізійний період не проектується.

Терміни змикання лісових культур і переведення їх у вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки, в залежності від групи типів лісу і цільової породи, прийняті наступні: для сосни звичайної і дуба звичайного – 6 років.

Лісовідновлення на не вкритих лісовою рослинністю землях проектується на протязі 2 років, на зрубках ревізійного періоду – на наступний рік після рубки, лісорозведення протягом 10 років.

Таблиця 18 – Розподіл не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок (фонд лісовідновлення) і лісосік ревізійного періоду за видами відтворення (площа, га)

Показники	Лісові ділянки не вкриті лісовою рослинністю				Зруби ревізійного періоду		Разом
	рідко-лісся	згарища, загиблі насадження	зру-би	разом	головного користування	інших суцільних рубок	
1. Усього лісових ділянок	-	2,2	15,4	17,6	459,0	2,8	461,8
в тому числі:							
1.1. Лісові ділянки, на яких забезпечується природне поновлення лісу	-	2,2	7,1	9,3	120,0	0,6	120,6
із них:							
–хвойними породами	-	-	-	-	-	-	-
–твердолистяними породами	-	-	1,0	1,0	0,3	-	0,3
1.2. Може бути забезпечено лісовідновлення шляхом сприяння природному поновленню	-	-	-	-	-	-	-
із них:							
–шляхом збереження підросту	-	-	-	-	-	-	-
1.3. Може бути забезпечено лісовідновлення тільки штучним шляхом – усього	-	-	8,3	8,3	339,0	2,2	341,2

Таблиця 19 – Запроектовані обсяги лісовідновних заходів на не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянках і лісосіках ревізійного періоду (площа, га; чисельник – запроектована лісовпорядкуванням; знаменник – прийнято 2-ою л/в нарадою при розходженні)

Породи, запроектовані для відновлення	Категорії лісових ділянок			Разом
	не вкриті лісовою рослинністю (рідколісся, зруби, згарища, загиблі нас.)	лісосіки ревізійного періоду		
		головного користування	інших рубок	
1. Лісові культури				
Сосна	-	48,9	-	48,9
Дуб звичайний	8,3	290,1	-	298,4
Разом:	8,3	339,0	-	347,3
2. Природне поновлення				
Дуб звичайний	1,0	-	-	1,0
Ясен звичайний	-	0,3	-	0,3
Осика	2,2	25,6	0,6	28,4
Вільха чорна	2,5	86,3	-	88,8
Верба біла	-	5,3	-	5,3
Тополя біла	2,5	1,5	-	4,0
Тополя канадська	0,4	0,4	-	0,8
Тополя чорна	-	0,6	-	0,6
Разом:	8,6	120,0	0,6	129,2
Усього по лісгоспу:				
Сосна звичайна	-	48,9	-	48,9
Дуб звичайний	9,3	290,1	-	299,4
Ясен звичайний	-	0,3	-	0,3
Осика	2,2	25,6	0,6	28,4
Вільха чорна	2,5	86,3	-	88,8
Верба біла	-	5,3	-	5,3
Тополя біла	2,5	1,5	-	4,0
Тополя канадська	0,4	0,4	-	0,8
Тополя чорна	-	0,6	-	0,6
Разом:	16,9	459,0	0,6	476,5

Лісорозведення. До фонду лісорозведення лісовпорядкуванням віднесено 130,9 га не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок (галявини, пустирі, рекультивовані землі), з них створення лісових культур запроектовано на площі 127,2 га. Технологічні схеми створення лісових культур на фонді лісорозведення наведені в додатках до таксаційних описів.

Термін заліснення встановлюється 10 років.

Таблиця 20 – Фонд та проектний обсяг лісорозведення, га

Показники	Усього	Категорії лісових ділянок фонду лісорозведення			
		галя- вини, пусти- рі	піски	яри, круті схили, кар'єри, шахтні відвали	інші лісові ділянки
1. Виявлений фонд (запроектовано лісовпорядкуванням)	130,9	130,9			
2. Прийнято 2-ою л/в нарадою	130,9	130,9			
з прийнятих 2-ою л/в нарадою в тому числі за породами:	130,9	130,9			
1. Лісові культури					
Сосна звичайна	26,4	26,4			
Дуб звичайний	87,9	87,9			
Акація біла	7,4	7,4			
Береза повисла	1,7	1,7			
Тополя чорна	3,8	3,8			
Разом:	127,2	127,2			
2. Природне поновлення					
Сосна звичайна	1,3	1,3			
Вільха чорна	1,7	1,7			
Тополя біла	0,7	0,7			
Разом:	3,7	3,7			
Усього:					
Сосна звичайна	27,7	27,7			
Дуб звичайний	87,9	87,9			
Акація біла	7,4	7,4			
Береза повисла	1,7	1,7			
Вільха чорна	1,7	1,7			
Тополя чорна	3,8	3,8			
Тополя біла	0,7	0,7			
Разом:	130,9	130,9			

Лісозахист. Санітарний стан лісів в даний час слід вважати задовільним. Це підтверджується тим, що загальний запас сухостійного і пошкодженого лісу зменшився в порівнянні з даними попереднього лісовпорядкування, наявністю осередків шкідників і хвороб лісу на 3225,3 тис. га. Запроектовані щорічні обсяги заходів із лісозахисту наведені в таблиці 21.

Запобігання виникненню осередків шкідників і хвороб лісу та їх ефективна ліквідація в разі виникнення, можливі лише при поєднанні винищувальних та лісогосподарських заходів. Фізико-механічні винищувальні заходи боротьби зазвичай трудомісткі. Ці роботи доцільно проводити на невеликих площах в

невисоких насадженнях і при низькій щільності заселення шкідниками. Для ліквідації осередків із високою заселеністю, використовуються наземні спеціалізовані установки Гард чи авіація. В якості діючої речовини доцільно застосовувати бактеріальні та вірусні препарати, які не мають контактної дії і ефективні при поїданні гусінню. Загибель шкідників внаслідок дії цих препаратів спостерігається тривалий час.

Штучні гнізда для птахів, у першу чергу, потрібно розміщувати в місцях можливої появи шкідників, також на лісонасінних ділянках, поскільки цей метод носить переважно профілактичний характер. Із хижих комах найбільш ефективним є використання ентомофагів та рудих лісових мурах. Для цього необхідно створювати умови для розвитку ентомофагів, зокрема проводити підсів багаторічних нектароносних трав на біогалявинах для додаткового живлення корисних комах, обгороджувати та розселяти мурашники. В випадках масового розмноження зеленої дубової листовійки, коли існує загроза сильно об'їдання крон, боротьбу з шкідниками слід вести з використанням патогенних бактерій.

Нагляд за появою шкідників і хвороб лісу ведеться лісовою охороною на протязі вегетаційного періоду. Важливим є своєчасне виявлення перших ознак появи шкідників, адже боротьба з ними на ранніх стадіях більш ефективна і потребує менших затрат.

Із метою запобігання розвитку осередків шкідників і хвороб лісу, треба під час ведення лісового господарства виконувати вимоги чинних «Санітарних правил в лісах України».

Таблиця 21 – Щорічні обсяги запроєктованих заходів із лісозахисту

Найменування заходів	Одиниця вимірювання	Запроєктовано лісовпорядкуванням	Прийнято 2-ю л/в нарадою	Примітка
1. Лісопатологічне обстеження	тис.га	3,0	3,0	щорічно
2. Ґрунтові розкопки	ям	20	20	щорічно
3. Обприскування розсадників	га	1,1	1,1	щорічно
4. Біологічні заходи боротьби:				
- виготовлення штучних гнізд	шт.	50	50	щорічно
- ремонт штучних гнізд	шт.	50	50	щорічно
5. Організаційно-господарські заходи:				
- нагляд за появою осередків шкідників і хвороб	тис.га	10,0	10,0	щорічно
- організація пунктів захисту лісу	шт.	3	3	ревізійний період
- пропаганда захисту лісу	тис. грн	5,0	5,0	щорічно

Очікувана ефективність запроєктованих лісгосподарських заходів.

Виконання запроєктованих лісовпорядкуванням заходів в значній мірі буде сприяти підвищенню продуктивності лісів, покращенню санітарного стану деревостанів, посиленню захисних, кліматорегулюючих функцій лісу.

У цілому, на кінець нинішнього ревізійного періоду (до початку наступного ревізійного періоду) очікуються позитивні зміни в загальній структурі лісового фонду. Так, питома вага, вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок збільшиться на 0,5%, площа штучних насаджень зросте на 12,9%, площа лісових ділянок, не вкритих лісовою рослинністю зменшиться на 6,3%. Середній запас насаджень на 1 га підвищиться на 6,6%, (стиглих насаджень – на 2,8%), середня зміна запасу на 1 га лісових ділянок зросте на 2,9%.

У результаті виконання запроєктованих заходів очікується збільшення площі найбільш цінних насаджень: сосни звичайної – на 15%. Відомості про зміни основних кількісних і якісних показників лісового фонду і продуктивності лісів наведені в таблицях Б. 3, Б. 4, Б. 5.

Охорона лісу.

Охорону і захист лісу здійснює лісова охорона. Основними її завданнями є здійснення контролю за всіма лісокористувачами і власниками лісів, за дотриманням лісового законодавства, забезпечення охорони лісів від пожеж, незаконних рубок, шкідників і хвороб лісу, запобіганням правопорушенням та контроль за використанням лісових ресурсів. Регулювання діяльності лісової охорони здійснюється згідно Положенням про державну лісову охорону (2009).

Для покращення охорони лісів від пожеж та інших лісопорушень, а також з метою більш якісного виконання запроектованих обсягів лісогосподарських і лісокультурних робіт, кількість майстерських діляниць проектується залишити на рівні чотирьох, а кількість майстерських обходів зменшити з 15 до 14. Проекти поділу території агролісгоспу на майстерські діляниці і майстерські обходи приводяться в таблиці 22.

Пропозиції з поліпшення роботи учнівських лісництв: складання плану роботи лісництва, закріплення відповідної особи за роботою лісництва.

Таблиця 22 – Проект поділу території на майстерські діляниці та майстерські обходи

Найменування лісництв	Загальна площа, га	Діляниці			Обходи		
		існує		проектується	існує		проектується
		кількість	кількість	середня площа, га	кількість	кількість	середня площа, га
Опішнянське лісництво	5424,4	2	2	2712,2	8	7	774,9
Диканське лісництво	5934,3	2	2	2967,2	7	7	847,8
Разом:	11358,7	4	4	2839,7	15	14	811,3

Додаткові обмеження планової діяльності, які прийняті для підвищення рівня безпеки та зменшення ризиків до виникнення надзвичайних ситуацій: – під час розробки дотримуватись «Правил охорони праці для працівників лісового господарства та лісової промисловості» затверджених наказом ДКЛГУ від 13.07.2005 № 119 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 22.09.2005 № 1084/11364), щодо безпечного перебування працівників на лісосіках, наявності засобів індивідуального захисту, справних машин та механізмів, наявності будиночків для

обігріву тощо;

– дотримання санітарних правил в лісах України, затверджених Постановою КМ України від 26.10.2016 року № 756, щодо збереження біорізноманіття, розробки в першу чергу пошкоджених та всихаючих насаджень;

– під час розробки лісосік дотримуватись вимог «Правил пожежної безпеки в лісах України» затверджених наказом ДКЛГУ від 27.12.2004 № 278 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 24.03.2005 № 328/10608), щодо місць спалювання порубочних решток, влаштування мінералізованих смуг тощо.

Таким чином, окремі види рубок, зокрема санітарні, не тільки є лісовпорядкувальним заходом ДЛМГ, але й доцільним для заповідних лісів в кризових екологічних ситуаціях або під час упередження потенційних екологічних ризиків і загроз як приклад екологічно обгрунтованого менеджменту в умовах реалізації концепції неабсолютного заповідання, оскільки принцип абсолютного заповідання в лісових масивах на обмежених площах, в умовах змін клімату та у випадках навіть часткового антропогенного впливу може навпаки призводити до деградації лісів, та збіднення їх біорізноманя.

Висновки до шостого розділу:

За результатами аналізу наявних, опрацьованих нами, матеріалів, що стосуються ДЛМГ встановлено, що планована діяльність цього підприємства буде здійснюватись у межах відведених ділянок, призначених до проведення рубок головного користування згідно матеріалів лісовпорядкування. В зв'язку з тим, що відведені лісові ділянки розташовані на території ДЛМГ, є необхідність дотримання термінів примикання лісосік, наявності природного поновлення виправданих альтернатив географічного характеру немає. Альтернативи технологічного характеру відсутні в зв'язку з тим, що матеріалами лісовпорядкування, під час заготівлі деревини в межах виділеного ліміту лісосічного фонду, запроєктовані тільки поступові та суцільні рубки головного користування.

Нами запропоновано перелік заходів, які спрямовані на запобігання виникненню ризиків та загроз у сфері відтворення та збереження лісів РЛП «Диканський» при

можливості раціонального використання їх ресурсів. Проведення цих заходів повинно здійснюватись із дотриманням чинного природоохоронного законодавства лісгосподарським підприємством ДЛМГ з використанням його ресурсів і можливостей. До них належать: заходи, спрямовані на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на ґрунти; заходи спрямовані на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на об'єкти архітектурної, археологічної та культурної спадщини; заходи спрямовані на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на об'єкти тваринного світу; заходи спрямовані на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на атмосферне повітря; заходи спрямовані на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на здоров'я населення; заходи спрямовані на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на водні ресурси; заходи спрямовані на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного впливу шуму; компенсаційні заходи; рубки формування та оздоровлення лісів; санітарні рубки і очищення від захаращеності; рубки, пов'язані з реконструкцією низькоповнотних, малоцінних і похідних деревостанів; інші рубки формування і оздоровлення лісів; інші заходи, не пов'язані з веденням лісового господарства; річний обсяг користування лісом з усіх видів рубок; відтворення лісів; лісовідновлення; лісорозведення; лісозахист.

Виконання запроектованих лісовпорядкуванням заходів в значній мірі буде сприяти підвищенню продуктивності лісів, покращенню санітарного стану деревостанів, посиленню захисних, кліматорегулюючих функцій лісу.

Запропонований підхід підсилює в науковому відношенні ідею неабсолютного заповідання як концепції ефективного збереження й відновлення біорізноманіття, в тому числі й лісових ресурсів.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

1. Сфера управління лісами в Україні характеризується рядом системних проблем, що роблять її вкрай неефективною, що може призводити до деградації лісів. Суперечливі та недосконалі правила проведення лісотехнічних заходів, у тому числі й рубок, сприяють поступовому знищенню цінних в екологічному та природоохоронному відношенні лісів шляхом їх рубки та перетворення на бідні монокультури. Водночас лісовпорядквальні заходи, зокрема рубки, є важливими заходами догляду за лісами в умовах зміни клімату та антропогенної діяльності в контексті їх збереження та відновлення. Саме на це, в контексті моніторингу лісів, спрямована процедура оцінки впливу на довкілля (ОВД), що регламентується Законом України «Про оцінку впливу на довкілля» та проводиться за відповідними методиками.

2. Встановлено, що свої особливості має процедура ОВД на території об'єктів природно-заповідного фонду, які залежать від їх категорії. Для об'єктів поліфункціонального призначення, якими є регіональні ландшафтні парки – від особливостей режиму їх функціональних зон. Для РЛП «Диканський», який створений у 1994 році й функціонує на площі 11945,0 га території Полтавського (колишнього Диканського району) Полтавської області, згідно проєктувальних матеріалів, виділено таких чотири (заказну, нестационарної (регульованої) рекреації, стационарної рекреації, господарську). Які відрізняються за особливостями заповідного режиму, в тому числі й обмеженнями щодо проведення лісотехнічних заходів у вигляді рубок. Оскільки парк виділяється високими показниками біорізноманіття, й ліси є його основним природним ресурсом, осередком збереження генофонду видів рослинного й тваринного світу, мікобіоти, то традиційно такі заходи повинні бути науково обґрунтованими й доцільними.

3. З'ясовано, що лісова рослинність займає близько 20% території РЛП і представлена в основному Диканською та Опішнянською лісовою дачею, що займають правий корінний берег р. Ворскли. В складі лісів переважають типові для

Лівобережного Лісостепу липово-дубові (на схилах ярів) та липово-кленово-дубові (на більш виположених ділянках) ліси із деревостанами складної будови.

4. Зважаючи що в структурі земель РЛП «Диканський» представлені ліси, що мають не тільки екологічне й природоохоронне, а й господарське значення, одним із землекористувачів на його території є лісогосподарське підприємство – Державне підприємство «Диканське досвідне лісомисливське господарство» (ДЛМГ), створено в 2002 році, яке розташоване в східній частині Полтавської області в межах структурних підрозділів (лісництв) – Диканського та Опішнянського. Площа лісового фонду ДЛМГ складає 11358,7 га, з яких 10013,8 га – вкрита лісовою рослинністю. Середній приріст на 1 га лісовкритих площ становить 3,743 м³ в рік. Загальний запас деревостанів – 2732,41 тис.м³, у тому числі 594,09 тис.м³ – стиглі й перестійні деревостани. Із метою ведення лісового господарства на засадах сталого розвитку для лісів, що перебувають у віданні господарства проведена їх сертифікація з виділенням таких категорій: ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення; рекреаційно-оздоровчі ліси; захисні ліси.

5. Ураховуючи напрями і показники діяльності ДЛМГ щодо лісових ресурсів на території РЛП «Диканський» нами проведено оцінку видів та кількості очікуваних викидів щодо забруднення атмосферного повітря, зміни клімату, відходів, світлового забруднення, шумового навантаження, вібраційного впливу, забруднення води, впливу на біорізноманіття, ґрунти та надра. Встановлено, що при заявленій діяльності ДЛМГ ці впливи є незначними, мінімізованими, а за деякими позиціями – відсутні. Однак, рекомендуємо здійснювати плановану діяльність підприємства в межах відведених ділянок згідно матеріалів лісовпорядкування та з дотриманням термінів примикання лісосік при наявності природного поновлення.

6. Запропоновано перелік заходів, які спрямовані на запобігання виникненню ризиків та загроз у сфері відтворення та збереження лісів РЛП «Диканський» при можливості раціонального використання їх ресурсів. До них належать: заходи, спрямовані на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на ґрунти; заходи спрямовані на запобігання, відвернення,

уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на об'єкти архітектурної, археологічної та культурної спадщини; заходи спрямовані на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на об'єкти тваринного світу; заходи спрямовані на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на атмосферне повітря; заходи спрямовані на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на здоров'я населення; заходи спрямовані на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного впливу шуму; компенсаційні заходи; рубки формування та оздоровлення лісів; санітарні рубки і очищення від захаращеності; рубки, пов'язані з реконструкцією низькоповноцінних, малоцінних і похідних деревостанів; інші рубки формування і оздоровлення лісів; інші заходи, не пов'язані з веденням лісового господарства; річний обсяг користування лісом з усіх видів рубок; відтворення лісів; лісовідновлення; лісорозведення; лісозахист. Проведення цих заходів повинно здійснюватись із дотриманням чинного природоохоронного законодавства лісогосподарським підприємством ДЛМГ з використанням його ресурсів і можливостей.

7. Виконання запроєктованих лісовпорядкуванням заходів буде сприяти підвищенню продуктивності лісів, покращенню санітарного стану деревостанів, посиленню захисних, кліматорегулюючих функцій лісу. Запропонований підхід підсилює в науковому відношенні ідею неабсолютного заповідання як концепції ефективного збереження й відновлення біорізноманіття, в тому числі й лісових ресурсів.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Агроєкологічний атлас Полтавщини. Серія «Екологічна бібліотека Полтавщини». Випуск 7. Полтава : Оріяна, 2009. 70 с.
2. Байрак О. М. Екомережа як форма інтеграції природоохоронної, наукової та освітньо-виховної діяльності // Шляхи інтеграції природоохоронної та освітньо-виховної діяльності : М-ли наук.-практ. сем. Полтава : Верстка, 2004. С. 5–10.
3. Байрак О. М. Лишайники природно-заповідних територій Лівобережного Лісостепу України // Укр. ботан. журн. 1993. Т. 50, № 1. С. 167–170.
4. Байрак О. М., Стецюк Н. О. Атлас рідкісних і зникаючих рослин Полтавщини. Полтава : Верстка, 2005. 241 с.
5. Байрак О. М., Стецюк Н. О. Використання природно-заповідних територій для проведення природничих практик // Ефективність природничих практик у системі вищої освіти : М-ли Всеукр.наук.-практ. конф. Херсон, 2002. С. 7–12.
6. Барановський В. А. Україна. Еколого-географічний атлас. Атлас : [Монографія]. К. : Варта, 2006. 220 с.
7. Беседіна І. С. Конспек видового складу агарикоїдних базидіоміцетів Придніпровської низовини (в межах Лівобережного Лісостепу України). Полтава : Полтавський держ. пед. інст., 1998. 41 с. (Укр.-Деп в ДНТБ України).
8. Белосельская Г. А. Южная Лесостепная область Полтавской равнины. В кн.: Физико-географическое районирование Украинской ССР. К., 1968. С. 330–339.
9. Бондарчук В. Г. Геоморфологія України. К. : Вид-во АН УРСР, 1959. 832 с.
10. Булава Л. М. Географія Полтавської області : [Підручник для учнів 8-9 класу]. Полтава : ПОШОПП, 1999. 56 с.
11. Булава Л. М. Географія своєї області. Полтавщина: Додаток до географічного атласу «Моя мала Батьківщина»). Полтава : Оріяна, 2004. 28 с.
12. Булава Л. М. Фізико-географічне районування: Карта. Полтавська область : Географічний атлас. К. : Мапа, 2004. С. 10.

13. Бучинский И. Е. Климат Украины в прошлом, настоящем и будущем. К. : Сельхозиздат, 1961. 309 с.
14. Водний кодекс України від 6 червня 1995 року.
15. Гапон С. В. Конспект бриофлоры Левобережной Лесостепи Украины // Деп. в ГНТБ Украины. 0401.98, №2. Ук.98.
16. Гапон С. В. Мохоподібні епіфітних обростань Парасоцького лісу // Укр. ботан. журн. 1989. Т. 46, № 5. С. 55–58.
17. Гринь Ф. О. Реліктові елементи у флорі Диканських лісів // Ботан. журн. АН УРСР. 1946. 6, № 2. С. 39–50.
18. Генсірук С. А., Кучерявий В. О., Гайдарова Л. Й., Бондаренко В. Д. Зелені скарби України. К. : Урожай, 1991. С. 167–173.
19. Геоботанічне районування Української РСР. К. : Наукова думка, 1977.
20. Голік Ю. С., Ілляш О. Е. Агроєкологічний атлас Полтавщини. Екологічна бібліотека Полтавщини. Випуск 7. Полтава, 2009. 70 с.
21. ДК 005-96. Державний класифікатор відходів. – Київ: Держстандарт України, 1996.
22. Европейский Красный список животных и растений, находящихся под угрозой исчезновения во всемирном масштабе. Нью-Йорк: ООН, 1992. 167 с.
23. Екологічний атлас Полтавщини ; [за ред. Ю. С. Голіка, В. А. Барановського, О. Е. Ілляш]. Серія «Екологічна бібліотека Полтавщини». Полтава : Полтавський літератор, 2007. 128 с.
24. Еталони природи Полтавщини / Колектив авторів: О. М. Байрак, М. І. Проскурня, Н. О. Стецюк та ін. Полтава : Верстка, 2003. 212 с.
25. Закон України «Про охорону атмосферного повітря» // Відомості Верховної Ради України. 1992.
26. Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» // Відомості Верховної Ради України. 2011. №26.

27. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» // Відомості Верховної ради України. 2017, №29.
28. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» // Відомості ВРУ, 1992. №34. С. 1130–1167.
29. Закон України «Про екологічну мережу України» від 24 червня 2004 року за №1864.
30. Закон України «Про мисливське господарство та полювання» від 22 лютого 2000.
31. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 26 червня 1991 року за №1268-ХІІ.
32. Закон України «Про охорону праці» від 10 жовтня 1992 року за №2695-ХІІ.
33. Закон України «Про приєднання до Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення» від 14.05.1999.
34. Закон України «Про приєднання України до Конвенції 1979 року про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі» від 29 жовтня 1996 року, №436/96-ВР.
35. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» від 16 червня 1992.
36. Закон «Про ратифікацію Конвенції про захист біологічного різноманіття» від 29 листопада 1994 року, №257/94 – ВР.
37. Закон «Про ратифікацію Рамкової Конвенції про зміни клімату» від 29 жовтня 1996 року, №435/96 – ВР.
38. Закон України «Про рослинний світ» від 9 квітня 1999 року за №591-ХІV.
39. Закон України «Про тваринний світ» від 13 грудня 2001 року за №2894-ІІІ. року №1478-ІІІ; року за №456- ХІІ.
40. Закон України «Про Червону книгу України» від 7 лютого 2002 року №3055-ІІІ.
41. Збірник методик розрахунку вмісту забруднюючих речовин у викидах

- неорганізованих джерел в атмосферу». Донецьк, 1998.
42. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року.
43. Зелёная книга Украинской ССР: Редкие, исчезающие и типичные, нуждающиеся в охране растительные сообщества / Под общ. ред. Шеляга-Сосонко Ю.Р. К. : Наукова думка, 1987. 216 с.
44. Івашин Д. С., Буйдін В. В., Орлова Л. Д. та ін. Поширення та східна межа ареалу *Carpinus betulus* L. у Лівобережному Лісостепу України // Укр. ботан. журн. 1988. Т. 45, № 2. С. 28–31.
45. Інформаційний щорічник щодо активізації небезпечних екзогенних геологічних процесів на території України за даними моніторингу ЕГП. К. : МОНПСУ. 2007. Вип. 4. 22 с.
46. Конвенція про біологічне різноманіття.
47. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля від 06.07.1999 р. № 832-12, ратифікована Законом N 832-XIV від 06.07.99.
48. Конвенція про міжнародні торгівлю видами флори і фауни, що перебувають під загрозою зникнення.
49. Конвенція «Про водно-болотні угіддя та середовища існування водоплавних птахів».
50. Лісовий кодекс України від 08 грудня 2006 року. Режим посилання: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text>
51. Маринич О.М., Пархоменко Г.О., Петренко О.М., Тищенко П.Г. Удосконалена схема фізико-географічного районування України помірного кліматичного поясу // Укр. геогр. журн. 2003. №1. С. 16.
52. Мащенко О.М. Класифікація вододільних ландшафтів Полтавщини // Актуальні проблеми викладання географії рідного краю : М-ли наук.-практ. конф. Полтава. 1994. С. 23–26.

- 53.Метдичні рекомендації з розробки звіту з оцінки впливу на довкілля в галузі лісового господарства // Міністерство захисту довкілля і природних ресурсів України. – <https://mepr.gov.ua/news/36108.htm/>
- 54.Методики розрахунку викидів забруднюючих речовин пересувними джерелами. УкрНТЕК. Донецьк, 1999.
- 55.Методичні рекомендації МР 2.2.12-142-2007. Оцінка ризику для здоров'я населення від забруднення атмосферного повітря. Наказ МОЗ України № 184 від 13.04.07.
- 56.Наказ Державного агентства лісових ресурсів України від 21 січня 2013 року за №9 «Методичні вказівки з відведення і таксації лісосік, видачі лісорубних квитків та огляду місць заготівлі деревини в лісах Державного агентства лісових ресурсів України».
- 57.Наказ Міністерства лісового господарства України від 8 червня 1997 року за №62 «Про затвердження Інструкції з проектування, технічного приймання, обліку та оцінки якості лісокультурних об'єктів».
- 58.Наказ Державного комітету лісового господарства України від 23 грудня 2009 за №364 «Про затвердження Правил рубок головного користування».
- 59.Наказ Державного комітету лісового господарства України від 27 грудня 2004 за №278 «Про затвердження Правил пожежної безпеки в лісах України».
- 60.Наказ Держнаглядохоронпраці від 25 квітня 2005 року за № 65 «Норми безоплатної видачі спеціального одягу, спеціального взуття та інших засобів індивідуального захисту».
- 61.Наказ Держнаглядохоронпраці від 13 липня 2005 року за № 119 «Правила охорони праці для працівників лісового господарства та лісової промисловості».
- 62.Національний атлас України. НАН України. К. : КДНВП Картографія, 2004. 440 с.
- 63.Недоруб О. Ю. Синузії лісових ефемероїдів проектованого Диканського регіонального ландшафтного парку // Укр.бот. журн. 1996. 53. №3. С. 277–280.

64. Недоруб О. Ю. Рослинність Диканського лісового масиву // Укр. бот. журн. 1996. 55. №3. С. 207–211.
65. Організація території, охорона та рекреаційне використання природних комплексів та об'єктів регіонального ландшафтного парку «Диканський» Полтавської області (Пояснювальна записка). Київ, 1996.
66. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 року.
67. Полтавська область: Географічний атлас: Моя мала Батьківщина / М-во освіти і науки України, Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – / [голова ред. кол. Л.М. Булава ; відп. ред. Т. В. Погурельська]. К. : ТОВ «Видавництво «Мапа», 2004. 20 с.
68. Полтавська область: Географічний нарис «Моя мала Батьківщина» ; [гол. ред. Л.М. Булава ; відп. ред. Т.В. Поругельська]. К. : ТОВ «Видавництво «Мапа», 2004. 20 с.
69. Полтавська область: природа, населення, господарство. Географічний та історико-економічний нарис / М.А. Аліман, В.В. Андрієнко, Л.М. Булава : [за ред. К.О. Маца. 2-ге вид., доп. і перероб.]. Полтава : Полтавський літератор, 1998. 336 с.
70. Порядок проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля, затверджений постановою Кабміну від 13.12.2017 р. № 989.
71. Постанова Кабінету Міністрів України від 8 лютого 1996 року за №185 «Про затвердження Правил заготівлі живиці в лісах України».
72. Постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 2007 року за №303 «Про затвердження Правил відтворення лісів».
73. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 квітня 1996 року за №449 «Про затвердження Порядку заготівлі другорядних лісових матеріалів і здійснення побічних лісових користувань в лісах України».
74. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 травня 1997 року за №439 «Про концепцію збереження біологічного різноманіття України».

- 75.Постанова Кабінету Міністрів України від 16 травня 2007 року за №733 «Про затвердження Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок».
- 76.Постанова Кабінету Міністрів України від 27 липня 1995 року за №555 «Про затвердження Санітарних Правил в лісах України» в редакції ПКМ України від 26.10.2016 року.
- 77.Постанова Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2009 року за 976 «Про затвердження Положення про державну лісову охорону».
- 78.Природно-заповідний фонд Полтавської області : Реєстр-довідник / Автор і укладач Н.О. Смоляр. Полтава : ШвидкоДРУК, 2014. С. 44.
- 79.Приходько Г. Ф., Ткаченко А. В., Бабиченко В. Н. Климат Украины. Киев : Гидрометеиздат, 1967. 400 с.
- 80.Регіональна екомережа Полтавщини / Кол. авторів; [за заг. ред. О. М. Байрак]. Полтава : Верстка, 2010. 214 с
- 81.Стецюк Н. О. Ліси Полтавщини: поширення, фітоценотичні особливості та проблеми збереження // Проїшов вже час ліси рубати, прийшла пора ліси садить : [М-ли Всеукр. екол. наук.-практ. конф., м. Пирятин, 22 травня]. Полтава : Полтавський літератор, 2009. С. 29–33.
- 82.Стецюк Н. О., Байрак О. М., Шапаренко І. Є. Стан збереження лісів Полтавщини у заповідній та екологічній мережах // Проїшов вже час ліси рубати, прийшла пора ліси садить : [М-ли Всеукр. ткол. наук.-практ. конф., м. Пирятин, 22 травня]. Полтава : Полтавський літератор, 2009. С. 34–41.
- 83.Физико-географическое районирование Украинской ССР. К. : Изд-во Киевс. ун-та, 1968. 684 с.
- 84.Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я.П. Дідуха. К. : Глобалконсалтинг, 2009. 900 с.
- 85.Червона книга України. Тваринний світ / за ред. А.І. Акімова. К. : Глобалконсалтинг, 2009. 600 с.

- 86.CBD. 2010b. Strategic Plan for Biodiversity 2011–2020, including Aichi Biodiversity Targets. Secretariat of the Convention on Biological Diversity, Montreal, Quebec, Canada. 5.
- 87.Global Strategy for Plant Conservation. A guide to the GSPC: all the targets, objectives and facts. Completed by S. Sharrock. Richmond: BGCI, 2012, 36 pp.
- 88.Convention on Biological Diversity, 1992 // [/www.cbd.int/doc/legal/cbd-en.pdf](http://www.cbd.int/doc/legal/cbd-en.pdf)

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А. Картографічні матеріали

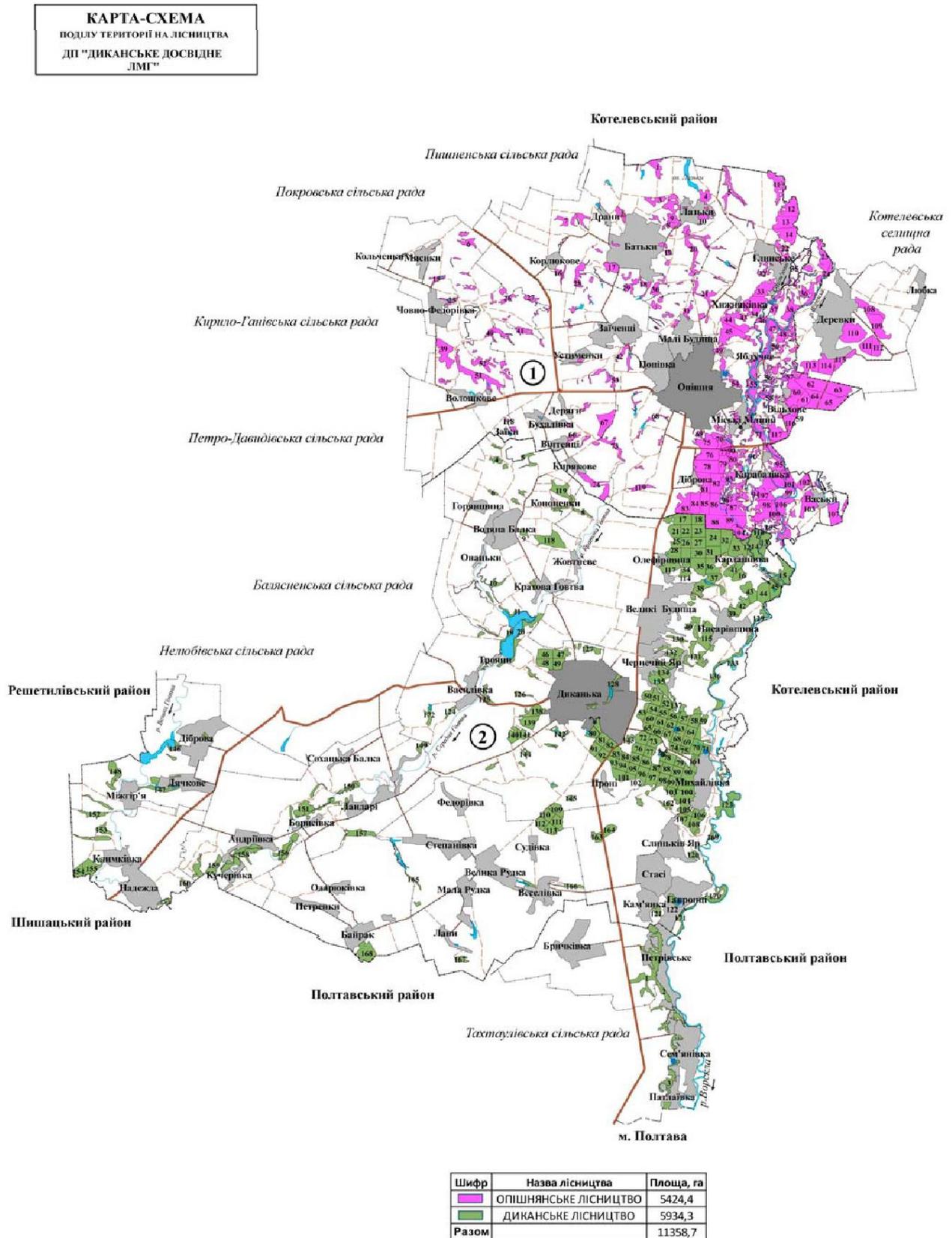

Рис. А. 1 – Карта-схема поділу території на лісництва ДЛМГ

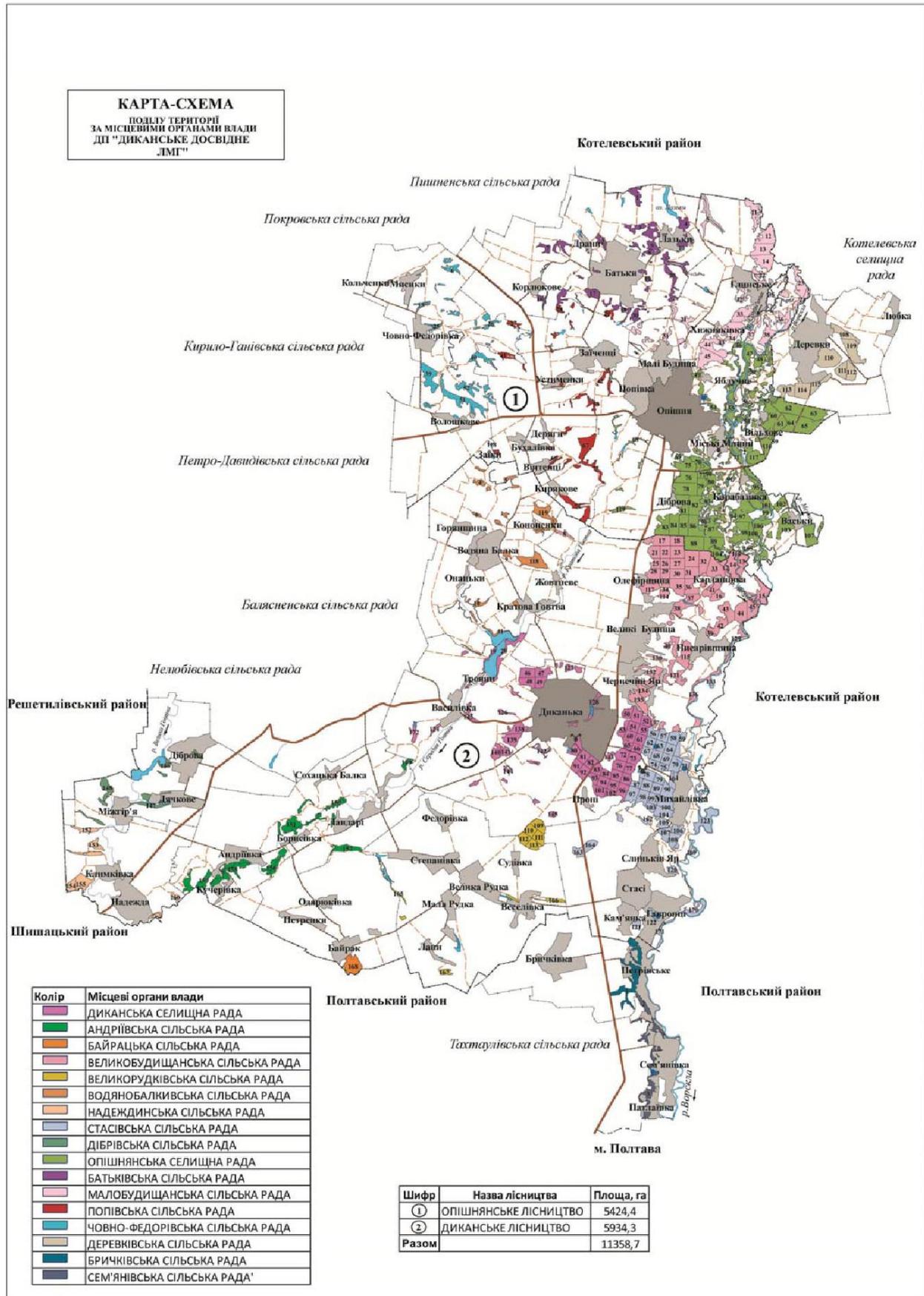

Рис. А. 2 – Карта-схема поділу території за місцевими органами влади

Рис. А. 3 – Межі РЛП «Диканський»

ДОДАТОК Б. Табличні матеріали

Таблиця Б. 1 – Відомості про об'єкти природно-заповідного фонду

в межах території ДЛМГ

Найменування об'єктів природно-заповідного фонду і підстави для їх виділення	Площа, га	Місцезнаходження	Коротка характеристика та режим ведення господарської діяльності
Заповідні лісові урочища			
<p style="text-align: center;">«Крупицьке» Рішення облвиконкому №74 від 17.04.1992р.</p>	300,0	Опішнянське лісництво кв. 108-112.	<p>Заповідне лісове урочище місцевого значення. Має важливе природоохоронне і естетичне значення, розташований на околиці с.Деревки. На території заповідних лісових урочищ забороняються всі види рубок, у тому числі санітарні, рубки формування і оздоровлення лісів.</p>
Пам'ятки природи			
<p style="text-align: center;">«Урочище „Парасоцьке”» ботанічна пам'ятка природи загальнодержавного значення Розпорядження Ради Міністрів Української РСР № 1180-р від 07.08.1963р.</p>	145,0	Диканське лісництво кв. 63-64; 69-70; 75.	<p>Розташована на правому березі р.Ворскла, поблизу с.Михайлівка. Природний лісовий масив із різноманітним тваринним і рослинним світом. Серед трав'яного покриву зростає одна з найдавніших папоротей — гронянка півмісяцева (або ключ-трава), занесена до Червоної книги України. Урочище «Парасоцьке» – єдине місцезнаходження цієї рідкісної папороті на Полтавщині. Заборонені дії, що можуть змінити на рослинний та тваринний світ лісових масивів. Заборонені суцільні, поступові, лісовідновні та прохідні рубки.</p>
Заказники			
<p style="text-align: center;">«Кротенківський» ландшафтний заказник місцевого значення Рішення Полтавської обласної ради від 27.10.1994р.</p>	10,0	Диканське лісництво кв. 2 вид.12;15.	<p>Ландшафтний заказник для збереження унікального ландшафтного комплексу в заплаві річки Ворскла. Заборонені суцільні рубки.</p>
<p style="text-align: center;">«Котове» ботанічний заказник місцевого значення Рішення Полтавської обласної ради від 27.10.1994р. та від 07.12.2011р.</p>	276,7	Опішнянське лісництво кв.21 вид.1-7; 10-32; кв. 22; 32; 43 вид.1-13;17. кв. 44-45; 49 вид 6-9.	<p>Статус надано для збереження унікального лучно-болотного комплексу в заплаві річки Ворскли. Зростають численні популяції рідкісних рослин, серед яких реліктовий хвощ великий. Забороняється будь-яка діяльність, що загрожує збереженню або призводить до деградації чи зміни первісного стану. Заборонені суцільні рубки.</p>

Продовження табл. Б. 1 – **Відомості про об'єкти природно-заповідного фонду в межах території ДЛМГ**

Регіональні ландшафтні парки			
<p>«Диканський» Рішення Полтавської обласної ради від 27.10.1994р.</p>	<p>3344,0</p>	<p>Диканське лісництво кв. 8; 11-16; 19-20; 38-62; 65-68; 71-74; 76-116; 118; 123; 126-143; 161; 169.</p>	<p>До складу увійшло сім природно-заповідних об'єктів: Фесенкові Горби (загальнозоологічний заказник місцевого значення); Ялиновий гай (ботанічна пам'ятка природи місцевого значення); Бузковий гай (ботанічна пам'ятка природи місцевого значення); Кочубеївські дуби (ботанічна пам'ятка природи місцевого значення); Писарівщанський парк (парк – пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення); Відслонення пісковиків (геологічна пам'ятка природи місцевого значення); Парасоцький ліс (ботанічна пам'ятка природи загальнодержавного значення). Заборонена будь-яка діяльність, що загрожує збереженню або деградації природоохоронних об'єктів. Заборонені суцільні рубки.</p>

Таблиця Б. 2 – Опис заходів для зменшення негативного впливу на довкілля

Фактор довкілля	Потенційні негативні впливи	Опис передбачених заходів на запобігання негативного впливу
1	2	3
<i>Лісозаготівля</i>		
<i>Ґрунти</i>	В результаті пошкодження ґрунтів, збільшується небезпека появи ерозії	Призупиняти роботи під час перезволоження верхнього шару ґрунту; розміщувати навантажувальні площадки в легкодоступних місцях
	Влаштування волоків на схилах призводить до зсувів ґрунту	Використовувати природозберігаючі технології й техніку, мінімізувати кількість волоків. Укріплювати трельовальні волоки порубковими рештками
	Ущільнення ґрунтів, зміна структури, зниження їхньої водопроникності та водотримуючої здатності	Залишати порубкові рештки для перегнивання на лісосіці.
	Внаслідок великої кількості порубкових решток підвищується пожежна небезпека	Спалювання порубкових решток проводити під час пожежобезпечного періоду та з дотриманням всіх правил протипожежної безпеки
	Забруднення ґрунту нафтопродуктами та відходами	Забезпечувати безпечне використання й зберігання ПММ для запобігання можливого забруднення ґрунту. Влаштувати місце заправки бензопил або використовувати гумові коврики. На верхніх складах, пунктах заправки ПММ, місцях заправки техніки у лісі, повинен знаходитись готовий до використання абсорбент (мішечок із сухою тирсою) Тверді відходи (шини, пляшки, промаслене ганчір'я, сміття тощо) повинні вивозитись з лісу та утилізуватись допустимим способом
<i>Рослинність</i>	Знижується біорізноманіття лісових видів	Виявляти і заносити до технологічних карт місця зростання рідкісних і зникаючих рослинних видів, що зустрічаються на ділянках
	Зменшення кількості підросли в результаті проведення лісогосподарських заходів	Вибирати метод та сезон проведення рубки, що гарантує збереження благонадійного підросли господарсько-цінних порід для лісовідновлення природнім шляхом

Продовження табл. Б. 2 – **Опис заходів для зменшення негативного впливу на довкілля**

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
<i>Фауна</i>	Руйнування середовища існування, порушення спокою диких тварин внаслідок про-	Виявляти і заносити до технологічних карт місця зростання рідкісних і зникаючих видів, що зустрічаються на
	ведення рубок. Присутність машин і людей при лісозаготівлі порушують спокій диких тварин	ділянці, планувати та виконувати заходи з їх охорони
<i>Водний режим території</i>	Водоутримуюча здатність ґрунтів знижується на зрубах, що призводить до збільшення поверхневого стоку. Забруднення вод нафтопродуктами, відходами негативно впливає на живі організми водоймищ	Зберігати лісову рослинність у буферній зоні на берегах водоймищ. Забезпечувати безпечне використання й зберігання хімікатів, ПММ для запобігання можливого забруднення вод
<i>Лісовідновлення</i>		
<i>Ґрунти</i>	ґрунтова ерозія після підготовки ґрунту на ділянках	Відновлювати лісовий покрив якомога швидше. Не проводити суцільну підготовку ґрунту на крутих схилах, нестабільних або ерозійно-небезпечних ґрунтах
	При використанні машин і механізмів можливе ущільнення та забруднення ПММ	Використовувати природозберігаючі технології та техніку або виконувати роботи вручну. Забезпечувати безпечне використання й зберігання ПММ

Таблиця Б. 3 – Очікувані зміни в розподілі загальної площі за основними категоріями лісових ділянок

Категорії лісових ділянок	На рік лісовпорядкування		На початок наступного ревізійного періоду		Зміни	
	га	%	га	%	га, ±	%, ±
1. Загальна площа земель лісогосподарського призначення	11358,7	100	11358,7	100	-	-
2. Лісові ділянки – усього	10812,5	95,1	10812,5	95,1	-	-
в тому числі:						
2.1. Вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки – усього	10013,8	89,9	10064,4	88,6	+50,6	+0,5
в т.ч.: лісові культури	3298,6	29,0	3725,7	32,8	+427,1	+12,9
2.2. Не вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки – усього	798,7	1,3	748,1	6,1	-50,6	-6,3
в тому числі:						
- незімкнуті лісові культури	318,5	2,8	313,3	2,7	-5,2	-1,6
- лісові розсадники, плантації	4,0	-	4,0	-	-	-
- рідколісся	-	-	-	-	-	-
- згарища, загиблі насадження	2,2	-	-	-	-2,2	-100
- зруби	15,4	0,1	103,1	0,9	+87,7	+569,5
- галявини, пустирі	130,9	1,2	-	-	-130,9	-100
- біогалявини	199,9	1,8	199,9	1,8	-	
- лісові шляхи, просіки, протипожежні розриви, лісові осушувальні канали	127,8	1,1	127,8	1,1	-	-
3. Нелісові землі – усього	746,1	4,9	746,1	4,9	-	-
в тому числі:						
- рілля	11,4	0,1	11,4	0,1	-	-
- сіножаті	15,6	0,1	15,6	0,1	-	-
- пасовища	-	-	-	-	-	-
- багаторічні насадження	-	-	-	-	-	-
- води	32,6	0,3	32,6	0,3	-	-
- болота	134,2	1,2	134,2	1,2	-	-
- садиби, споруди	6,9	0,1	6,9	0,1	-	-
- траси	63,0	0,6	63,0	0,6	-	-
- піски	2,1	-	2,1	-	-	-
- інші нелісові ділянки	280,4	2,5	280,4	2,5	-	-
В тому числі ліси, надані в тимчасове довгострокове користування	-	-	-	-	-	-

Таблиця Б. 4 – Очікувані зміни в розподілі вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок за переважаючими породами

Панівні породи	На рік лісовпорядкування		На початок наступного ревізійного періоду		Очікувані зміни, ±	
	га	%	га	%	га	%
Сосна кримська	3,6	-	3,6	-	-	-
Сосна звичайна	1282,6	12,8	1474,7	14,7	+192,1	+15,0
Сосна звичайна в осередках кореневої губки	19,2	0,2	19,2	0,2	-	-
Ялина європейська	2,5	-	2,5	-	-	-
Дуб червоний	19,0	0,2	19,0	0,2	-	-
Дуб звичайний	5489,7	54,9	5404,6	53,7	-85,1	-1,6
Граб звичайний	0,6	-	0,6	-	-	-
Ясен зелений	36,6	0,4	36,6	0,4	-	-
Ясен звичайний	549,6	5,5	535,5	5,3	-14,1	-2,6
Клен гостролистий	256,0	2,5	237,0	2,4	-19,0	-7,4
Клен польовий	121,8	1,2	121,8	1,2	-	-
Клен-явір	8,6	0,1	8,6	-	-	-
Клен ясенелистий	34,3	0,3	34,3	0,3	-	-
В'яз гладкий	0,9	-	0,9	-	-	-
Берест	54,3	0,5	54,3	0,5	-	-
В'яз шореткий	26,2	0,3	26,2	0,3	-	-
Акація біла	374,7	3,8	399,1	4,0	+24,4	+6,5
Береза повисла	50,4	0,5	59,8	0,6	+9,4	+18,7
Осика	217,9	2,2	207,5	2,1	-10,4	-4,8
Вільха чорна	851,9	8,5	814,1	8,1	-37,8	-4,4
Липа дрібнолиста	169,5	1,7	169,5	1,7	-	-
Тополя бальзамічна	7,6	0,1	7,6	0,1	-	-
Тополя біла	193,1	1,9	188,0	1,9	-5,1	-2,6
Тополя канадська	11,4	0,1	10,6	0,1	-0,8	-7,0
Тополя чорна	130,3	1,3	130,8	1,3	+0,8	+0,6
Верба біла	70,1	0,7	66,3	0,7	-3,8	-5,4
Верба ламка	2,0	-	2	-	-	-
Абрикос звичайний	11,9	0,1	11,9	0,1	-	-
Груша звичайний	14,9	0,1	14,9	0,1	-	-
Гірकोкаштан звичайний	0,6	-	0,6	-	-	-
Горіх чорний	0,9	-	0,9	-	-	-
Шовковиця чорна	1,4	-	1,4	-	-	-
Разом	10013,8	100	10064,4	100	+50,6	+0,5

Таблиця Б. 5 – Очікувані зміни в лісовому фонді і продуктивності лісів

Показники	Одиниця вимірювання	На рік лісовпорядкування	На початок наступного періоду
1. Вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки – усього	га	10013,8	10064,4
в т.ч. за групами порід:			
– хвойні	га	1307,9	1500,0
– твердолистяні	га	6972,3	6878,5
– м'яколистяні	га	1703,9	1656,2
2. Незімкнуті лісові культури	га	318,5	313,3
3. Не вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки – усього	га	798,7	748,1
4. Загальний запас насаджень	тис.м ³	2732,41	2928,74
5. Середній запас на 1 га вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок – усього	м ³	273	291
6. Площа стиглих і перестійних деревостанів – усього	га	2408,5	2656,6
в т.ч. за групами порід:			
– хвойні	га	67,8	61,2
– твердолистяні	га	1442,0	1600,4
– м'яколистяні	га	896,8	993,1
7. Загальний запас стиглих і перестійних деревостанів – усього	тис. м ³	594,09	675,19
в т.ч. по групах порід:			
– хвойні	тис. м ³	26,62	24,60
– твердолистяні	тис. м ³	321,45	389,74
– м'яколистяні	тис. м ³	245,83	260,85
8. Середній запас стиглих і перестійних деревостанів на 1 га	м ³	247	254
в т.ч. за групами порід:			
– хвойні	м ³	393	402
– твердолистяні	м ³	223	244
– м'яколистяні	м ³	274	263
9. Середня зміна запасу на 1 га лісових ділянок	м ³	3,5	3,6
10. Обсяги усіх видів рубок на 1 га лісових ділянок	м ³	2,9	2,9
в т. ч. по головному користуванню	м ³	1,3	1,3

ДОДАТОК В. Результати розрахунків розсіювання забруднюючих речовин у приземному шарі атмосферного повітря

Таблиця В. 1 – Опис метеорологічних умов та географічна прив'язка

Код міста	Найменування міста	Середня темп. повітря		Гранична швидкість вітру, м/с	Регіональний коеф. страт. атмосфери	Кут між північним напрямком і віссю ОХ, град.	Площа міста, кв. км	Потребуємий рівень конц. в точці (у долях ГДК)
		самого жаркого місяця, град. С	самого холодного місяця, град. С					
1	Диканька	24,2	-10	28	190	90	10,77	1

Таблиця В. 2 – Опис проммайданчиків (географічна прив'язка)

Код міста	Код проммайданчика	Найменування проммайданчика	Прив'язка до основної системи координат		
			X почат.,м	Y почат.,м	Кут повороту, град.
1	1	Проммайданчик	0	0	90

Таблиця В.3 – Опис джерел викиду шкідливих речовин

Код міста	Код пром. майд.	Код джерела	Найменування джерела	Код моделі або кут між віссю ОХ і довжиною площадного джерела	Коеф. рельєфу	Коорд. точкового або початку лінійного джерела або центру симетрії площадного		Коорд. кінця лінійного або довжина та ширина площадного чи точкового з прямок. гирлом		Висота джерела, м	Діаметр точкового або площадного 2-го типу чи швидкість виходу ПГВС(Wo) для лінійного, (для площ. 1-го типу - 0)	Витрата ПГВС, (для площ. 1-го типу - 0)	Температура ПГВС (град. С)	Клас безпеки
						X1, м	Y1, м	X2, м	Y2, м					
1	1	1	Пересувне джерело викиду		1	2000	2000			2	0,25	0,29	24,2	5

Таблиця В. 6 – Опис груп сумаций шкідливих речовин

Код групи	Речовини що складають групи сумаций (коди)										Коефіцієнт потенц.
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1	04001	05001	06000	11000							1
	----- 301	----- 330	----- 337	----- 507							
2	04001	04002	05001	03000							1
	----- 301	----- 304	----- 330	----- 2904							
25	04001	06000	11000	11049							1
	----- 301	----- 337	----- 403	----- 1325							
31	04001	05001									1
	----- 301	----- 330									
32	05001	06000	11048	03000							1
	----- 330	----- 337	----- 1071	----- 2909							
33	04001	05001	06000	11048							1
	----- 301	----- 330	----- 337	----- 1071							
37	04001	04003	04002	05001							1
	----- 301	----- 303	----- 304	----- 330							

Таблиця В. 7 – Опис розподілу фонових концентрацій (U - швидкість вітру м/с)

Код міста	Код р-ни	Завдання фону	Коорд. посту спостереження		Конц. (у долях ГДК) при U≤2	Концентрація (у долях ГДК) при 2<U<U* по напрямкам								
			X, м	Y, м		Пн	ПнС	С	ПдС	Пд	ПдЗ	З	ПнЗ	
1	04001	а			0,04	0,04			0,04		0,04		0,04	
	----- 301													

Завдання на розрахунок.

Таблиця В.8 – Перелік речовин

Код р-ни	Найменування речовини
04001 ----- 301	Оксиди азоту (у перерахунку на діоксид азоту [NO + NO ₂])

Таблиця В.9 – Перелік груп сумачій

Код групи	Речовини що складають групи сумачій (коди)										Коефіцієнт потенц.	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		

Таблиця В.11 – Параметри розрахункових майданчиків

N п/п	Коорд. центра сим.		Довжина, м	Ширина, м	Крок сітки		Кут повороту розр. майд. відн. вісі ОХ загальної сист. коорд., град.	Ознака Зони
	X, м	Y, м			вісь ОХ, м	вісь ОУ, м		
1			2000	2000	50	50		

Таблиця В.11 – Завдання на розрахунок

Найменування міста	Швидкість вітру в м/с					Швидкість вітру в долях (U _{мс})					Крок перебору небезпечних напрям. вітру	Фікс. напр. вітру	К-ість найб. вклад.	Число макс. концен.	Ознак а обчис. фону
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5					
1. Диканька	4					0,5	1	1,5	2		10		10	10	1

Продовження додатку В. Результати розрахунків розсіювання забруднюючих речовин у приземному шарі атмосферного повітря

Результат розрахунку розсіювання з урахуванням фонових концентрацій

Концентрації у заданих точках

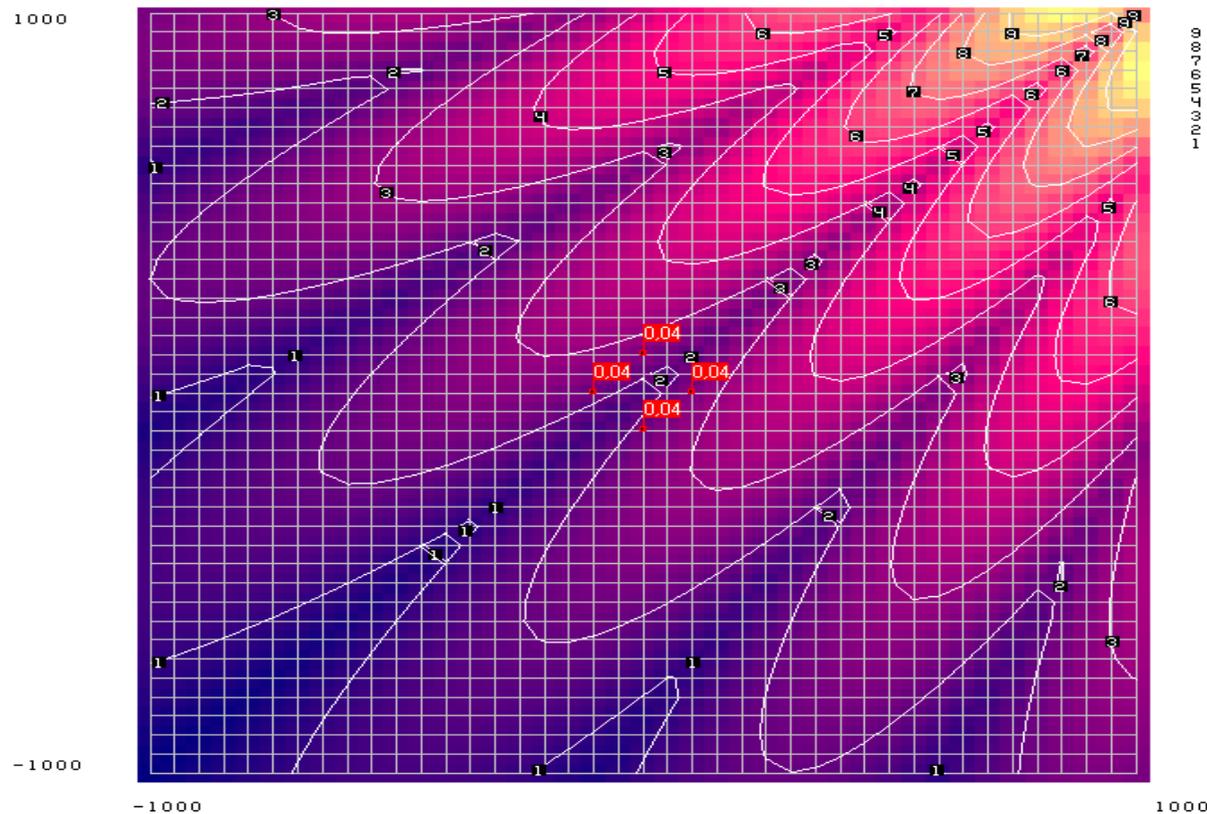
4001 / 301 Оксиди азоту (у перерахунку на діоксид азоту [NO + NO₂])

Розрахунковий майданчик 1

Коорд. X, м	Коорд. Y, м	Конц. в точці мг/м ³	Конц. в точці, долей ГДК	Напр. вітру, град.	Швид. вітру, м/с	Код джерела	Внесок, %								
0	-100	0,008899	0,044497	310,00	4,00	1	100,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
-100	0	0,008899	0,044497	320,00	4,00	1	100,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
100	0	0,008959	0,044795	310,00	4,00	1	100,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
0	100	0,008959	0,044795	320,00	4,00	1	100,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00

Речовина 04001 / 301 Оксиди азоту (у перерахунку на діоксид азоту [NO + NO₂])

1 000

9	-	0.051	ГДК
8	-	0.050	ГДК
7	-	0.049	ГДК
6	-	0.048	ГДК
5	-	0.047	ГДК
4	-	0.046	ГДК
3	-	0.044	ГДК
2	-	0.043	ГДК

ДОДАТОК Г. Фотоілюстративні матеріали**Рис. Г. 1 – Узлісся Парасоцького лісу****Рис. Г. 2 – Лісові масиви розріджені деревостанами ДЛМГ**

Рис. Г. 3 – Тюльпан дібровний у Диканських лісах

**Рис. Г. 4 – Зонтик великий – представник багатой мікобіоти лісів
РЛП «Диканський»**

Рис. Г. 5 – Лісовпорядні роботи на території ДЛМГ

Рис. Г. 6 – Лісовпорядні роботи на території ДЛМГ

Рис. Г. 7 – Приклади рослинного браконьєрства на території РЛП «Диканський»

Рис. Г. 8 – Звалені сухостої в диканських дібровах

ДОДАТОК Д. Публікації автора

Наукова публікація Д.1.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. КАРАЗІНА

**Екологія, неоекологія, охорона
навколишнього середовища
та збалансоване природокористування**

**Матеріали ІХ Міжнародної наукової конференції
молодих вчених**

**Харків
2021**

Продовження наукової публікації Д.1

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. КАРАЗІНА
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
V. N. KARAZIN KHARKOV NATIONAL UNIVERSITY

Екологія, неоекологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування

Матеріали ІХ Міжнародної наукової конференції
молодих вчених
25–26 листопада 2021 р., м. Харків, Україна

Экология, неозология, охрана окружающей среды и сбалансированное природопользование

Материалы ІХ Международной научной конференции
молодых ученых
25–26 ноября 2021 г., Харьков, Украина

Ecology, Neoeology, Environment Protection and Balanced Natural Management

Proceedings of the 9th International Scientific Conference
Young Scientists
November 25–26, 2021, Kharkiv, Ukraine

*Під загальною редакцією доктора географічних наук
професора А. Н. Некос*

*Under the General Release of Dr. of Science (Geography)
Prof. A. N. Nekos*

Харків
2021

Продовження наукової публікації Д.1

УДК 504

Затверджено до розповсюдження у мережі Інтернет рішенням Вченої ради Навчально-наукового інституту екології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (протокол № 4 від 22.11.2021 р.)

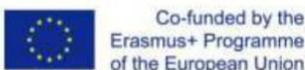
Представлені матеріали висвітлюють сучасний екологічний стан навколишнього середовища та екологічні проблеми в різних регіонах України та інших країн, а також шляхи їх вирішення. У конференції брали участь більше 90 представників від 29 ЗВО та інших установ із 16 міст України та Білорусі. Матеріали підготовлені під науковим керівництвом викладачів закладів вищої освіти України.

Представлены материалы, которые освещают современное экологическое состояние окружающей среды и экологические проблемы в разных регионах Украины и других стран, а также пути их решения. В конференции принимали участие более 90 представителей от 29 учебных заведений и др. организаций из 16 городов Украины и Белоруси. Материалы подготовлены под научным руководством преподавателей высших учебных заведений Украины.

The publications feature the proceedings which address the modern ecological state of environment and ecological problems in different regions of Ukraine and other countries and also ways of their decision. More than 90 representatives from 29 higher educational institutions located in 16 Ukrainian cities and Belarus, took part in the conference. Publications are prepared under scientific guidance of teachers of higher educational establishments of Ukraine.

Адреса редакційної колегії:
61022, м. Харків-22, майдан Свободи, 6, к. 471.
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
навчально-науковий інститут екології
Тел. 707-54-48, e-mail: bezpeka.ecology@karazin.ua

Екологія, неоекологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування: матеріали ІХ Міжнародної наукової конференції молодих вчених. Х.:ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. 216 с.

The publication was prepared in the framework of ERASMUS+ project "Integrated Doctoral Program for Environmental Policy, Management and Technology – INTENSE" financed by European Commission. Responsibility for the information and views set out in this publication lies entirely with the authors.

© Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна, 2021

Продовження наукової публікації Д.1

МЕЛЕЦЬКИЙ Володимир , <i>м. Черкаси</i> ДИНАМІКА ШУМОВОГО ВПЛИВУ НА ПАРКОВІ ЗОНИ МІСТА ЧЕРКАСИ.....	87
НАЙДЮК Данило , <i>м. Харків</i> ПРИРОДНО-РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПЕЧЕНІЗЬКОГО ВОДОСХОВИЩА.....	89
НІЗЦЬКИЙ Максим , ДОКУС Ангеліна , <i>м. Одеса</i> ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ГІДРОМЕТЕОРОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ МАКСИМАЛЬНИХ ВИТРАТ ВОДИ ВЕСНЯНОГО ВОДОПІЛЛЯ В БАСЕЙНІ Р. ПІВДЕННИЙ БУГ.....	91
ПОНОМАРЕНКО Денис , <i>м. Черкаси</i> МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРИ ВИКИДАМИ АВТОТРАНСПОРТУ.....	94
СІНЬОВ Антон , <i>м. Київ</i> ЗАБРУДНЕННЯ ПОВІТРЯ ВИКИДАМИ CO ₂ ПІД ЧАС ПОЖЕЖ ЗА ДОПОМОГОЮ КОСМІЧНИХ ЗІОМОК.....	96
ТАРАНСЬКА Світлана , <i>м. Харків</i> ЛОКАЛЬНІ ПРОЯВИ ГЛОБАЛЬНИХ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН НА ПРИКЛАДІ М. ЛИСИЧАНСЬК, ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	99
ШАПОВАЛОВА Олена , <i>м. Харків</i> ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОЕКТУ ПЕРЕРОБКИ ВІДХОДІВ СВИНОКОМПЛЕКСУ.....	100

ЗАПОВІДНА СПРАВА ТА ЛАНДШАФТНИЙ ДИЗАЙН

БЕНЕДЮК Олеся , <i>м. Одеса</i> ОЦІНКА РЕКРЕАЦІЙНОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ТЕРИТОРІЮ КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА.....	103
ГЕРМАН Андрій , <i>м. Львів</i> СУЧАСНІ ГЕОЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНАЛЬНОГО ЛАНДШАФТНОГО ПАРКУ «ЗНЕСІННЯ».....	105
ЛІСНКОВ Руслан , <i>м. Одеса</i> РЕГУЛЮВАННЯ ПОТОКУ ТУРИСТІВ НА ОСНОВНИХ ЕКОСТЕЖКАХ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРИРОДНИХ ПАРКІВ «СКОЛІВСЬКІ БЕСКИДИ» ТА «ЯВОРІВСЬКИЙ» ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	107
МАНДИЧ Любов , <i>м. Полтава</i> СТВОРЕННЯ ОБ'ЄКТІВ СМАРАГДОВОЇ МЕРЕЖІ В ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	109
МОЛОТОВСЬКА Аліна , <i>м. Львів</i> АНТРОПОГЕННИЙ ВПЛИВ В ПОЛІСЬКОМУ ПРИРОДНОМУ ЗАПОВІДНИКУ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ЗМЕНШЕННЯ.....	111
ПАЛІЄНКО Ванесса , <i>м. Харків</i> «ХОРОШЕВСЬКЕ ПОСЕЛЕННЯ» ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ ОБ'ЄКТ ДЛЯ ВКЛЮЧЕННЯ ДО ПЗФ.....	113
ПУМІЛОВА Алла , <i>м. Харків</i> ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА ВПЛИВУ РЕКРЕАНТІВ НА ЛАНДШАФТИ НПШ «СЛОБОЖАНСЬКИЙ».....	115

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТА БЕЗПЕКА ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ

АБРАМЕНКО Ігор , <i>м. Черкаси</i> ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА ВПЛИВУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ГІДРОЛОГІЧНИЙ ТА САНІТАРНИЙ СТАН РІЧКИ РОСАВА.....	118
БЕРЕЗНИЙ Михайло , <i>м. Київ</i> ПЛАСТИКОВА ЕПІДЕМІЯ - ЯК ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА ЛЮДСТВА.....	120
ГОРОШКОВ Станіслав , <i>м. Київ</i> ЕКОЛОГІЧНА ТА ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	122

Продовження наукової публікації Д.1

Матеріали ІХ Міжнародної наукової конференції молодих вчених 2021 р., м. Харків

Надмірне проходження одним маршрутом, навіть не чисельних груп рекреантів, збільшує рекреаційне навантаження на лісовий ґрунтовий покрив. Це в свою чергу змінює його показники вологості, пористості, густини твердої фази і веде до деградації рослинного покриву. Особливо це негативне явище проявляється в зоні «Верещиця».

Під час проходження стежкою Івана Франка, на шляху екскурсантів зустрічається «Біла гора» з якої відкриваються прекрасні краєвиди озерного краю. Самовільне підняття на цю гору спричиняє осипання порід та ерозійні процеси. Рекомендуємо дооблаштувати цей маршрут зручним підняттям екскурсантів на оглядову площадку через похилий схил.

Список використаної літератури

1. 2008-2021 Національний природний парк «Сколівські Бескиди»; Офіційний сайт URL: <https://skole.org.ua/> (дата звернення 20.11.21)
2. Яворівський національний природний парк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://yavorpark.in.ua/>.
3. Методичні рекомендації щодо визначення максимального рекреаційного навантаження на природні комплекси та об'єкти у межах природно-заповідного фонду України за зонально-регіональним розподілом / С.С. Комарчук, В.П. Шла-пак, Л.П. Яременко та інші. Київ, 2003. 51 с.

УДК: 502.37

Любов МАНДИЧ, магістрант

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
Наталія СМОЛЯР, канд. біол. наук, доц., Юлія ЧУХЛІБ, ст. викл.,

СТВОРЕННЯ ОБ'ЄКТІВ СМАРАГДОВОЇ МЕРЕЖІ В ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

У публікації розглядається проблема збереження біорізноманіття шляхом створення системи об'єктів Смарагдової мережі як міжнародної концепції збереження природи. Наводяться об'єкти із зазначенням їх кодів і площ, які визначено для створення у Полтавській області на сучасному етапі.

Ключові слова: збереження біорізноманіття, сучасна природоохоронна концепція, Смарагдова мережа, об'єкти Смарагдової мережі, Полтавська область, Україна.

В публикации рассматривается проблема сохранения биоразнообразия путем создания системы объектов Emerald-сети как международной концепции сохранения природы. Приводятся объекты из указанием их кодов и площадей, которые определены для создания в Полтавской области на современном этапе.

Ключевые слова: сохранение биоразнообразия, современная природоохранная концепция, Emerald-сеть, объекты Emerald-сети, Полтавская область, Украина.

The publication addresses the problem of biodiversity conservation by creating a system of Emerald Network objects as an international concept of nature conservation. Objects are given with the indication of their codes and areas, which are defined for creation in the Poltava region at the present stage.

Key words: biodiversity conservation, modern environmental protection concept, Emerald Network, Emerald Network objects, Poltava region, Ukraine.

Для України створення мережі Емеральд (Смарагдової мережі) є частиною входження до євроінтеграційного процесу, тобто приєднання до все-європейської екологічної мережі та виконання ратифікованої нею Конвенції про охорону дикої флори і фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція).

Мережа Емеральд (Смарагдова мережа, Emerald Network) – це мережа що включає Території Особливого Природоохоронного Інтересу (Areas of Special Conservation Interest,

Продовження наукової публікації Д.1

Екологія, неоекологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування

ASCI). Мережа Емеральд проектується в державах, які є сторонами Бернської конвенції (всього 26 держав). У Європейському Союзі створюється мережа Natura 2000, на виконання даної конвенції. Якщо провести паралелі, то Natura 2000 проектується за такими самими підходами, як мережа Емеральд, але при цьому використовуються юридичні і фінансові інструменти ЄС [1].

У 2010 році комітетом Бернської конвенції були прийняті критерії, за якими національні списки запропонованих територій мережі Емеральд будуть оцінюватися на біогеографічному рівні, а також процедуру перевірки та затвердження територій – кандидатів мережі Емеральд (Revised Criteria for assessing the National Lists of proposed Areas of Special Conservation Interest (ASCIs) at biogeographical level and procedure for examining and approving Emerald candidate sites). На основі цього документу здійснюється наукова оцінка та ідентифікація територій, які потенційно можуть бути включені до мережі Емеральд, відповідно до Бернської конвенції. Ідентифікація таких територій відбувається за відповідною методикою [1].

Смарагдова мережа – це сукупність територій, що мають природоохоронне значення та складають особливий інтерес для збереження оселищ із Резолюції №4 та видів флори й фауни з Резолюції №6 Конвенції про дикі види флори й фауни і середовищ існування в Європі. Ця мережа розбудовується в країнах-сторонах Бернської конвенції та державах-спостерігачах. Хоча Секретаріатом Конвенції в 2016 році була затверджена концептуальна схема Мережі, розроблена на замовлення Міністерства екології та природних ресурсів України, проте вона потребує доопрацювання й розширення за рахунок перспективних об'єктів.

Для Лівобережного Придніпров'я проводиться робота з визначення об'єктів Смарагдової мережі, виходячи з наявності місцезнаходжень цих видів у регіоні та необхідності збереження їх оселищ та біотопів, визначених документами Бернської конвенції [3]. Наприклад, для Полтавської області (основної частини регіону) визначено ряд об'єктів Смарагдової мережі, більшість яких створено на основі існуючих територій та об'єктів природно-заповідного фонду України з запропонованими системами їх оптимізації (Кременчуцьке водосховище (UA 0000110), Дніпродзержинське водосховище (UA 0000135), Пирятинський НПП (UA 0000077), Нижньосульський НПП (UA 0000082), Нижньоворсклянський РЛП (UA 0000072), Диканський РЛП (UA 0000083), Кременчуцькі плавні РЛП (UA 0000087), заказники Христанівський (UA 0000059), Новосанжарський (UA 0000098), Середньосульський (UA 0000100) [3].

До того ж, згідно пропозицій щодо Смарагдової мережі [2, 4] для Полтавської області рекомендуються включити такі об'єкти з наведенням їх кодів: SHL85 – «Долина річки Артополот» (1275,69 га, Лохвицький район); SHL91 – «Долина річки Кобелячок» (2323,54 га, Новосанжарський); SHL91 – «Долина річки Коломак» (6662,46 га, Полтавський і Чутівський); SHL94 – «Долина річки Мерла» (5061,81 га, Котелевський); SHL95 – «Долина річки Оржиця» (9653,02 га, Оржицький, Гребінківський, Пирятинський); SHL99 – «Долина річки Сліпорід» (4250,20 га, Гребінківський, Глобинський, Оржицький); SHL103 – «Долина річки Тагамлик» (1810,70 га, Карлівський, Машівський, Новосанжарський). Ці об'єкти репрезентують долини малих річок області третього порядку – приток річок Ворскли (Кобелячок, Коломаку, Мерли Тагамлику), Сули (Оржиці, Сліпороду). Актуальним питанням є визначення таких об'єктів у басейні третьої лівобережної притоки Дніпра – Псла.

За результатами проведених оригінальних соціологічних досліджень і обґрунтувань нами рекомендовано створити в Полтавській області ще три об'єкти Смарагдової мережі (Удайський, Борівський, Широка Долина) та оптимізувати Пирятинський, Гадяцький, Новосанжарський [3].

Отже, створення об'єктів Смарагдової мережі дозволить забезпечити охороною на міжнародному рівні рідкісні рослини, які мають міжнародний охоронний статус, і буде

Продовження наукової публікації Д.1.

Матеріали ІХ Міжнародної наукової конференції молодих вчених 2021 р., м. Харків

сприяти реалізації цієї концепції в межах Лівобережного Придніпров'я – одного з центральних регіонів України, в межах якого знаходиться й Полтавська область.

Список використаної літератури

1. Василюк О., Борисенко К., Куземко А., Марущак О., Тестов П., Гриник Є. Проектування і збереження території мережі Емеральд (Смарагдової мережі) : Методичні матеріали / Кол. авт., під ред. Куземко А. А., Борисенко К. А. Київ : «LAT & K», 2019. –78 с.
2. Пропозиції щодо Мережі Емеральд // https://uncg.org.ua/tag/emerald_book/
3. Смоляр Н.О., Соломаха Т.Д. Стан збереження видів рослин Бернської конвенції на Полтавщині та пропозиції щодо їх охорони в об'єктах Смарагдової мережі // Мережа НАТУРА 2000 як інноваційна система охорони рідкісних видів та оселищ в Україні, м. Київ, 15 лютого 2017 р. / Серія «Conservation Biology in Ukraine». Вип. 1. К. : LAT&K, 2017. С. 159-166.
4. Території, що пропонуються до включення у мережу Емеральд (Смарагдову мережу) України («тіньовий список», частина 2) / Кол. авт., під ред. Борисенко К. А., Куземко А. А. Київ : «LAT & K», 2019. 234 с.

УДК 502.4(477.42):504.03

Аліна МОЛОТОВСЬКА

Львівський національний університет імені Івана Франка

Ірина КОЙНОВА, канд. географ. наук, доц.

АНТРОПОГЕННИЙ ВПЛИВ В ПОЛІСЬКОМУ ПРИРОДНОМУ ЗАПОВІДНИКУ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ЗМЕНШЕННЯ

Здійснено аналіз основних екологічних проблем Поліського природного заповідника, що спричиненні впливом людини. Розглянутий пірогенний, меліоративний, рекреаційний впливи та факти браконьєрства.

Ключові слова: антропогенний вплив, природні заповідники, охорона природи

Осуществлен анализ основных экологических проблем Полесского природного заповедника, вызванных влиянием человека. Рассмотрены пирогенные, меллиоративные, рекреационные влияния и факты браконьерства.

Ключевые слова: антропогенное влияние, природные заповедники, охрана природы

The analysis of the main ecological problems of the Polissya nature reserve caused by human influence is carried out. Pyrogenic, reclamation, recreational influences and facts of poaching are considered.

Key words: anthropogenic impact, nature reserves, nature protection

Поліський природний заповідник – природно-заповідний об'єкт загальнодержавного значення. Розміщений на території Житомирської області, у межах Коростенського району, а саме Олевської та Словечанської ОТГ (раніше Олевський та Овруцький райони). Був створений 12 листопада 1968 року для збереження типових соснових лісів та сфагнових боліт на базі трьох лісництв : Копишанського (6935 га) , Перганського (5665 га) та Селезівського (7497 га). Загальна площа становить 20104 га, протяжність території з півночі на південь складає 21 км, зі сходу на захід – 27 км [2].

В заповіднику охороняються червонокнижні види України – 14 видів тварин та близько 20 видів вищих рослин, до Європейського червоного списку входять 7 видів тварин. Так для рисі впровадження заповідного режиму стало початком відновлення її популяції на цій території. До Зеленої книги України віднесено 4 лісових, 2 болотних та 4 водних угруповання [1].

ДОДАТОК Д. Публікації автора

Наукова публікація Д.2.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВСЕУКРАЇНСЬКА ЕКОЛОГІЧНА ЛІГА

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
“ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА”
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА”

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

І Міжнародної науково-практичної конференції
“ПОДОЛАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ РИЗИКІВ ТА ЗАГРОЗ ДЛЯ
ДОВКІЛЛЯ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ - 2022”

ВСЕУКРАЇНСЬКА
ЕКОЛОГІЧНА
ЛІГА

Полтава, 26 – 27 травня 2022 р.

Продовження наукової публікації Д.2.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 ВСЕУКРАЇНСЬКА ЕКОЛОГІЧНА ЛІГА
 НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА
 ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»
 НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
 AKAKI TSERETELI STATE UNIVERSITY, GEORGIA
 UNIVERSITY OF LIFE SCIENCES IN LUBLIN, POLAND
 АЗЕРБАЙДЖАНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ НАФТИ І ТЕХНОЛОГІЙ
 POZNAN POLYTECHNICAL UNIVERSITY, POLAND
 INSTITUTE OF MATHEMATICAL SCIENCES, FACULTY OF SCIENCE,
 UNIVERSITY OF MALAYA, MALAYSIA
 ISLAMIC AZAD UNIVERSITY SCIENCE AND RESEARCH BRANCH, IRAN ISLAMIA
 CENTRAL UNIVERSITY, NEW DELHI, INDIA
 ДЕРЖАВНА ЕКОЛОГІЧНА АКАДЕМІЯ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ
 КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 ІМЕНІ МИХАЙЛА ОСТРОГРАДСЬКОГО
 ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА
 ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА
 ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ ПОЛТАВСЬКОЇ ОДА
 СПІЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО «ПОЛТАВСЬКА ГАЗОНАФТОВА КОМПАНІЯ»
 ЕКОЛОГІЧНА РАДА ПОЛТАВЩИНИ

**I Міжнародна науково-практична конференція
 «ПОДОЛАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ РИЗИКІВ ТА ЗАГРОЗ ДЛЯ
 ДОВКІЛЛЯ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ – 2022»**

26 – 27 травня 2022 р.

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

ПОЛТАВА – ЛЬВІВ, 2022 р.

Продовження наукової публікації Д.2.

УДК 502.11:303.446:[349.6:630*28]

*Мандич Л. О., магістрантка, Смоляр Н. О., к. б. н., доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія
Кондратюка», м. Полтава, Україна*

СТРАТЕГІЧНА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРИРОДООХОРОННОЇ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Одним із інструментів забезпечення збалансованості екологічної політики є стратегічна екологічна оцінка (далі – СЕО), яку використовують практично в усіх країнах світу як попереджувальний та дійовий інструмент. Вивчення практичного досвіду й аналітичний аналіз літературних джерел розкрили еволюційний розвиток та сфери застосування на міжнародному рівні СЕО. Встановлено, що така оцінка дає численні переваги і має високий потенціал підвищення ефективності процесів прийняття рішень, навіть якщо використовується не в повному обсягу.

СЕО визначають систематичний процес виявлення та обліку факторів і можливих наслідків стратегій, політик, програм, які розробляються і впроваджуються. Виходячи з цього, СЕО є невід'ємним елементом сучасного стратегічного планування, а також інструментом екологічної політики, спрямованої на збалансування та узгодження інтересів зацікавлених сторін в процесі розробки і реалізації стратегій, планів і програм [2].

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є Протокол про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті, ратифікований Верховною Радою України (№ 562-VIII від 01.07.2015), та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС [5; 6].

Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про основні засади державної екологічної політики на період до 2030 року» (ухвалено Верховною Радою України 28 лютого 2019 року). В цьому законі СЕО згадується в основних принципах національної екологічної політики, інструментах реалізації національної екологічної політики та показниках ефективності. Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» був ухвалений Верховною Радою України 20 березня 2018 року та 10 квітня 2018 року підписаний Президентом України. Даний Закон вступив в дію з 12 жовтня 2018 року. Чинна, поточна редакція закону від 01 січня 2020 року. Закон встановлює в Україні механізм СЕО, який діє в країнах Європейського Союзу та передбачає, що всі важливі документи, повинні, у

Продовження наукової публікації Д.2.

першу чергу, проходити стратегічну екологічну оцінку з урахуванням необхідних імовірних ризиків тих чи інших дій для довкілля.

Цей Закон регулює відносини у сфері оцінки наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виконання документів державного планування та поширюється на документи державного планування, які стосуються сільського господарства, лісового господарства, рибного господарства, енергетики, промисловості, транспорту, поводження з відходами, використання водних ресурсів, охорони довкілля, телекомунікацій, туризму, містобудування або землеустрою (схеми) та виконання яких передбачатиме реалізацію видів діяльності (або які містять види діяльності та об'єкти), щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля, або які вимагають оцінки, зважаючи на ймовірні наслідки для територій та об'єктів природно-заповідного фонду та екологічної мережі, крім тих, що стосуються створення або розширення територій та об'єктів природно-заповідного фонду [1].

Однією з проблем втілення в практику процедури СЕО є недостатність належної методичної бази. В Законі [1] регламентується порядок оцінки, перелік документів, до яких вона застосовується, та коло питань, які необхідно розглянути. Але досі не існує достатньо детально розроблених методичних вказівок та обґрунтувань щодо впровадження такої процедури для різних типів стратегій, планів, програм.

Таким чином, практичне значення СЕО полягає в наступному:

- на етапі СЕО надається можливість розгляду ширшого кола альтернатив варіантів регіонального або секторального розвитку;

- часові та географічні рамки, які встановлюються на рівні документів державного планування, дають більше можливостей для розгляду кумулятивних і широкомасштабних наслідків впливів планованої діяльності;

- уможлиблюється оптимізація і вдосконалення звітів про ОВД шляхом їх ув'язки зі звітом про СЕО, зокрема, удосконалюється обґрунтування необхідності, місця розташування і варіантів планованої діяльності на підставі заздалегідь визначених екологічних наслідків;

- виникає можливість зниження витрат на природоохоронні заходи, оскільки більш екологічно несприятливі варіанти можуть бути відхилені на стадії СЕО;

- на ранній стадії планування враховується думка громадськості.

Міністерством екології та природних ресурсів розроблено також проект «Державна стратегія управління лісами України до 2035 року» [3, 4] (далі – Стратегія), що пропонується до затвердження розпорядженням Кабінету Міністрів України і згідно Закону [1] підлягає процедурі СЕО. Стратегія визначає стратегічні напрями забезпечення сталого ведення та управління лісовим господарством [3, 4]:

Продовження наукової публікації Д.2.

1. Ефективне управління лісами.
2. Забезпечення екологічної стійкості.
3. Забезпечення вагомого внеску лісів у розвиток економіки.
4. Рекреація та відкрите суспільство.
5. Дослідження та освіта.

При екологічній оцінці стратегії розвитку лісової галузі додатково має бути враховано, що самі ліси – це частина навколишнього середовища, а наслідком розвитку галузі може бути або покращення стану довкілля в цілому, або його погіршення. Тому екологічна складова стратегії управління галуззю має бути спрямована на формування діалектичного балансу між розвитком лісів, як частини довкілля та використанням лісів, як ресурсу. І якщо стратегія розвитку лісової галузі, в якій ліс розглядається як ресурс для економіки, тобто безпосередньо для споживання, має значні перспективи, то ліс як частина довкілля потерпає від суттєвих порушень екологічних вимог до цього споживання. Це призводить не тільки до негативних впливів на самі ліси, але й на інші складові довкілля через регулярні паводки та пожежі. Тому суттєвим елементом при виконанні СЕО стратегії управління лісами України є оцінка пріоритетності вибраних цілей розвитку.

Оцінці впливу на довкілля відповідно до частин другої і третьої статті 3 Закону, підлягають такі види планованої діяльності у галузі лісового господарства:

- 1) усі суцільні та поступові рубки головного користування та суцільні санітарні рубки на площі понад 1 гектар; усі суцільні санітарні рубки на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду;
- 2) лісогосподарське освоєння на територіях площею 20 га і більше або на територіях та об'єктах ПЗФ чи в їхніх охоронних зонах на площі 5 га і більше;
- 3) Насадження лісу (крім лісовідновлювальних робіт) на площах понад 20 га або на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду чи в їхніх охоронних зонах на площі 5 га і більше;
- 4) Зміна цільового призначення земель сільськогосподарського призначення (якщо нове призначення відноситься хоча б до одного виду діяльності у галузі лісового господарства, зазначеного у частинах другій та третій статті 3 Закону).

СЕО сучасного стану фонду лісового господарства, його динаміка в часі і просторі має важливе значення для раціональної адекватної еколого-економічної оцінки лісових ресурсів та, оскільки на стадії СЕО можливе врахування екологічних чинників при визначенні фундаментальних основ документа, потенціал СЕО значно збільшує можливості подальших процедур оцінки впливу на довкілля щодо зменшення негативних впливів на довкілля.

Продовження наукової публікації Д.2.

Використані інформаційні джерела:

1. Закон України про стратегічну екологічну оцінку
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19#Text>
2. Хлобистов Є. В. Інституційні передумови імплементації стратегічної екологічної оцінки: аналіз стану державного планування та прогнозування соціально-економічного розвитку // Вісник Сумського державного університету. 2005. №10. С. 48–53.
3. Повідомлення про опублікування проекту Державної стратегії управління лісами України до 2035 року /Електронний ресурс.- Режим доступу:<https://mepr.gov.ua/news/36108.htm/>
4. Повідомлення про оприлюднення заяви про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки проекту Державної стратегії управління лісами України до 2035 року та проект Державної стратегії управління лісами України до 2035 року / Електронний ресурс. Режим доступу: <https://mepr.gov.ua/news/36526.htm/>
5. Про оцінку впливу деяких планів і програм на навколишнє середовище: директива Європейського парламенту і Ради 2001/42/ЕС від 27 червня 2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=celex:32001L0042>
6. Про ратифікацію Протоколу про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті: закон України № 562-VIII від 01.07.2015 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/562-19>

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка ім. Ю. Кондратюка»
Навчально-науковий інститут нафти і газу
Кафедра прикладної екології та природокористування

ГРАФІЧНА ЧАСТИНА

до магістерської роботи

на тему: **«Оцінка впливу на довкілля при спеціальному використанні лісових ресурсів у порядку проведення рубок (на прикладі регіонального ландшафтного парку «Диканський»)»**

Виконала: магістрант групи 601МТЗ

Спеціальність: 183 "Технології захисту навколишнього середовища"

Мандич Л.О.

Керівник: кандидат біологічних наук, доцент

Смоляр Н.О

Полтава - 2022

СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНА СХЕМА ДОСЛІДЖЕНЬ

«Оцінка впливу на довкілля при спеціальному використанні лісових ресурсів у порядку проведення рубок (на прикладі регіонального ландшафтного парку «Диканський»)»

Аналіз відомих досліджень та літературних джерел (нормативні документи, статті, книги)

Аналіз та виявлення недоліків у існуючих літературних джерелах та у процедурі оvd

Постановка задач

Здійснити апробаційну процедуру оvd в частині застосування лісотехнічних заходів щодо рубок на території РЛП «Диканський» за рядом показників

Здійснити еколого-технологічну характеристику ДП «Диканське досвідне лісомисливське господарство» як об'єкта планованої діяльності на території рлп «диканський»

Порівняти процедурні та технологічні підходи при проведенні оцінки впливу на довкілля в порядку проведення рубок у різних умовах господарювання й за умов заповідного режиму

З'ясувати особливості проведення оцінки впливу на довкілля в умовах заповідного режиму на території регіонального ландшафтного парку «диканський»

Спрогнозувати ймовірні зміни природних та еколого-технологічних умов без та з здійснення планованої діяльності

Розробити рекомендаційні заходи, спрямовані на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на довкілля

Запропонувати ідею неабсолютного заповідання як концепції ефективного збереження й відновлення біорізноманіття, в тому числі й лісових ресурсів.

						601-мТЗ 9599250 КРМ			
						Оцінка впливу на довкілля при спеціальному використанні лісових ресурсів у порядку проведення рубок (на прикладі регіонального ландшафтного парку «Диканський»)			
Изм.	Корч.	Лист	№Док.	Подп.	Дата	Структурно-логічна схема досліджень	Стадія	Лист	Листов
Розробив	Мандич Л.О.						КРМ	4	8
Керівник	Смоляр Н.О.					Структурно-логічна схема досліджень	НУПІ Кафедра прикладної екології та природокористування		
Зав. кафедри	Степова О.В.								

УМОВИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ НА ТЕРИТОРІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО ЛАНДШАФТНОГО ПАРКУ «ДИКАНСЬКИЙ»

РЛП «Диканський» (далі РЛП) створений у 1994 році, на площі 11945,0 га. До складу парку при його створенні увійшло сім природно-заповідних об'єктів, ознайомитися з ними ми можемо

Кочубеївські дуби — пам'ятка природи вікових дерев, біля смт Диканька

Бузковий гай — ботанічна пам'ятка природи, у смт Диканька

Відслонення пісковиків — геологічна пам'ятка природи, у с. Михайлівка

Парасоцький ліс — ботанічна пам'ятка природи загальнодержавного значення, поблизу с. Михайлівка

Писарівщанський парк — парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва, біля с. Писарівщина

Фесенкові Горби — загальнозоологічний заказник, біля с. Писарівщина

Ялиновий гай — ботанічна пам'ятка природи, в смт Диканька

На території РЛП «Диканський» сформувався типовий і багатий фауністичний комплекс, який нараховує близько 250 видів. Переважають птахи, видове різноманіття яких становить 75 видів, із яких 57 проводять тут гніздовий період

Флора вищих судинних рослин нараховує понад 600 видів, серед яких біля 50 є рідкісними

Багатими є бріофлора, ліхенофлора та мікобіота парку. У Парасоцькому лісі у різні роки виявлені рідкісні види грибів

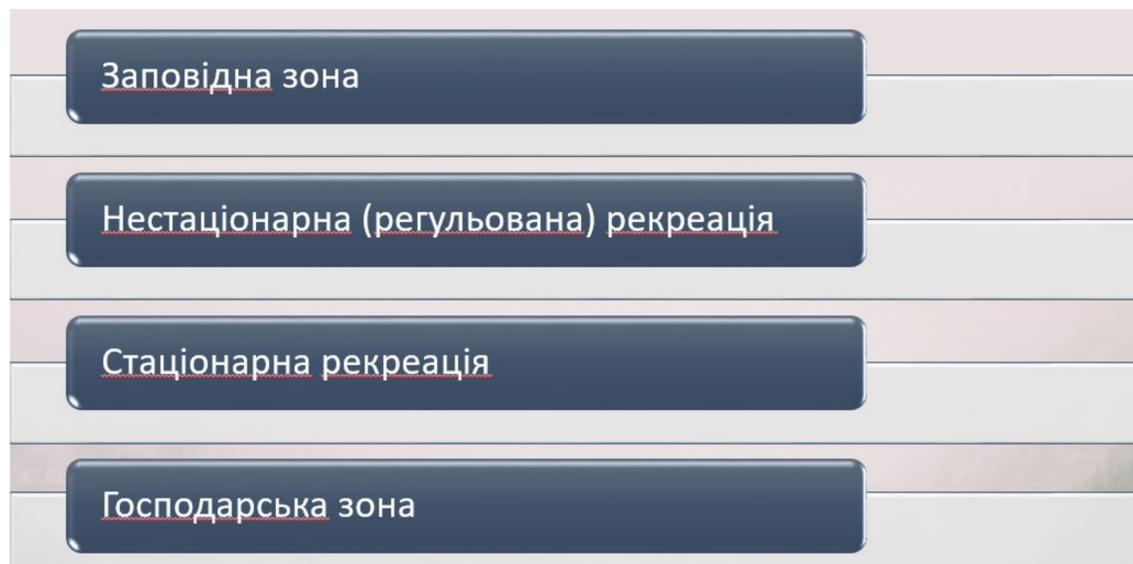

Лісова рослинність займає близько 20% території РЛП і представлена в основному Диканською та Опішнянською лісовою дачею, що займають правий корінний берег р. Ворскли. В складі лісів переважають типові для Лівобережного Лісостепу липово-дубові (на схилах ярів) та липово-кленово-дубові (на більш виположених ділянках) ліси із деревостанами складної будови.

Із нижчих рослин на території ДРЛП виявлені місцезнаходження більше 76 видів лишайників та понад 100 видів грибів-макроміцетів

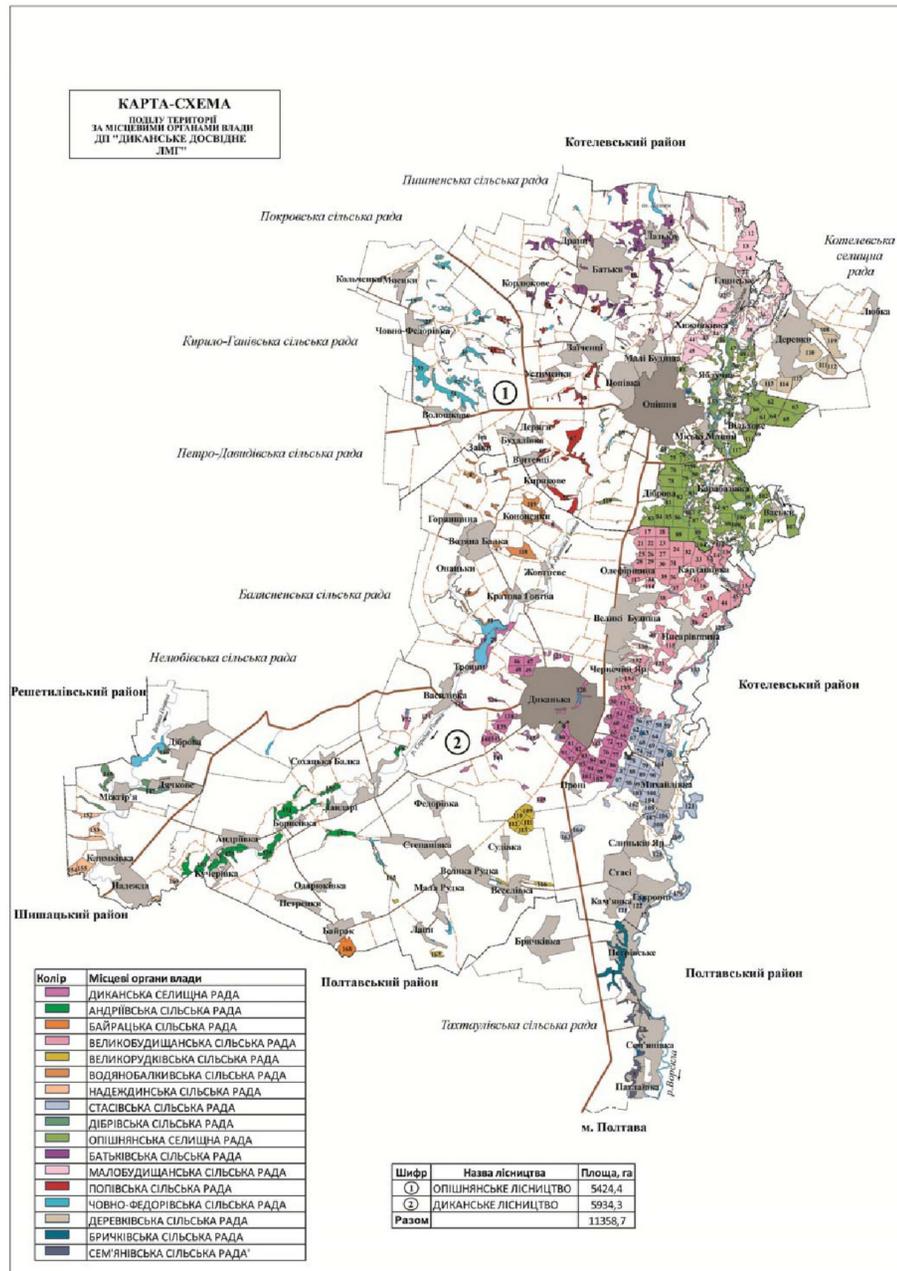
Функціональні зони Диканського РЛП

Заповідна зона		Зона регульованої рекреації	
Основні позиції які забороняються	Основні позиції які у заповідній зоні допускаються	Основні позиції які забороняються	Основні позиції які допускаються
- рубки головного користування; - випасання худоби та сінокошіння на невизначених ділянках, без спеціальних дозволів та встановлених лімітів; - перебування фізичних осіб, без письмового погодження, яке видається Парком; - туризм та влаштування місць відпочинку населення; - заготівля лісової підстилки, деревних соків, буреломної, вітровальної та сухостійної деревини, очерету, лікарської та технічної сировини та інш.	- виконання відновлювальних робіт на землях із порушеними корінними природними комплексами, а також здійснення заходів щодо запобігання змінам природних комплексів заповідної зони внаслідок антропогенного впливу - здійснення протипожежних і санітарних заходів, що не порушують режиму заповідної зони; - за клопотанням Парку, на підставі відповідних документів дозвільного характеру можуть проводитися невідкладні заходи, які спрямовані на попередження знищення природних	- рубки головного користування, пошкодження рослинного і земельного покриття; - збір і знищення рідкісних і зникаючих видів рослин та тварин; - забруднення і засмічення території, в тому числі його водних об'єктів;	- короткостроковий відпочинок - екскурсійна діяльність - оздоровлення - туристична діяльність - інша діяльність, види якої не заборонені законодавством.
Господарська зона		Зона стаціонарної рекреації	
Основні позиції які забороняються	Основні позиції які допускаються	Основні позиції які забороняються	Основні позиції які допускаються
в її межах забороняються рубки головного користування і проводиться господарська діяльність, спрямована на виконання покладених завдань встановлених для зон антропогенних ландшафтів біосферних заповідників.	- Господарювання громадян	- будь-яка господарська діяльність, що не пов'язана з цільовим призначенням цієї функціональної зони або може шкідливо вплинути на стан природних комплексів та об'єктів заповідної зони і зони регульованої рекреації;	- призначена для розміщення готелів, мотелів, кемпінгів, інших об'єктів обслуговування відвідувачів парку;

601-мТЗ 9599250 КРМ					
Оцінка впливу на довкілля при спеціальному використанні лісових ресурсів у порядку проведення рубок (на прикладі регіонального ландшафтного парку «Диканський»)					
Изм.	Корч.	Лист	№Зок	Попд.	Дата
Розробив	Мавлич Л.О.				
Керівник	Смоляр Н.О.				
Умови та особливості проведення оцінки впливу на довкілля в РЛП «Диканський»				Стадія	Лист
					8
Зав. кафедри				Степова О.В.	
Характеристика регіонального ландшафтного парку				НУПП Кафедра прикладної екології та природокористування	

ЕКОЛОГО-ТЕХНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДП «ДИКАНСЬКЕ ДОСВІДНЕ ЛІСОМИСЛИВСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО» ЯК ОБ'ЄКТА ПЛАНОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ТЕРИТОРІЇ РЛП «ДИКАНСЬКИЙ»

Карта-схема поділу території за місцевими органами влади

Адміністративно-організаційна структура підприємства ДЛМГ

№ п/п	Найменування відділення, місцезнаходження контор	Адміністративний район	Загальна площа, га
1.	Диканське	Диканський (тепер Полтавський)	5650,5
	Разом по лісництву		5934,3
2.	Опішнянське	Зінківський (тепер Полтавський)	4984,4
		Котелевський (тепер Полтавський)	440,0
	Разом по лісництву		5424,4
	Всього по лісгоспу:		11358,7

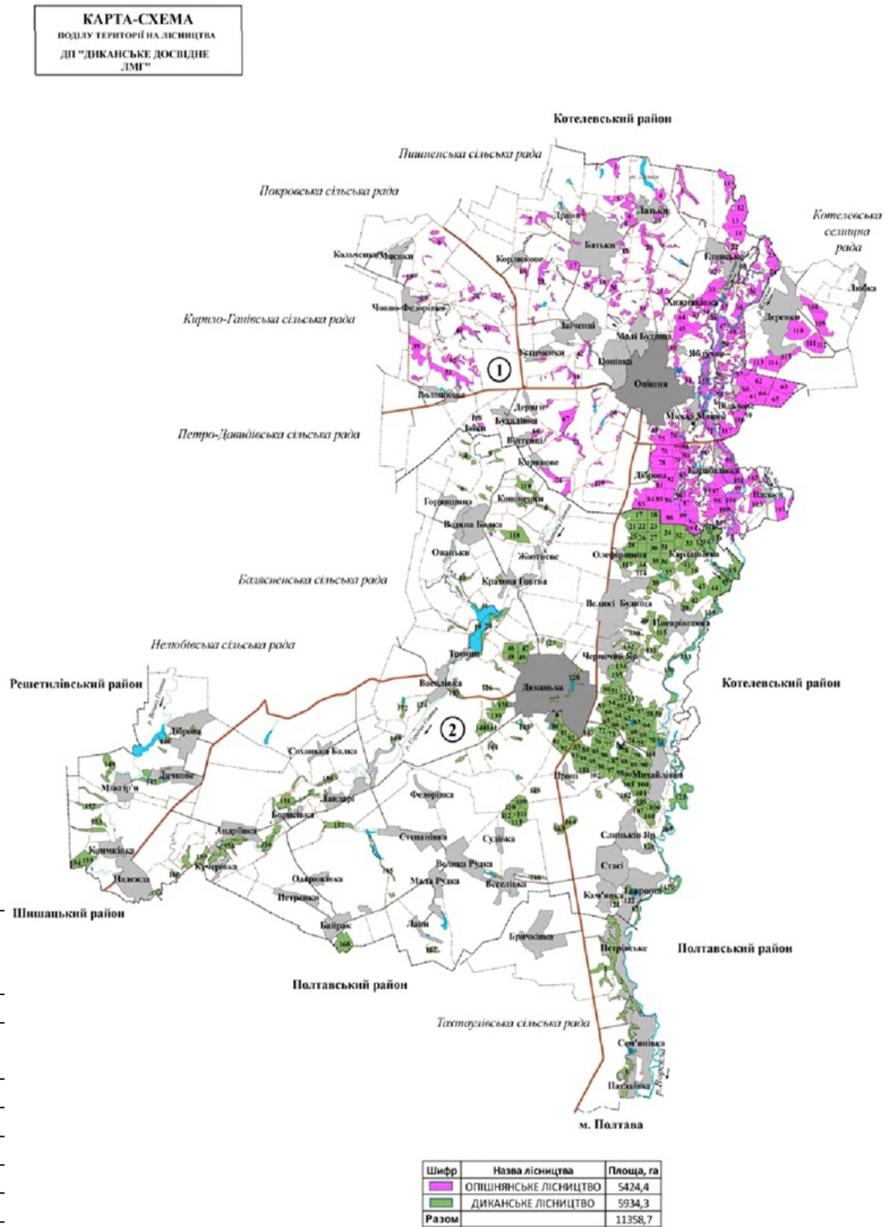
Площа лісового фонду ДЛМГ складає 11358,7 га, з яких 10013,8 га – вкрита лісовою рослинністю.

Проектна розрахункова лісосіка рубок головного користування становить 12,60 тис.м³ на площі 52,6 га, у тому числі за господарськими секціями: соснова – 1,98 тис.м³, дубова – 5,80 тис.м³, ясенова – 0,37 тис.м³, кленова – 0,48 тис.м³, осикова – 0,91 тис.м³, чорновільхова – 2,60 тис.м³, тополева – 0,46 тис.м³.

Плановий щорічний обсяг суцільних санітарних рубок – 0,34 тис.м³ на площі 2,8 га впродовж першого року, у тому числі по м'яколист яному господарству – 0,34 тис.м³.

Категорії лісів межам ДЛМГ

Категорії лісів та виконуваними функції	Площа за даними теперішнього лісовпорядкування	
	га	%
Ліси природоохоронного наукового історико-культурного призначення - разом	4075,7	35,9
в тому числі:		
Заповідні лісові урочища	300,0	2,6
Пам'ятки природи	145,0	1,3
Заказники	286,7	2,5
Регіональні ландшафтні парки (заповідна зона)	578,5	5,1
Регіональні ландшафтні парки (зона регульованої рекреації)	2687,5	23,7
Регіональні ландшафтні парки (зона стаціонарної рекреації)	13,0	0,1
Регіональні ландшафтні парки (господарська зона)	65,0	0,6
Рекреаційно-оздоровчі ліси - разом	84,8	0,7
в тому числі:		
Ліси у межах населених пунктів	84,8	0,7
Захисні ліси - разом	7198,2	63,4
в тому числі:		
Ліси протиерозійні	769,5	6,8
Ліси уздовж смуг відведення автомобільних доріг	97,4	0,9
Байрачні ліси	209,0	1,8
Ліси уздовж річок, навколо озер, водоймища інших водних об'єктів	2080,7	18,3
Інші захисні ліси	4041,6	35,6
Всього по лісгоспу:	11358,7	100

Карта-схема поділу території на лісництва ДЛМГ

601-мТЗ 9599250 КРМ					
Оцінка впливу на довкілля при спеціальному використанні лісових ресурсів у порядку проведення рубок (на прикладі регіонального ландшафтного парку «Диканський»)					
Ізм.	Корч.	Лист	№Зок	Попд.	Дата
Розробив	Мандич Л.О.				Еколого-технологічна характеристика ДП «ДЛМГ» як об'єкта планованої діяльності на території РЛП «Диканський»
Керівник	Смолар Н.О.				Стадія
					Лист
					Листов
					6
					8
Зав. кафедри	Степова О.В.				Еколого-технологічна характеристика ДП «ДЛМГ» як об'єкта планованої діяльності на території РЛП «Диканський»
					НУПД
					Кафедра прикладної екології та природокористування

ОЦІНКА ВИКОНАННЯ ПІДГОТОВЧИХ І ЛІСОВПОРЯДНИХ РОБІТ НА ТЕРИТОРІЇ РЛП «ДИКАНСЬКИЙ»

Розрахунок кількості забруднюючих речовин від роботи двигунів внутрішнього згорання автотранспорту виконано на основі «Методики розрахунку викидів забруднюючих речовин пересувними джерелами». УкрНТЕК. Донецьк, 1999 р.

Маса викидів j-ї шкідливої речовини рухомим складом автомобільного транспорту (т), яка має n груп автомобілів k-го типу, за період τ визначається за залежністю:

$$M_j = \sum_{i=1}^m g_{jci} \cdot G_i^t \cdot K_T \cdot 10^{-3}$$

де g_{jci} – середній питомий викид j-ї шкідливої речовини з одиниці витраченого i-го палива, кг/т.

G_i^t – витрата i-го палива рухомим складом автопідприємства, т.

K_T – коефіцієнт, що враховує вплив технічного стану автомобілів на величину питомих викидів оксиду вуглецю CO, вуглеводнів C_mH_n, оксидів азоту NO_x. Для діоксиду сірки SO₂ цей коефіцієнт дорівнює 1,0.

Загальний обсяг викидів забруднюючих речовин

Забруднююча речовина	г/с	т/рік
Оксид вуглецю	0,2432	0,4489
Оксиди азоту (оксид та діоксид азоту) у перерахунку на діоксид азоту	0,04327	0,076
Речовини у вигляді суспендованих твердих частинок недиференційованих за складом (Сажа)	0,0096	0,0166
Діоксид сірки (діоксид та триоксид) у перерахунку на діоксид сірки	0,0072	0,0125
Вуглеводні насичені C ₁₂ -C ₁₉ (розчинник РПК-26511 та ін.) у перерахунку на сумарний органічний вуглець	0,0382	0,0701

Оцінка впливу планованої діяльності на клімат

Розрахунки розсіювання забруднюючих речовин в атмосферному повітрі здійснені по речовинам, для яких визначена доцільність проведення розрахунків згідно «Методики расчета концентраций в атмосферном воздухе вредных веществ, содержащихся в выбросах предприятий» ОНД-86 і на яких необхідно виконувати розрахунок розсіювання приземних концентрацій на об'єкті згідно критерію:

$$\frac{M}{ГДК} > \Phi,$$

$$\Phi = 0,01 \times \bar{H}, \text{ при } \bar{H} > 10 \text{ м};$$

$$\Phi = 0,1, \text{ при } \bar{H} \leq 10 \text{ м},$$

де M - сумарне значення викиду від всіх джерел підприємства, при найбільш несприятливих з встановлених умовах викиду, включаючи вентиляційні джерела і неорганізовані викиди, г/сек.;

ГДК - максимальна разова гранично допустима концентрація, мг/м³;

\bar{H} - середньозважена по підприємству висота джерел викиду, м;

Φ - коефіцієнт доцільності проведення розрахунків розсіювання на ЕОМ.

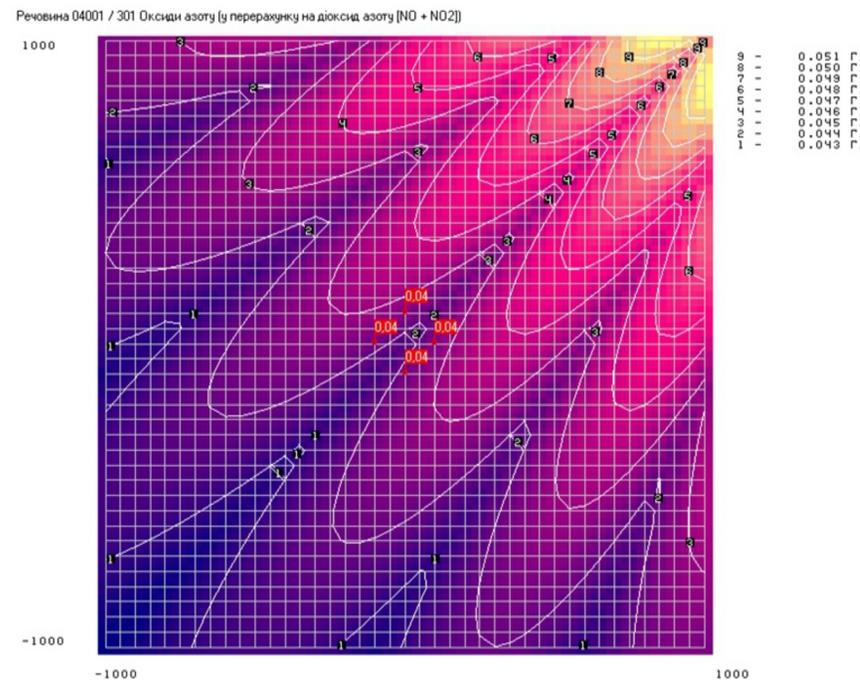
Аналіз доцільності проведення розрахунку розсіювання

Найменування забруднюючої речовини	Сумарний викид, г/сек	ГДК, мг/м ³	Сумарний викид, долі ГДК	Середньозважена висота, м	Параметр Φ	Доцільність проведення розрахунків розсіювання, (М/ГДК) > Φ Так чи Ні
Оксиди азоту (оксид та діоксид азоту) у перерахунку на діоксид азоту	0,0096	0,2	0,21635	2	0,1	так
Діоксид сірки (діоксид та триоксид) у перерахунку на діоксид сірки	0,04327	0,5	0,0144	2	0,1	ні
Оксид вуглецю	0,0072	5	0,04864	2	0,1	ні
Неметанові легкі органічні сполуки (Вуглеводні насичені C ₁₂ -C ₁₉ (розчинник РПК-26511 та ін.) у перерахунку на сумарний органічний вуглець)	0,2432	1	0,0382	2	0,1	ні
Сажа	0,0382	0,15	0,064	2	0,1	ні

Результат розрахунку розсіювання з урахуванням фонових концентрацій

Концентрації у зарплаті: 4001/301 Оксиди азоту (у перерахунку на діоксид азоту (NO+NO2))
Розрахунковий мейданик: 1

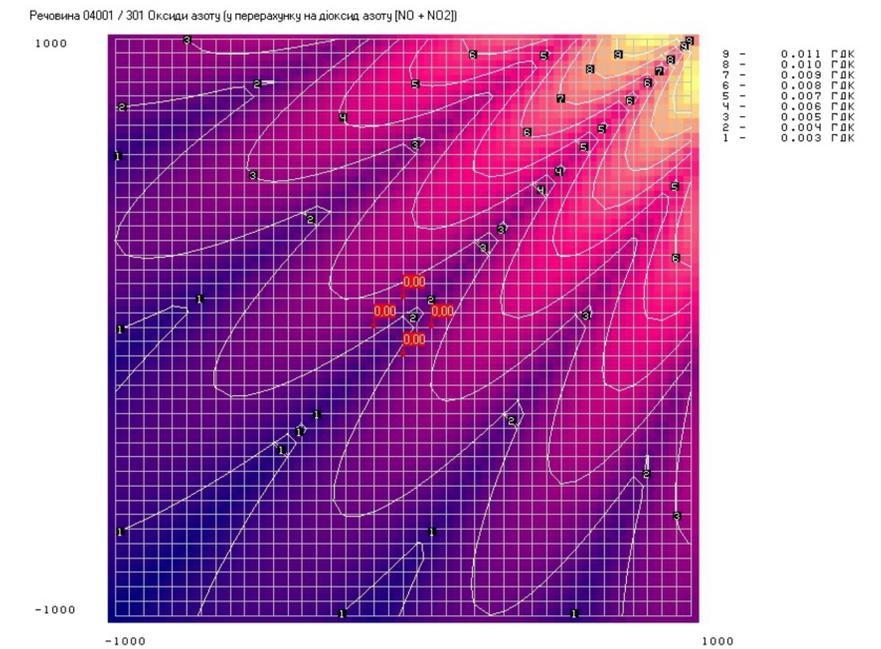
Кодд.Х м	Кодд.У м	Конц. в точці мкг/м ³	Конц. в точці долі ГДК	Нпр. втру. г/газ	Швид. втру. м/с	Код. дерева	Вісок. %								
0	-100	0,00389	0,04467	310,0	4,0	1	100,0	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
-100	0	0,00389	0,04467	310,0	4,0	1	100,0	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
100	0	0,00389	0,04467	310,0	4,0	1	100,0	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
0	100	0,00389	0,04467	310,0	4,0	1	100,0	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00

Результат розрахунку розсіювання без урахування фонових концентрацій

Концентрації у зарплаті: 4001/301 Оксиди азоту (у перерахунку на діоксид азоту (NO+NO2))
Розрахунковий мейданик: 1

Кодд.Х м	Кодд.У м	Конц. в точці мкг/м ³	Конц. в точці долі ГДК	Нпр. втру. г/газ	Швид. втру. м/с	Код. дерева	Вісок. %								
0	-100	0,00389	0,04467	310,0	4,0	1	100,0	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
-100	0	0,00389	0,04467	310,0	4,0	1	100,0	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
100	0	0,00389	0,04467	310,0	4,0	1	100,0	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
0	100	0,00389	0,04467	310,0	4,0	1	100,0	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00

Оцінка за видами та кількістю очікуваних відходів

Розрахунок утворення ТПВ

Розрахункова одиниця	Фактичний показник / робітники, чол.	Кількість робочих днів	Норма на розрахункову одиницю	Річна кількість утворення, т
Робоче місце	10	90	0,3 кг/добу	10x90x0,3/1000= 0,27 т/період лісовпорядних робіт

Відходи комунальні (міські) змішані

Код відповідно до ДК 005-96	7720.3.1.01
Клас небезпеки відходів	4
Номер згідно з переліком Базельської	B3010, B3020,
Фізичний агрегатний стан відходів	Твердий
Операції по поводженню з відходами згідно з Пост. КМУ № 1120 від 13.07.2000	

601-мТЗ 9599250 КРМ					
Оцінка впливу на довкілля при спеціальному використанні лісових ресурсів у порядку проведення рубок (на прикладі регіонального ландшафтного парку «Диканський»)					
Ізм.	Копія	Лист	Надрок	Попд.	Дата
Розробив	Мандич Л.О.				
Керівник	Смоляр Н.О.				
Оцінка виконання підготовчих лісовпорядних робіт на території РЛП «Диканський»					
Оцінка виконання підготовчих лісовпорядних робіт на території РЛП «Диканський»					
Зав. кафедри					
Степова О.В.					
				Стадія	Лист
				7	8
				НУПІП Кафедра прикладної екології та природокористування	

ВИСНОВКИ

- 1. Сфера управління лісами в Україні характеризується рядом системних проблем, що роблять її вкрай неефективною, що може призводити до деградації лісів. Суперечливі та недосконалі правила проведення лісотехнічних заходів, у тому числі й рубок, сприяють поступовому знищенню цінних в екологічному та природоохоронному відношенні лісів шляхом їх рубки та перетворення на бідні монокультури. Водночас лісовпорядквальні заходи, зокрема рубки, є важливими заходами догляду за лісами в умовах зміни клімату та антропогенної діяльності в контексті їх збереження та відновлення. Саме на це, в контексті моніторингу лісів, спрямована процедура оцінки впливу на довкілля (ОВД), що регламентується Законом України «Про оцінку впливу на довкілля» та проводиться за відповідними методиками.
- 2. Встановлено, що свої особливості має процедура ОВД на території об'єктів природно-заповідного фонду, які залежать від їх категорії. Для об'єктів поліфункціонального призначення, якими є регіональні ландшафтні парки – від особливостей режиму їх функціональних зон. Для РЛП «Диканський», який створений у 1994 році й функціонує на площі 11945,0 га території Полтавського (колишнього Диканського району) Полтавської області, згідно проектувальних матеріалів, виділено таких чотири (заказну, нестационарної (регульованої) рекреації, стационарної рекреації, господарську). Які відрізняються за особливостями заповідного режиму, в тому числі й обмеженнями щодо проведення лісотехнічних заходів у вигляді рубок. Оскільки парк виділяється високими показниками біорізноманіття, й ліси є його основним природним ресурсом, осередком збереження генофонду видів рослинного й тваринного світу, мікобіоти, то традиційно такі заходи повинні бути науково обгрунтованими й доцільними.
- 3. З'ясовано, що лісова рослинність займає близько 20% території РЛП і представлена в основному Диканською та Опішнянською лісовою дачею, що займають правий корінний берег р. Ворскли. В складі лісів переважають типові для Лівобережного Лісостепу липово-дубові (на схилах ярів) та липово-кленово-дубові (на більш виположених ділянках) ліси із деревостанами складної будови.
- 4. Зважаючи що в структурі земель РЛП «Диканський» представлені ліси, що мають не тільки екологічне й природоохоронне, а й господарське значення, одним із землекористувачів на його території є лісогосподарське підприємство – Державне підприємство «Диканське досвідне лісомисливське господарство» (ДЛМГ), створено в 2002 році, яке розташоване в східній частині Полтавської області в межах структурних підрозділів (лісництв) – Диканського та Опішнянського. Площа лісового фонду ДЛМГ складає 11358,7 га, з яких 10013,8 га – вкрита лісовою рослинністю. Середній приріст на 1 га лісовкритих площ становить 3,743 м³ в рік. Загальний запас деревостанів – 2732,41 тис.м³, у тому числі 594,09 тис.м³ – стиглі й перестійні деревостани. Із метою ведення лісового господарства на засадах сталого розвитку для лісів, що перебувають у віданні господарства проведена їх сертифікація з виділенням таких категорій: ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення; рекреаційно-оздоровчі ліси; захисні ліси.
- 5. Ураховуючи напрями і показники діяльності ДЛМГ щодо лісових ресурсів на території РЛП «Диканський» нами проведено оцінку видів та кількості очікуваних викидів щодо забруднення атмосферного повітря, зміни клімату, відходів, світлового забруднення, шумового навантаження, вібраційного впливу, забруднення води, впливу на біорізноманіття, ґрунти та надра. Встановлено, що при заявленій діяльності ДЛМГ ці впливи є незначними, мінімізованими, а за деякими позиціями – відсутні. Однак, рекомендуємо здійснювати плановану діяльність підприємства в межах відведених ділянок згідно матеріалів лісовпорядкування та з дотриманням термінів примикання лісосік при наявності природного поновлення.
- 6. Запропоновано перелік заходів, які спрямовані на запобігання виникненню ризиків та загроз у сфері відтворення та збереження лісів РЛП «Диканський» при можливості раціонального використання їх ресурсів. До них належать: заходи, спрямовані на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на ґрунти; заходи спрямовані на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на об'єкти архітектурної, археологічної та культурної спадщини; заходи спрямовані на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на об'єкти тваринного світу; заходи спрямовані на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на атмосферне повітря; заходи спрямовані на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на здоров'я населення; заходи спрямовані на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на водні ресурси; заходи спрямовані на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на шуму; компенсаційні заходи; рубки формування та оздоровлення лісів; санітарні рубки і очищення від захаращеності; рубки, пов'язані з реконструкцією низькоповнотних, малоцінних і похідних деревостанів; інші рубки формування і оздоровлення лісів; інші заходи, не пов'язані з веденням лісового господарства; річний обсяг користування лісом з усіх видів рубок; відтворення лісів; лісовідновлення; лісорозведення; лісозахист. Проведення цих заходів повинно здійснюватись із дотриманням чинного природоохоронного законодавства лісогосподарським підприємством ДЛМГ з використанням його ресурсів і можливостей.
- 7. Виконання запроєктованих лісовпорядкуванням заходів буде сприяти підвищенню продуктивності лісів, покращенню санітарного стану деревостанів, посиленню захисних, кліматорегулюючих функцій лісу. Запропонований підхід підсилює в науковому відношенні ідею неабсолютного заповідання як концепції ефективного збереження й відновлення біорізноманіття, в тому числі й лісових ресурсів

601-мТЗ 9599250 КРМ					
Оцінка впливу на довкілля при спеціальному використанні лісових ресурсів у порядку проведення рубок (на прикладі регіонального ландшафтного парку «Диканський»)					
Изм.	Копія	Лист	Рубка	Позп.	Дата
Розробив	Мандич Л.С.				
Керівник	Смолар Н.О.				
Зав. кафедри	Степова О.В.				
ВИСНОВКИ		Стадія	Лист	Листов	
ВИСНОВКИ			8	8	
		Кафедра прикладної екології та природокористування			